

Elçin

EVEREST

Şuşa'ya sis çöktü

Türkçesi: İldanlız Kurtulan

ELÇİN

1943'te Bakü'de doğan Elçin Efendiyev hikâye, roman ve senaryo yazarıdır. *Azerbaycan Bedii Nesri Edebi Tenkitt*e (1945-1965) adlı çalışmasıyla edebiyat doktoru unvanını almış, senaryolarından birçoğu filme çekilmiştir. Modern Azerbaycan hikâyeciliğinin önde gelen simalarından olan Elçin'in yapıtları İngilizce, Fransızca, Almanca, Farsça, Macarca, Çekçe, Slovakça ve Bulgarca'ya çevrilmiş ve çeşitli ödüller almıştır. Kendisi Rusça'dan çeviriler yapan Elçin şu anda Vetan Cemiyeti'nin başkanlığını da yürütmektedir.

Yazarın başlıca yapıtları şunlardır:

Min Gecedən Biri (1966)

Mahmud və Meryem (1983)

Bülbül (1988)

Ömrün Son Seheri (1993)

Özümüz və Sözüümüz (1993)

İLDENİZ KURTULAN

1932'de İran'ın Enzeli kentinde doğdu. İstanbul Tıp Fakültesi'ni bitirdi ve halen doktorluk yapıyor. Farsça'dan ve Azerice'den çok sayıda yapıtı Türkçe'ye aktaran İldeniz Kurtulan'ın çevirileri arasında Behrengi'nin çocuk öykülerinin yanı sıra Anar'dan *Ak Liman*, *Sıraselviler'de Bir Otel Odası*, *Beş Katlı Yapının Altıncı Katı* ve *Seçilmiş Öyküleri* ile Elçin'den *Mahmud ve Meryem*, Celil Memedguluzade'den *Danabaş Köyünün Öyküsü* ve Süleyman Rahimov'dan *Aynalı* da bulunmaktadır.

ELÇİN Şuşa'ya Sis Çöktü

Türkçesi:
İldeniz Kurtulan

B-12328

M.F. Arundlov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

§

Çağdaş Dünya Edebiyatı 7

Şuşa'ya Sis Çöktü

Elçin

Kapak tasarımı: Mithat Çınar
Azerice'den çeviren: İldeniz Kurtulan
Yayına hazırlayan: Osman Akınhay
Son okuma: Mustafa Kurt

© 2000, Elçin Efendiyev

© 2000; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

Birinci Basım: Ağustos 2000

ISBN: 975 - 316 - 661 - 3

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık

EVEREST YAYINLARI

Çatalçeşme Sokak No: 52/2 Cağaloğlu/İSTANBUL

Tel: 0 212 513 34 20-21 Fax: 0 212 512 33 76

e-posta: everest@alfakitap.com

Genel Dağıtım: Alfa, Tel: 0 212 511 53 03 Fax: 0 212 519 33 00

İçindekiler

Şuşa'ya Sis Çöktü 1

Saçak 37

Baladadaş'ın İlk Sevgisi 58

Değişim 80

Ayakkabı 96

Kış Masalı 129

On Yıl Sonra 147

**ŞUŞA'YA SİS
ÇÖKTÜ**

ŞUŞA'YA SIS ÇÖKTÜ

*Şuşa'ya duman gelib
Üreğime güman gelib
Her derdimi serimi
Sinemden govan gelib**
(Hüsameddin Alovlu'nun
"Can Defteri"nden alınmıştır.)

1

Filinta Dadaş, elindeki yayı bir sağa, bir sola, kemanenin telleri üzerinde gezdirdikçe, Şuşa Sanatoryası'nın** bahçesine yayılan duygusal ezgi, pınarların akışından, yeşilin yeşili, çiçeğin çiçeği çağırışından, dostluktan, içtenlikten ve sevgiden söz ediyordu.

Filinta Dadaş'ın zürafamsı boynunun üstündeki koca

- *) Şuşa'ya sis çökmüş/kalbime kuşku düşmüş/her türlü üzüntü/gönlümden kovan gelmiş.
**) Şuşa, Sovyetler Birliği'nde, Azerbaycan'a bağlı, Dağlık Karabağ Özerk Eyaleti'nde tarihsel bir kent; sanatorya ise Sovyetler Birliği yurttaşlarının tatillerde yararlandıkları dinlenme ve sağlık merkezidir.

M.F. Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

kafası da, elindeki yayla birlikte bir o yana, bir bu yana dalgalanıyor, gözleri süzülüyor, yüzünün çizgileri mutlanıyordu.

Ezgiyi duymasanız da Dadaş'ın uzun kirpikli, iri kara gözlerinin edasını görseniz yeterdi, ezginin neler anlattığını sezmeniz için.

O ağustos akşamı, Şuşa Sanatoryası'nın bahçesine yayılan kemanenin ezgisi, Hüsameddin Alovlu'nun da yüreğinin ince tellerini konuştu; nitelik omuzlarına güllü, beyaz bir şal örten, elleri koununda mavi gözleriyle dalan Marusya Nikiforova'ya baka baka, gönlünden ilk kez Rusça bir şiir akıp geçti.

Filinta Dadaş işini bitirince, Hüsameddin Alovlu, Sanatorya'nın, sosyal-kültürel ilişkiler görevlisi Sadık Hoca'dan izin alıp piste çıktı. Ve gözlerini Marusya Nikiforova'dan ayırmadan, Rusça olarak şu şiiri doğaçtan okudu:

*Seni seviyorum
Aman ne güzel
Senin için ölüyorum
Aman ne güzel*

Marusya ta Tambov'dan kalkmış, Şuşa Sanatoryası'na dinlenmeye gelmişti, ama bu anda aklı burada değildi. Tambov'daki kolhoz pazarındaydı. Bu yıl küçük bacısı Vasilisa, bahçe dışı alanlarının ürünü kolhoz pazarına götürcekti. Vasilisa ilk kez pazara çıkacağından Marusya tedirgindi, onu aldatırlar diye, eve boş elle döner diye korkuyordu. Kendisi de ilk kez tatilini geçirmek için bunca uzun yolculuktan sonra Şuşa Sanatoryası'na geliyordu.

Öte yandan, Ağdam Maliye Okulu'nu bitirdikten sonra Şuşa'nın Helfeli kolhozunda saymân olarak çalışan ve bu ağustosta sanatoryada dinlenirken Marusya'ya abayı yakan Hüsameddin Alovlu'nun, bu eli ayağı düzgün, sağlıklı, pamuk gibi ak pak kızın aklındaki tedirginlikten habersizdi ve şiir üretmeye başladığından beri ilk kez Rusça şiir yazabilme becerisinden dolayı mutluydu.

*Seni seviyorum
Aman ne güzel
Senin için ölüyorum
Aman ne güzel*

"Başı batasınca herif, bildiği başka bir laf yok sanki, varsa yoksa, 'Aman ne güzel, aman ne güzel.'" Bu sözleri, sanatorya binasının bir balkonunda oturup bahçedeki etkinliği izleyen Gülendâm Nine söyledi. Sonra gözlüğünün altından şeytanca gülümsedi ve yanındâ duran Cavanşir'e döndü.

"Sen neden gidip dans etmiyorsun oğlusuz?"

Hüsameddin Alovlu pistin ortasından çekilince, Gülmammed yerini aldı ve akordeonuyla kendi ünlü tango-sunu çalmaya başladı. Pisti çevreleyenler yavaş yavaş dansa giriştiler.

Sanatoryada dinlencede olan genç kızlar birbirleriyle, her akşam bahçedeki şenlikten nasiplerini alan yerli delikanlılar da kendi kendilerine, yani erkek erkeğe dans ediyorlardı. Böylesi bir havada, Hüsameddin Alovlu yığınla haset dolu bakışın altında Marusya'ya yaklaşıp baş eğdi ve kızı dansa kaldırdı.

Marusya, boyca kendisinden azıcık kısa olan bu kara bıyıklı yağız gencin davetini canı gönülden kabul etmişti.

"Komedyadır, vallahi... Komediya," dedi Gülendam Nine, sonra yine güle güle başını salladı, sürdürdü, "Niye gidip dans etmiyorsun, oğlusunu, a erkek bozuntusu? Ha?..."

Cavaşır, ninesinin durmadan ona sataştığını görünce keyfinin yerinde olduğunu anladı. Başka zaman olsa o da karşılık verir, sorun kalmazdı. Oysa şimdi Şuşa Sanatoryası'nda, bu ağustos akşamında sadece şunu söyledi:

"Saçmalama. Yeter!"

Sonra balkondan odaya girdi, kendini öylesine, ayak kabı ve pantolonuyla karyolaya atıp ellerini başının altında kavuşturdu.

Cavaşır'ın her zaman olduğu gibi bu yaz tatili için de düşündüğü değişik programları vardı, ama ne yazık ki hepsi suya düşmüştü.

Ona kalsaydı, şimdi, bu anda Moskova'da olacaktı; Aşın'la, Orhan'la birlikte. Şimdi geziyor olmalıydılar Moskova'yı.

Aşın'ı de ailesi tatile yollamamıştı. Ama ya Orhan? Orhan şimdi Fazıl adlı arkadaşıyla Moskova'da geziyor. Ne güzel! Ninesiyile birlikte Şuşa Sanatoryası'nda yoğun bir eğitim alıyor.

Geçen yaz, üniversitenin birinci sınıfından ikinci sınıfa geçerken, tatilde tek başına bir yerlere gitmesine evden izin vermediler. "Daha erkendir," dediler. "Bir daha ki yıl gidersin." Neyse, geldik bu yıla, işte üçüncü sınıfa geçti üniversitede. Yaz öncesi, son sınavlara girerken, Moskova'ya tek başına gideceğinden söz açılınca babası da anası da karşı çıktı. Cavaşır diretince anası gözyaşı döktü, babası öfkelenmiş, sonunda onun tek başına tatile çıkmasına yine izin vermediler işte. Ve şimdi burada, Şuşa

Şuşa Sanatoryası'nda, karyolaya uzanıp tüm bunları anımsarken aniden her tarafını ateş bastı, yüzü kızardı, sonradan hatta ağladığını anımsayacaktı.

Geçenlerde, temmuz ayında, yine tek başına gider miydim, gidemez miydim, tartışması sürerken, kendini tutamayıp ağlamıştı hüngür hüngür. Ve ağlarken, "Ne zamana kadar sizden çocuk muamelesi göreceğim ben? Siz de bunu öğrenin, ben artık çocuk değilim!" diye bağır-mıştı.

Değildi tabii. Ama bu anda ağladığı aklına gelince utandır, ne yapacağını şaşırır.

Bu olaydan sonra bir süre ne Cavaşır utandığınan babasının, anasının yüzüne bakabildi, ne de onlar. Sonra babası bir öneri getirdi, Cavaşır tek başına Şuşa'ya gitsindi. Şuşa Sanatoryası'ndan çağrı belgeleri hazırды.

Cavaşır bu önerinin karşısında, önce hiçbir yere gitmeyeceğini ve tüm yaz boyu Bizon'daki yazlık yalılarında kalacağını söyledi. Ama bir iki gün sonra yelkenleri suya indirip babasının önerisini kabul etti. Eşyalarını toplamaya başlamıştı ki, ninesini de uygun bir dille ona yüklediler.

"Götür kendinle nineni Şuşa'ya, o da dinlensin. Evet, sen koca bir adam oldun artık, ninene göz kulak ol."

Bu arada, "Hadi Cavaşır, kurban olayım," diyordu ninesi. "Götür beni kendinle Şuşa'ya. Bir daha dünya gözüyle göreyim oraları, on yıldır göremedim. Kim bilir, bir daha görür müyüm Şuşa'yı? Kısmet olur mu? Olmaz mı?"

Tabii Cavaşır de biliyordu ki, aslında nineyi o götürüyor Şuşa'ya, nine onu götürüyor. Nineyi özellikle gönderiyorlar ki emin olsunlar. Aman tek başına kalmayın, çocuk daha hanyayı Konya'yı bilmez, diye. Bilmiyor-

lardı ki ne hindir o, dünyanın ıcığını cıcığına çıkarmış, hepsini suya götürüp susuz getirir.

Üç gün sonra Cavaşir on dokuz yaşını bitirecek.

Odasının kapısı çalındı, ardından Dürdane girdi içeri.

Dürdane, ellerini başının altına koyup karyolaya yatan Cavaşir'i görünce, önce biraz şaşırdı, sonra kekeleyerek konuştu.

"Ninem sizden iğne iplik rica etmek için gönderdi beni."

Dürdane de Şuya Sanatoryası'na ninesiyle birlikte gönderilmiş anlaşılın. Şimdi, nereden çıktı iğne iplik ihtiyacı? Eteğinin düğmesi mi kopmuş? Ninesinde iğne iplik bulunmaz mı? Bulunmaz, bulunmaz... "Herhalde Gülendani Nine'de vardır," demiştir. "Hadî ondan isteyeyim."

Dürdane on sekiz yaşını yeni bitirmiş.

Cavaşir karyoladan kalktı, balkondan ninesini çağırdı.

"Nine!"

Hüsameddin Alovlu, yine kendini zaptedemedi, yine ortaya atıldı ve şairliğe başladığından beri ilk kez yazdığı Rusça şiirini yeniledi.

Seni seviyorum

Aman ne güzel

Güldenani Nine, "Vallahi bu adam kafayı üşüttü," dedi. "Aman ne güzel, aman ne güzel..." Sonra balkondan odaya uzandı, kızını görünce kalkıp içeri girdi.

"Ay... Hoş geldin, kızım. Hayırlı akşamlar, otur yavrum."

Dürdane, "Yok, yok. Sağ olun," dedi. "Ninem iğne iplik istedi de..."

"Evet, hemen vereyim..." Cavaşir'e döndü, "Cavaşir, yavrum, iğne iplik getirmedin mi sen?" diye ansızın sordu.

Cavaşir kulaklarına kadar kızardı.

"İğne ipliği ben mi getirmeliydim?"

Dürdane, "Yoksa, ziyarı yok," dedi. O da kızardı.

Dürdane Cavaşir'e ürkek baktı ve "Bağışlayın," dedi. Odadan çıktı.

"Vah, vah... Kız demedi, siyah iplik mi istiyordu, beyaz mı?" diyen Güldenani Nine, Cavaşir'e döndü, "Ne var erkek bozuntusu? Ne asmışsın suratını? Halk cümbür cemaat bahçede çalıp oynuyor," dedi. "Sen girmişsin, odaya çıkmak bilmiyorsun."

Cavaşir, ninesine ters ters baktı, "Sana ne desem ki!" Kalktı karyoladan, dışarı çıktı.

Üç gün olmuştu Şuşa Sanatoryası'na geleli ve Cavaşir kötü talihini düşünüyordu. Yaşamının can sıkıntıları ve tekdüzeliğini, kimsenin onu anlamadığını, anlayamayacağını düşünüyordu. Dışarıda herkes onu hanım evladı sayıyordu; evdeyse hâlâ ufak çocuk.

Ama bu çocuğun dünyanın her bucağını bildiklerinden haberleri yoktu. Cavaşir, yaşamın değişik görünümlerini kendisine göre netleştirmiş, içeriklerini de sindirmişti. Bunları düşünürken, kâh yaşamdan soğumuş bir aylak gibi görüyordu kendini, kâh toplum içinde tek başına kalan, ağzını bıçak açmayan, şık ve yakışıklı bir jön. Ve çevre o cümleden kızlar ve kadınlar, derin bir merakla ve istekle bu gizemli ve yalnız adamın her adımını izler, ardınca fısıldaşır, gizlerini çözmeye çalışırlardı. Ama nafile, onu çözmek olası değildi, olmayacaktı. Çünkü bu yalnız adamın kalbinde kimseye yer yoktu, çünkü kimse onu anlayamazdı.

Filinta Dadaş'ın kemanesi tek kelimeyle muhteşemdi. Bu kez sevginin gizlerinden söz ediyordu; hasretten, sevenle sevilenin çektikleri eza cefalarla dolu muhabbet âleminden, sevginin arılığında, duygunun duruluğundan dem vuruyordu... Ve yine kemanenin yayı Filinta Dadaş'ın usta parmaklarında bir sağa bir sola gidip geldikçe, Dadaş'ın da başı, onunla uyumlu olarak sağa sola sallanıyordu.

Pisti çevreleyenler kemanenin ezgisinin etkisindeydiler. Marusya Nikiforova da Hüsameddin Alovlu'ya yepyeni bir duyguyla bakıyordu. Daha anlamını kendisinin de keşfetmediği türde bir yeni duyguyla.

Dadaş'ın ezgileri bu duyguları Şuşa'nın havasıyla, suyuyla, ağacıyla, dağıyla yoğuruyordu. Bu yüzden Marusya Nikiforova'nın Hüsameddin Alovlu'ya bakan mavi gözlerinde sevgi dalgalanmaya başladı. Dadaş kemanesini çaldıkça bu sevgi giderek büyüyor, çoğalıyor ve açık seçikleşiyordu.

Cavaşir, binanın bahçeye açılan kapısı önünde durdu. Gülendam Nine, balkondan Cavaşir'e, hadi yürü, piste gir, diye işaretler yağırdı.

Gülendam Nine'nin Cavaşir'e satışmaya ve onu küçük düşürmeye sanki özel bir hırsı vardı. İşin ilginç yanı, Cavaşir babasının, anasının, yaşlı dayıları ve amcalarının yanında değil de, ninesinin, Gülendam Ninesinin yanında, çoğunlukla kendini gerçekten de ufak çocuk gibi duyumsuyor, beceriksizleşiyordu. Ninesi, gözüklerinin altından, kurnaz kurnaz gülen gözleriyle Cavaşir'e, "A erkek bozuntusu, büyüdün de adam oldun sanma, adam olman için dokuz fırın ekmek yemen gerekir, bundan da dünyadan da haberin yok senin," diye takılırdı.

Dürdane ikinci kattaki odalarının balkonundan gizlice Cavaşir'i kolluyordu. Cavaşir, Dürdane'nin ona bakması, onu görmesi için, sık sık balkona çıktığını biliyordu. Ama görmemezlikten, bilmemezlikten geliyordu. Hiç yüz vermiyordu bu kıza. Çünkü tipi değildi. Çocuktaki bir kere, deneyimsiz. Yaşamın acılarını tatmamış, feleğin çemberinden geçmemişti. Cavaşir, duygularıyla ondan çok uzaktı.

Dürdane de üniversitede okuyor. Cavaşir'le aynı fakültede, filolojide. Cavaşir'den bir sınıf aşağıda. Şimdi ikinci sınıfta.

Geçen eylül ayında dersler yeni başlarken, üniversitenin koridorunda birdenbire Cavaşir'e yaklaşıp, "Sizin adınız Cavaşir mi?" diye sormuştu.

Cavaşir, "Evet, Cavaşir," demiş ve şaşırılmıştı. Bu orta boylu, kara saçlı, kara gözlü kız onu nereden tanıyor? Ama bunu kıza sormamış, birkaç gün sonra anımsamıştı. İki yıl önce yazın ana ve babasıyla birlikte Kislovodsk'da tatil deyken, bu kız da kendi ana babasıyla oradaydı. Aynı sokaktaydı kaldıkları yer. Cavaşir hayrette kalmıştı, iki yılda o küçücük kız nasıl da serpilmiş, ne güzelleşmiş.

Üniversite koridorundaki o soru ve yanıt, Cavaşir'le Dürdane'nin ilk ve son konuşmaları oldu.

Önceleri Dürdane, Cavaşir'e hep selam verdi. Cavaşir de onun selamını ayıp olmasın diye başının bir hareketiyle alırdı. Sonra herhalde, bu ayıp olmasınlar Dürdane'yi sıktı, kesti selamı. Buna karşın yüz yüze geldiler mi, Dürdane gözleriyle Cavaşir'den selam bekledi. Cavaşir ise oralı olmazdı.

Dün sabah yemekhanede, kahvaltı ederlerken, Gülendam Nine Cavaşir'e, "Kim şu kız, bize selam veren?" diye sordu.

Cavaşır başını kaldırıp iki masa ötede yaşlı bir kadınla oturup onlara bakan Dürdane'yi gördü. İster istemez, Şuşa Sanatoryası'na yeni gelen bu kızla selamlaştı. Bu selamlaşma sanki Dürdane'nin yüzünde güller açtırdı, mutlandırdı onu. Kızın yanındaki yaşlı kadın da başını kaldırıp bir kıza bir de Cavaşırgile baktı, o da selam verdi.

"Kimdir şu kız ha, erkek bozuntusu?"

Cavaşır, Gülendām Nine'nin ona "erkek bozuntusu" demesiyle çekişmekten bıkip usanmış, sonunda pes etmişti. Artık tepki göstermiyordu.

Bu kez de, "Ne bileyim kim?" dedi ve makarnasını yemeyi sürdürdü. Gülendām Nine de şakayı bıraktı.

"Doğru ya, ne bileceksin kim olduğunu? Evde de rahatımız kaçtı, bu kahrolasların yüzünden."

Haklıydı, evinde de kızlar Cavaşır'e sık sık telefon açarlardı. Cavaşır, bunların hiçbirinin kim olduğunu bilmezdi. Belki görse tanır, ya üniversitenin kızları olacak ya da komşu kızlar. Telefondaki kızlar, onunla arkadaş olmak istediklerini güle güle söylerlerdi: Cavaşır onlarla uzun konuşmaz, hemen ahizeyi kapatır, sonra kızlar yeniden açar, onun kaba birisi olduğunu eklerlerdi. Bu da Cavaşır'in işine geliyordu, kaba olduğundan konuşmaktan kurtulur, hem ne konuşacaktı ki? Ayrıca "erkeklik" bunu gerektirir.

Cavaşır başını kaldırıp yine Dürdane'ye baktı, Gülendām Nine'nin "kahrolası" dileğini bu kıza yakıştıramadı nedense. İlginçtir, Gülendām Nine galiba Cavaşır'in aklından geçenleri okudu,

"Bu kız için demedim," dedi.

Öğleüstü Gülendām Nine, Cavaşır'e, bu kızın adının Dürdane olduğunu, onun da Karabağ doğumlu olduğunu,

onu, onun da ninesiyle birlikte Şuşa Sanatoryası'na geldiğini, babası izin alamadığı için anasıyla birlikte Bakü'de kaldığını, ninesinin adının, erkek adlarından, yani Behlül Kadın olduğunu öğrendiğini anlattı.

Gülmemmed akordeonunda, kendisinin ünlü tango-sunu yeniden çalmaya başladı ve Hüsameddin Alovlu, yerli gençlerin gıpta dolu bakışları altında, Marusya Nikiforova'yı yine dansa kaldırdı. Sonra yine sanatoryada dinlenmekte olan kızlar birbirleriyle, Şuşa çevresinden yazlığa gelen, Ağdam'ın, Berde'nin, Ağcabede'nin, Füzuli'nin genç delikanlıları da birbirleriyle dans etmeye başladılar.

Az sonra Şuşa'nın aşağısında, Erimgeldi tarafındaki Dinlenme Evi'nin bahçesinde, genç klarnetçi Müslüm oradaki işini bitirip grubuyla birlikte, yani zurnacı Anuşavan ve nağaracı Melik'le, sanatoryanın bahçesine gelecekti. "Frenk Gelini" adlı İran filminin Tormoz Hoseyn ezgisini çalacak ve sanatoryada dinlenmekte olan, "Emekçi Öncüsü" ve "Kahraman Ana" nişanları sahibi -ve aşırı şişman- Safure Arvad, piste fırlayıp süzülerek oynayacaktı. Böylece sanatoryanın sosyo-kültürel ilişkiler sorumlusu Sadık Hoca'nın bugünkü görevi de sonlanacaktı.

Cavaşır cebinden bir sigara çıkarıp yaktı, onu gören Gülendām Nine, başını ve işaret parmağını öfkeyle, "Eve gidince görürsün sen gününü," anlamında salladı. "Babana söyler miyim, söylemez miyim!"

Cavaşır, ninesinin tehditlerine alıştı, aldırmazdı. Nedense bu kez bir tedirginlik çöktü içine, hemen Dürdane'ye döndü. Acaba o görmüş müydü ninesinin işaretlerini?

Dürdane, göz altından, sanki öylecesine bakıyordu Cavaşır'e.

"İyi akşamlar."

Hâlâ beyaz önlüğünü üstünden çıkarmamış olan Sadık Hoca'ya bakan İskender Abişov (sanatoryanın ünlü diyet uzmanı), Cavanşir'le selamlaştı.

Bu akşam klarnetçi Müslüm gecikmişti, daha gelmemişti ve sosyo-kültürel ilişkiler görevlisi Sadık Hoca, pistin ortasında, hokus pokus gösterisine girişmişti.

Bir gazeteyi seyircilerin gözü önünde gezdirdikten sonra, yırttı, yırttı, küçük parçalarını iki avucunun içine aldı buruşturup ezdi ve bu arada ansızın sağlam bir gazeteyi ustalıkla ortaya çıkardı. Kırıntılardan bazıları onu dinlemeyerek yere düştü. Sadık Hoca onları ayaklarının altına aldı, kimse görmesin diye sakladı.

Diyet uzmanı İskender Abişov bu gösteriye içtenlikle hayran kaldı. Rusça olarak, "Aferin Sadık Hoca!" dedi. Sonra Cavanşir'e baktı. Ardından, Sadık Hoca'nın gösterisine olan hayranlığını başka bir Rusça sözcükle tamamladı:

"İlginç!"

İskender Abişov, geçen yıl Bakü'de Tıp Teknikum'unu bitirip Şuşa Sanatoryası'na atanmış, geçen bir yıl içinde bu bölgenin sağlık memurları ve hemşireleri arasında olağanüstü bir saygınlık kazanmıştı.

Orta boylu, özenle arkaya taranmış, dalgalı siyah saçlı, ince kara bıyıklı, yanağında iki kara benli İskender Abişov'un beyaz önlüğü, her zaman tertemiz, kolalı ve ütülüydü. Hep beyaz gömlek giyer, siyah kravat takardı ve kravatının ortasında her zaman pırlanta taklidi bir taş parlardı.

Sabah kahvaltısı, öğlen ve akşam yemeklerinde İskender Abişov Sanatorya'nın yemek salonunun masalarını gezer, yemekleri dikkatle denetler ve yüzünün mimikle-

ri an be an değiştirdi. Kaşları çatıldı mı, herkes önündeki yemeğe kuşkuyla bakardı acaba bir bozukluk mu var diye. Güllüçükle başını yukarıdan aşağıya yavaş yavaş sallıyorsa, herkes memnundu.

"Ahududu reçeli... Hım!"

"Kişnişte linalol alkolü boldur!"

"Balkabağı, safra kesesi iltihabı ilacıdır!"

"Bu A vitamini, bu C vitamini, bu D vitamini..."

Gülendam Nine bu yüzden İskender Abişov'a "vitamin oğlan" adını takmıştı. Aman hemşireler duymasın, Gülendam Nine, bir de, "Vitamin oğlan, beyaz önlüğü içinde berberlere benziyor," derdi. Oysa yalnız hemşireler ve sağlık memurları değil, yemekhanenin baş aşçısı Kâzım kişiden tutun, yemek dağıtan Parandzem'e dek herkes İskender Abişov'a hekim gözüyle bakarlardı.

Müslüm grubuyla birlikte aceleyle sanatoryanın bahçesine girip pistteki yerini aldı. Demin Filinta Dadaş'ın oturduğu tabureye yerleşti, klarnetini kutusundan çıkardı ve kurdu. Kurmasıyla Tormoz Hoseyn'in ezgisini çalmaya başlaması bir oldu. Ezgiyle birlikte çoşan Müslüm'ün klarneti şaha kalktı, iki yanında duran zurnacı Anuşavan'ın zurnası ve Melik'in nağarası, klarnet, kol kanat gerdiler ve göğsü onur madalyalarıyla dolu Safure Arvad yine kendini tutamayarak ortaya atıldı, süzüle süzüle oynadı.

Güneş giderek battı. Yıldızlar da yavaş yavaş görünmeye başladı. Böylesi aydınlık akşamlarda, uzakta, Molla Nasreddin şoşesinde yol alan otomobillerin, yol kıvrımlarında farlarının ışığı sanatoryanın bahçesinden görülürdü...

Böylesi aydınlık akşamlarda, yıldızların altında Şuşa ve Stepanakert kenti, Müheter, Şüşü ve Keşiş köyleri arasında pırlı pırlı...

Böylesi aydınlık akşamlarda, Şuşa'daki insanlarla gökyüzü ve dağlar arasında bir mesafe kalmaz, boyutlar değişirdi.

"Çıkıp bir yerlerde biraz şarap içelim."

"Şarap mı içelim?" İskender Abişov şaşırarak baktı Cavanşir'e.

"Evet. Gidip biraz şarap içelim, ne dersin?" Cavanşir, İskender Abişov'un koluna girdi: "Gidelim."

"İzin ver, gidip önlüğümü çıkarayım."

Bu kez Cavanşir şaşkınlıkla İskender Abişov'a baktı, sanki önlüğünü üstünden çıkaramamış gibi bir duygu vardı içinde.

"Bekliyorum."

İskender Abişov üstünü değiştirmek için ayrıldı.

Safure Avrad kırta kırta kurtlarını döküp raksını noktalayınca, Müslüm de çaldığı Tormoz Hoseyn ezgisini bitirip klarnetini söktü ve hemen kutusuna yerleştirdi.

Bu akşam, Pazar Komiseri Feti'nin oğlunun doğum günü şöleni vardı. Müslüm ve grubu şimdi de oraya gitme telaşındaydılar.

Sadık Hoca pistin ortasına çıkıp yüksek sesle anons etti.

"İyi geceler, aziz yoldaşlar," dedi. "Mutlu Şuşa geceleri." Sonra sözlerini Rusça yineledi.

Pisti çevreleyenler giderek dağıldılar. Kimisi sinematiyatro binasına doğru gitti. Bu gece "Hakverdi" salonunda bir Hint filmi vardı: "Bobbi." Kimisi kenti gezmeye, kimisi de Cıdır düzüne yola çıktılar, Şuşa'nın en nefis havası orada solunur. Kimisi Erimgeldi'ye doğru, kimisi de Gayabaşı'na.

Hüsameddin Alovlu, Marusya Nikiforova'ya yaklaştı. Onu ve arkadaşı Ludmilla'yı tiyatroya davet etti. Lud-

milla, arkadaşı Marusya'ya anlamlı anlamlı baktı, Marusya da biraz kızardı. Sonra gülümsedi ve daveti kabul etti.

Cavanşir'in üç aylık burs aylığının tamamı cebindeydi. Ama onun birdenbire şarap sevdasına tutulmasına neden, özgürce para harcama hevesi değildi. Ayrıca içkiden pek hoşlanmazdı. Aslında içkiyi kaldıramıyordu. Azıcık içse midesi bulanırdı, bu da dayanılmaz bir sıkıntıydı.

Müslüm'ün klarnet şöleni sonrası, sanatoryanın bahçesine çöken sessizlik, cırcır böceklerinin cırlıtısı, Cavanşir'in çocukluk anılarını tazeledi.

Şuşa o eski Şuşa değildi. On iki-on üç yaşlarındayken, son kez gelmişti Şuşa'ya. Bu sanatoryanın yeri eskiden ağaçlı bir düzlüktü. Şuşalı çocuklarla futbol oynardı burada. Kimi zaman İsa Bulağı'na dek yürür, ahududu toplardı. Yanık kilisenin karanlık ve korkunç dehlizlerine girmek için çocuklarla bahse girişirdi. O Şuşa şimdi çok uzaklarda, onun çocukluk günleriyle birlikte, çok uzak yılların ardındaydı. Çocukluğunu anınca bir yalnızlık, kimsesizlik duygusuna kapıldı, içi daraldı.

"Ben hazırım," dedi, İskender Abişov. Cavanşir onu önlüksüz, her Allah'ın kulu gibi takım elbise içinde görünce duraksadı. Üstünden önlüğünü çıkaran bu genç sanki İskender Abişov değil, bir başkasıydı.

Birlikte Şuşa Sanatoryası bahçesinden çıkarken, "O kız sana kötü bakıyor," dedi. İskender Abişov. Sesinde bir tuhaflık vardı. Ondan yalnız yemek, içmek ve vitaminler üzerine konuşması beklenirdi. Başka konularda, hele kadın-kız konusunda bir şey söylemesi ona yakışmıyordu sanki.

"Hangi kız?"

"İşte, ol!" İskender Abişov başıyla Dürdane'nin durduğu balkonu işaret etti. Cavanşir küçümseyerek gülümsedi. Mimikleriyle, "O kim, ben kim," demek istiyordu. "O benim dengim değil."

İskender Abişov durumu sezdi. Sanatoryadan kente inen yokuşu inerken, "Anlıyorum," dedi. "Senin kim bilir ne çok kız var elinin altında."

"Bıktırışlar beni," dedi Cavanşir, ama neden böylesine yalan konuştuğuna şaşırı. Ne gereği vardı? Şimdi burada, İskender Abişov'a ya da başka birisine rol kesmenin ne alemi vardı?

2

Şuşa kentinin gezi parkındaki kebabçının hem işletmecisi, hem aşçısı, hem garsonu, hem komisi, hem de bulaşıkçısı olan 128 kiloluk Ebülfet, kuzu şişten iki porسیون getirip birini Cavanşir'in, ötekini de İskender Abişov'un önüne koydu. Ayrıca yeşillik, yağlı peynir, karışık Ermeni turşusu ve iki şişe Martuni şarabı getirdi.

İskender Abişov, "İki şişe fazla," dedi.

Cavanşir, "Nesi fazla," diye karşılıdı. Sonra masaya kapaklanan kalın camlı bardakları düzeltti. Ebülfet'in marifetiydi. Bardaklara şarap koydu, ardından, "Sağ ol," dedi. "Senin sağlığına." Tek solukta başına dikti şarabı.

İskender Abişov, Cavanşir'in tavrına özenerek bardağını başına dikmeye yeltendi ama soluğu yetmedi ve bardaktaki şarabın ancak yarısını içebildi.

Yarım bardak şarap etkilemişti onu, hemen içini dökmeğe başladı. Evlenmek istermiş ama ne gözüne kestir-

diği bir kız varmış ne de bir ev. Bu yıl Kent Meclisi'nce ona verilebilecek bir dairenin sözünü almışmış. Ama eski ev kabul etmeyecek. Yeni, asrilerden olmalı ona verilecek ev. Kent evi tiplerinden, banyosu, tuvaleti içinde. Aldı mı evi, Sabirabad'daki anasını da getirtecek. Sonra da ver elini evlilik. Yazık ki hâlâ gözüne kestirdiği bir kız yok. Geçen ay imzasız bir aşk mektubu almış, kimin yazdığını bilmiyor. Yalnız bir kızdın kuşuklu. Sanatorya'nın kitaplığında çalışan Azade'den. Mektubu yazan Azade'ye, nafile. Çünkü beğenmiyor Azade'yi. Hoş, bu işler belli olmaz, gönül işleri. Görürsün gün gelir, beğenir, seversin. Zaten Şuşalı bir kız alacaktı. Şuşalı kızlar sağlıklı olur. Havasından suyundandır...

Yazık, gözüne kestirdiği bir kız yok şimdilik. Genelde kızlara yaklaşmakta biraz tutuk. Bu kızların huyunu suyunu bilmiyor demek değil tabii. Yine de yaklaşmıyor işte.

Cavanşir dinliyordu, hafif bir gülümsemeyle birlikte ve arada sırada anlamlı baş sallamayla... "Benim böyle sorunlarım olmaz," diyeydi. "Ben bu konuda çok deneyimliyimdir..."

Ama dürüst olmadığının farkındaydı Cavanşir. Gerçek değildi tutumu, yalandı. Üstelik İskender Abişov'un içtenliği karşısında kendi sahtekârlığının çirkinliğini duyumsuyordu.

İskender Abişov, Cavanşir'in mimiklerindeki pişkinliğe bakmadan yakınmasını giderek arttırdı, kendisini elinden geldiğince küçülttü, zavallı, çaresiz bir konuma getirdi.

128 kilo ağırlığa uymayacak bir çeviklikle, tombul bir topaç gibi dönen, arka bölmeye girip çıkan, masalara tek tek uğrayan, boşalan kadehleri dolduran, salata hazırlayan, şişleri mangala süren, kömürü yelpazeleyen Ebülfet yanaştı bir ara Cavanşirgilin masasına.

"Birer şiş daha getireyim mi?" diye sordu.

Cavaşir, İskender Abişov'a baktı.

İskender Abişov'sa, "Yooo," dedi, "Tek bir lokma bile yiyemem" dedi.

Cavaşir gülümsedi yine, aynı tarzda. Yukarılardan bakarcasına. Yine sıkıldı yaptığına.

Ebülfet, iki şiş kebabın, iki şişe şarabın, salatının, peynirin, turşunun tutarını Cavaşir'den alıp hiç saymadan cebine yerleştirdi.

"Kesenize bereket," dedi. Ve onların gözü önünde, masanın üstündeki daha açılmayan ikinci şarap şişesini alıp büfenin rafına yerleştirdi.

Gezi parkına çıktılar, İskender Abişov konuşmasını sürdürdü. Gelecek için planlarından, dostluktan, içtenlikten, ahlâk ilkelerinden söz etti durmaksızın. Gerçek bir dostu ve sırdaşı yoktu, günlerinin çoğunun sıkıcı ve tekdüze olduğundan yakınıyordu... Ve Cavaşir de artık onu dinlemiyordu. Üstelik arkadaşının karşısında her an biraz daha fazla kasılarak yürüyordu. Giderek bu tutumun kendi gerçek yaşamı olduğuna kendisi de inanacak gibi. Tüm yıl boyu türlü türlü serüvenler yormuş olacak onu, çapkınlıklar tüketmiş, bitirmiş...

Şimdi Şuşa'nın gezi parkında İskender Abişov'la beraberken, alıştığı ilişkilerden uzak dinleniyordu. Park karanlık ve tenhaydı. Ağaçlar ay ışığında kararıyordu. Yalnız parkın yukarı tarafındaki tiyatro yapısının ışıkları yanıyordu. "Ağdam Devlet Dram Tiyatrosu" Şuşa'da turne gösterilerindeydi. Hem de "İskeletler Dans Ederken" adlı bir aşk trajedisinin premiyeriydi bu gece.

Marusya Nikiforova, Ludmila ve Ludmila'nın yanında Hüsameddin Alavlu bu anda trajediyi yaşlı gözlerle seyredeler... Hüsameddin Alovlu cesaret edip Marusya Ni-

kiforova'nın yanına oturamaz; ama perde arasında tiyatronun büfesinden (ki bu büfe de kebabçı Ebülfet'in bir işletmesidir) karamela şekeri alır ve karamela dolu küçük kesekâğdını hiç durmaksızın kızlara uzatıp, Marusya ve tabii ki Ludmila'ya karamela şekeri ikram eder. Sahnedeki diyalogları usul usul güya Rusça'ya çevirir ve Marusya Nikiforova da karamela çiğneye çiğneye kendisini tutamaz, acıklı aşk trajedisine gözyaşlarıyla katılır.

İşte tam bu anda, İskender Abişov da kendini tutamadan, "Uf... Şu kadına bak," dedi.

Az önlere ay ışığının altında, Şuşa'nın gezi parkında, karanlığa gömülü ağaçlara, çiçeklere baka baka seğirten, uzun boylu, kuzey tipli, üzerine iyice oturmuş, zevkle dikilmiş koyu bir kostüm giymiş, başında geniş kenarlı bir şapkası olan bir kadın vardı. Adımları yumuşak ve güvenliydi.

Kadının görünümü, giyimi, yürüyüşü ve görkemi, Şuşa'nın görünümüyle, doğasının bakırlığıyla çelişiyordu.

İskender Abişov kendisiyle konuşurcasına, "Vay anasını," dedi. "Demek böylesi mucizeler de varmış bu dünyada." Döndü, Cavaşir'e baktı. Ardından akla hayale sığmayacak bir şey oldu. Cavaşir hızla kadına yaklaşıp konuştu.

"Affedersiniz," dedi.

Kadın döndü, Cavaşir'e baktı. Kendinden geçmişmiş Cavaşir; ancak o anda kendine geldi ve cüretini fark etti. Yüreği hızla çarpmaya, soluğu tıkanmaya başladı. Boğazı kurudu; ne yapacağı, ne söyleyeceğini bilemedi.

Sadece kendini zorlayarak, "Affedersiniz," diye yineledi.

Kadın çok güzeldi. Kırk yaş sularında. Yaşını gizlemeye yeltenmemiş, tersine yaşıyla övünür gibiydi. Bu yüz-

den makyajı yok denecek kadar az, parfümü o'labildiğin-
ce hafif ve yumuşaktı... Bütün bu güzellik ve görkem kar-
şısında Cavanşir son derece aptal, geri zekâli ve gerek-
siz hissediyordu kendini. Arkasından gelen İskender
Abişov, az önce birlikte yiyip içtiği dostu Cavanşir'e ve
bu dünya güzeline sevinçli bir hayret ve hasretle bakı-
yordu.

Kadın bir anlık Cavanşir'e baktı. Bu kısa süre içinde
Cavanşir, kadının onu her yönüyle çözdüğünü, aptallığı-
nı, gereksizliğini ve hiçliğini sezdiğini anladı, bir de ku-
laklarının kızardığını...

İskender Abişov bir adım gerilerindeydi.

"Affedersiniz... Tiyatro ne tarafta? Biliyor musunuz?"

Kadın bu kez daha uzun bir süre baktı Cavanşir'e.
Şimdi ay aydınlığında yüzünün çizgilerini inceliyordu.
Tam bu anda Cavanşir, kadının güzelliğine ve inceliğine
yakışmayacak bir kabalıkta bulunacağını sandı. Oysa ka-
dın ince uzun ve güzel parmaklarıyla tiyatro yapısını
gösteriyordu.

"Orası..."

Kadının sesi sıcak ve sevecendi. Cavanşir öyle algıla-
dı. Hafiften ürperdi. Bir süre yan yana yürüdüler. Cavan-
şir'in yüreği şiddetle çarptı... Söyleyecek söz bulamadı...
Yerin dibine geçindi...

Kadın ılık bir hava estiren aynı yumuşak ve sevecen
sesiyle, "Arkadaşınız sizi bekliyor olmalı," dedi.

Şaşırды Cavanşir, tek bir kez bile geriye dönüp bak-
madığı halde bu kadın İskender Abişov'u nasıl da fark et-
ti?

"Zıyanı yok," dedi. Dedi ama, dediğinin anlamsızlığın-
dan çaresiz, yine kulakları kızardı. Konuşmasını sürdür-
medi. Yan yana tiyatroya dek geldiler.

Fare deliği mi, ne arıyordu Cavanşir, beceriksizliğinin
yarattığı utançtan deliğe tıkansın diye.

İskender Abişov izliyordu onları.

Tiyatronun önündeki panolara elle yazılan afişler ya-
pıştırılmıştı.

Kadın afişlere baktı, "Oooo," dedi. "Kleopatra'yı da
oynayacaklar." Sonra azıcık gülümsedi. Bu gülümseyiş
değişikti. Cavanşir'in İskender Abişov karşısındaki gü-
lümseyişlerine benziyordu biraz. Kadın sürdürdü, "Ge-
lip görmeli." Sonra ansızın Cavanşir'e sordu, "Siz bu ti-
yatronun oyunlarını hiç izlediniz mi?"

Cavanşir afişlerin üstünde asılı duran elektrik ampu-
lünün ışığı altında, gömleğinin üst düğmelerini çarçabuk
ilikleterek, "Hayır, izlemedim," dedi. Ve düşünceleri bir-
kaç yıl öncesine kayd: Ortaokul öğrencisidir Cavanşir.
Soruyu ona Hoca Hanım sormuş. Cavanşir de öylesine
yanıtlamıştı, öğretmene karşı verilen acele yanıtlar gibi.

Afişlerin yanından geçtiler... Az daha ilerlediler. Ka-
dın mırıldanarak bir şeyler söyledi. Biçimli dudakların-
dan duyulan her söz, Cavanşir için gizem dolu esintiydi.

"İğinc'tir, aradan iki bin yıl geçmesine karşın, hâlâ
Kleopatra'nın aşkı üzerine yapıtlar gündemde... Dünya-
da her şey eskir, yok olur gider, yalnız duygular taze
kalır. İnsanın heyecanı, tutkusu, yürek çarpıntısı ebedi-
dir."

Cavanşir vurgun yemiş gibiydi. Toparlanamıyordu.
Kadının ileri sürdüklerine eşlik edemiyordu. Oysa bili-
yordu, söyleşinin sürmesi için onaylaması ya da en azın-
dan karşı bir fikir öne atmalıydı, oysa tek bir sözcük bu-
lamıyordu söyleyecek.

Anlaşıldı, kadın mimarmış. Tatilini geçirmek üzere
Şuşa Dinlenmeevi'ne, Bakû'den gelmiş. Çok severmiş Şu-

şa'nın doğasını ve tarihsel anıtlarını. Han Sarayı, Gala Hasarı ve cami onun için eşsiz mimari anıtlardanmış.

"Eğer insan doğanın bir parçasıysa, konutu da, yararlandığı yapılar da doğanın bir parçası olmalı. İnsanla doğa arasında bir sınır bulunmamalı. Demem o ki Şuşa dağları, yaylaları, uçurumlarının simetri ve asimetrisi çevrenin çağdaş mimarisine yansımali..."

Cavanşir bu fikirlere karşı yalnız başını sallamakla yetiniyor, her söyleneni onaylıyordu. Giderek biraz ısındı; yeri gelince "Öyledir... Doğrudur..." diyebiliyor, ancak bir eklemede bulunamıyordu. Ve Şuşa gezi parkının karanlık patikalarında yan yana dolaşıyorlardı. İskender Abişov da mutluydu, onları adım adım izlerken.

Birden bu beklenilmez, bu düşünülmez, akıl almaz gece gezintisine hiç de yakışmayacak bir biçimde. Cavanşir kadının adını sordu. Medine olduğunu öğrendi. Kendi adını söyledi. Sonra Medine, Cavanşir'e sordu:

"Nerede çalışıyorsunuz?"

Öğrenci olmayacak kadar olgun mu gözüküyor? Bunu düşünemezdi. Başka bir zaman olsa sevincinden çılgılık atardı, ama bu kez yine kulaklarının dibine dek kızardı.

"Ben filoloğum," dedi. "Üniversitede."

"Öğretim üyesi mi?"

Kızarma yanma tüm yüzüne yayıldı. Belki de kadın onu sınıyordu. Belki de şimdi kahkahalarla gülecekti ona. İskender Abişov da gülecekti. Hatta gülmekten yerlere yatacakti.

"Hayır. Bilimsel araştırmacıyım."

"Öyleyse önünüzde daha bir koca dünya var."

Cavanşir anlayamadı, hem de bir yanıt bulamadı yine...

İskender Abişov, kadınla Cavanşir arasında geçen konuşmayı duymuyordu, ama kısa bir süre önce Ebül-

fet'in yerinde Cavanşir'le birlikte yemiş, içmiş olduğundan övünç duyuyordu. Artık önemsiz bir insan değildi.

Medine, "Ben Dinlenmeevi'ne dönmeliyim," dedi.

Sesi öyle yumuşak ve can alıcıydı ki, anlatılamaz.

Cavanşir hemen atıldı, "Sizi ben geçireyim," dedi.

Medine, "Ama arkadaşınız bekliyor," dedi.

Cavanşir, "O benim arkadaşım değil," dedi.

"Öyleyse ona, bizi izlememesini söyleyin."

Cavanşir bu sözlerde azıcık sertlik sezdi. Ama olsun, bozulmadı. Bozulduğu şey, İskender Abişov'la olan dostluğunu yadsımasıydı. Aslında yanlış da değil, arkadaş değillerdi ki... Bu gece ilk kez bir araya gelip yiyip içtiler, biraz da lafladılar. Her şeye karşın İskender Abişov'un dostluğunu yadsımak Cavanşir'e ihanet gibi geldi. Hem de çok yakın bir dosta karşı.

Her neyse, oldu bir kez. Biraz ayak sürüdü. Kadından geri kaldı. İskender Abişov'un ona ulaşmasını bekledi.

"Sen git artık."

İskender Abişov ciddileşti, çattı kaşlarını. Sonra kendine göre durumu değerlendirdi. Demek konu anlaşılıyor... Gözlerinin ucuyla anlamlı anlamlı gülümsedi.

"Oldu," dedi. Döndü, karanlıkta Şuşa gezi parkının ağaçları arasında kayboldu.

Medine, Sovyetler Birliği'nin birçok kaplıcasında bulunmuş, Karlovi-Vari'da, ayrıca ülke dışında, örneğin Bulgaristan'ın Altınkum'unda tatil yapmış, güney Fransa'da Nice'i gezmişti. Hiçbir yerin havası Şuşa'nın havasıyla karşılaştırılmazdı. İsviçre'de bulunmamış, Davos'un havası çok güzeldir derler, ama Medine'ye göre hiçbir yerin havası Şuşa'nınki kadar "latif" olamazmış. Şuşa'nın havasındaki temizlik ve saflık insanın ince duy-

guları gibi değişmezdir, burada sevgi arınır, ölümsüzleşir... Ne kanser korkusu, ne enfarktüs... Oluşursa bir kaygı ya da sancı, beyaz tuvale belirsiz açık renklerle çizilmiş bir tablo gibidir.

Cavanşir, Medine'yi dinleye dinleye yanında yürüdü; önce olduğu gibi artık sıkılmadı, kızarmadı. Tabii ki aklına hayaline bile gelemezdi, bunca güzel ve alımlı bir kadın, Şuşa'nın ay aydınlıklı tenha ve dar sokaklarında onunla birlikte söyleşerek yürüsün.

Şuşa, Dinlenmeevi'nin bahçe kapısının önüne vardıklarında saat gecenin on biriydi. Medine elini Cavanşir'e uzattı.

"Şimdilik," dedi.

Kapı üzerindeki ampulün ışığında Medine'nin ela gözlerinde buğulu bir sıcaklık vardı, sevgiden söz ediyordu, istek doluydu. Cavanşir'in avcunun içinde olan eli, gözlerin dediklerini paylaşıyor gibiydi.

Cavanşir gelişmenin olumlu olduğunu sezdiğini dile getiren duygularını açıklamalıydı. Bir şeyler söylemeliydi. Kesinlikle söylemeliydi. Yani öyle bir şey ki, bu bakışların can alıcı sıcaklığını yanıtlasın. Olmadı, söyleyemedi, yapamadı.

Yalnız o da, "Şimdilik," dedi. "Güle güle." Ve tüm erkeklik cesaretini seferber edip, "Yarın görüşebilir miyiz?" diye sordu.

Medine sevecenlikle gülümsedi, "Görüşürüz," dedi.

Yarınki gün, akşam saat yedide (o zaman Filinta Dağ'ın sanatoryanın bahçesinde; kemanesinin tellerini akort etmeye başlayacak), Dinlenmeevi'nin yukarı tarafındaki dutlukta görüşmek üzere sözleştiler. (Burasını buluşma yeri olarak Medine önermişti.) Bundan sonra Medine, elini Cavanşir'in kocaman avucundan çekti. Ya-

pının cümle kapısının bir kanadında bulunan küçük kapıyı açtı, içeriye daldı.

Cavanşir bir süre durdu öylece kapının önünde ve o elin ustalığını, kendisinininkinin beceriksizliğini düşündü, ardından bir sigara yaktı. Şuşa'nın arnavut kaldırım taşı döşeli karanlık sokaklarında sanatoryaya doğru, yokuşukarı tirandı.

"İskeletler Dans Ederken" adlı piyesin gösterimi sona ermiş, Marusya Nikiforova, yanında Ludmila, onun da yanında Hüsameddin Alovlu, bu aşk trajedisinin etkisi altında, oldukça romantik bir havada, yavaş yavaş sanatoryaya doğru ilerliyorlardı.

Medine'nin yanında sigara içme cesaretini göstere-memişti Cavanşir. Şimdiyse derin bir soluk aldı sigarasından.

"İşte böyle," dedi. "Ama yarın böyle olmamalı."

Sanatoryanın bahçesine girdiğinde tüm ışıklar kapalıydı, tek Gülelendam Nine'nin odasının ışığından başka. Balkonlarda da kimse yoktu; tek Dürdane omuzlarına yün hırkasını almış, üşüye üşüye kendi balkonlarında, ayakta durmuş, gözlerini sanatoryanın bahçe kapısından ayıramıyordu.

O ağustos gecesini Cavanşir yatağında bir o yana bir bu yana döndü durdu. Uykuyla uyanıklık arasında sabahı buldu. Tüm gece Medine'yleydi, hayalinde. Gezi parkında dolaştı onunla. Gözlerindeki ihtirasın titreşimini gördü, sesindeki yumuşak ılıkliğini... O zarif avucun, efinde, elinin yüzeyinde uyardığı dürtüler, duygular...

Her şey çok güzeldi. Güzeldi ama yetmiyordu işte. Yetmiyordu. O yüzden yerinde dönüp dönüp duruyor... Yoksa buna neden, bu yetmezliği yaratan, onları izleyen, İskender Abişov'un ayak sesleri miydi?

"Nen var? A erkek bozuntusu... Neden süsleniyorsun böyle? Hayırdır inşallah!"

Cavaşir ters ters Gülendam Nine'ye baktı.

Akşamın eli kulağında. Az sonra Sadık Hoca sanatoryanın bahçesindeki pistin ortasına çıkıp dinlencedekilere, "Hayırlı akşamlar," diye selamlayacak. Sonra Filinta Dadaş'ın kemanesi ezgileriyle herkesi hüzünlendirecekti. Ardından Gülmemmed akordeonunda kendi ünlü tangoşunu çalacak ve Hüsameddin Alovlu da yerli delikanlıların haset ve hasret dolu bakışları altında Marusya Nikiforova'yı dansa kaldıracaktı.

Bunların hepsi art arda bilinen düzen içinde oldu, bitti.

Sabah Gülendam Nine ile Cavaşir birlikte yemekhaneye inerlerken, yine tertemiz, kolalı ve ütülü önlüğü giymiş, saçlarına briyantın sürmüş ve özenle taramış olan İskender Abişov onlara daha başka bir özen gösterdi. Cavaşir'e özel bir saygı ve gizli sırdaşlık duygularıyla selam verdi. Dikkatle masalarının düzenine baktı ve Gülendam Nine sabah sabah istekle şiş kebabını yerken yanındaki pişmiş domatese dokunmadığını görünce hemen girişti.

"Aaaa," dedi. "Biliyor musunuz, nedir bu?"

Gülendam Nine bir pişmiş domatese bir de İskender Abişov'un çatılmış kaşlarına baktı. Kuşkulandı. Yoksa gerçekten domates değil mi bu? Başka bir şey mi?

"Nedir bu?" diye sordu.

İskender Abişov, "Bu A vitaminidir! Onu yemek gerekir!"

Gülendam Nine yine bir İskender Abişov'un çatık kaşlarına, bir de tabakta yatan pişmiş A vitaminine baktı. İs-

kender Abişov'un A vitaminine karşı yürüttüğü işgüzarlık sonuç vermişti. Nitekim Gülendam Nine tabağını önüne çekip domatesini yedi.

O gün Dürdane, ninesinin zorlu isteğiyle, Cavaşirgilin odasına gelip makas istedi. Az sonra makası getirip geri verdi.

Öğlenüstü yemekhaneye inerken Cavaşir'le yüz yüze geldi Dürdane, selam verdi. Cavaşir kızın onunla karşılaşırken, selamlaşırken kendinden geçtiğini ve kıpkırmızı kesildiğini bu kez apaçık gördü.

"Nen var, a erkek bozuntusu? Neden bana ters ters bakıyorsun ha? Yine geceyarılarında mı döneceksin?"

Gülendam Nine karyolanın üstüne oturmuş, gözlüğünün üzerinden Cavaşir'e baka baka gülümsüyordu ve gülümsemedeki güçlü alaylı tutumdan hiç kuşku yoktu.

Cavaşir aynanın önünde, uzun saçlarının ucunu düzeltirken aynanın içinden Gülendam Nine'ye baktı ve "Görürsün hiç gelmem!" dedi.

Gülendam Nine ilk kez hiç üstelemedi. İnanmıştı bu söze. İç çekti yalnız.

"Cavaşir," dedi. Gözlerindeki alaylı bakış birden uçup gitti. Sürdürdü, "Nen var Cavaşir?"

O akşam, Şuşa Dinlenmeevi'nin yukarı tarafındaki dutluğa sözleşilen zamandan yarım saat erken gitti. (Dürdane onu, gizli bir telaş, gizli bir tedirginlik ve dolu gözlerle uğurlamıştı.)

Burada dutluk, yalnız dut ağaçlarından oluşmuyor. Burası güllü çiçekli ve ağaçlı bir gezi yeri. Burada Şuşa'nın ünlü "cır" elması da yetişir. Çalılıklar arasında böğürtlenler bol ve buralar Cavaşir'in çocukluğunu ona anımsatan yerler. Çocukken buralarda çok oynamıştı...

Nereden de anımsadı şimdi, burada kuşburnu denen yaban gün türü varmış. Kuşburnunun bir özelliği mi var? Ne? Önce çiçeklenir, sonra yaprak açar.

Beş-altı yıl öncesine dek Cavaşirgil ailece her yaz mevsiminde Şuşa'ya gelir, ev tutar yaz tatilini burada geçirirlerdi.

Dutluğa geze geze unutulmuş çocukluğunu yaşadı. Fanila iç gömleklerinin eteğini cır elmayla, özellikle olgunlaşmamış yeşil erikle doldurur, sonra oturur dişleri kamaşincaya, damakları dudakları uyuşuncaya dek, tuzlar yerlerdi. Yaban kiraz ağaçlarına tırmanır, üst-baş, yüz-göz kıpırmızı oluncaya dek, doymak nedir bilmezlerdi.

O zamanlar hiç aklına gelir miydi Cavaşir'in dutluğa böyle geleceği? Çocukluk dönemini sigara tütüğe tütüğe anacağı? Güller ve çiçekler arasında dolaşırken Medine'yi bekleyeceği?

Güneş batmak üzere. Bu akşam, düne göre Cavaşir kendini daha özgür, daha erkin algılıyor. Azıcık tedirginliği var, yadsınmaz. Ama kendine güveni tam. Artık kimse yanında, hele İskender Abışov'un karşısında rol kesmeye gereği yok. Kişilik arayışı bitmişti, çünkü bulmuştu kişiliğini. Artık olmadığı gibi gözükmeyecekti. Bu anda, işte bu dutlukta gezinen kendisiydi. Medine'yle tanışan, burada buluşacak olan da yine kendisi.

Cavaşir bugünkü buluşmadaki konuşacaklarını hazırlamıştı. Bir daha dünkü gibi sus pus olmayacaktı. Dünkü dilsizliği, dünkü afallaması aklına geldikçe, bozuluyor. O duyguyu dışlamaya, o olayı hiç yaşamamışcasına unutmaya çalışıyordu.

Bu düzlükte, bu dut ağaçlarının, bu armut, cır elma, yaban kirazi, erik ağaçları, kuşburnu, böğürtlen çalıları

arasında gezine gezine Cavaşir, Medine'nin önce saygısını, sevgisini kazanacak, sonra birbirlerine sevdalana-caklardı.

Bu işlerin sonu nereye varır? Kim bilir? İster misin evlensinler? Olur mu? Olur!

Cavaşir'in yüreğini bekleyiş telaşı bürümüştü ve bu bekleyişte belirgin kıvançla birlikte bir gizem vardır.

Cavaşir durmadan aşağıyı, Şuşa Dinlenmeevi'nden buraya doğru gelen patikayı gözetliyor ve heyecanı git-gide artıyordu. Ama bu heyecanda da bir mutluluk var, sıcak bir soluk var, bir de, her neyse bu giz.

Cavaşir, Medine'nin gelişini görmeden önce duyumsadı. Sanki güllerin, çiçeklerin, ağaçların yaprakları üzerinden çok hafif, çok ince bir esinti geçti. Çırpındı yüreği Cavaşir'in. Patikaya doğru baktı ve dutluğa doğru gelen Medine'yi gördü.

Medine uzaktan elini kaldırdı, Cavaşir'i selâmladı. Bu elin gönül dolusu ezgisel dalgalanışı, ihtirası, aşkı muştuluyordu. Oysa Cavaşir henüz bu nimetlere kendini layık görmüyor. Ona göre hâlâ, alabildiğine özgür bir sevginin karşısında olgunluğu yakalayamamış bir hiç...

Medine'nin başka bir giysi vardı üstünde. Soluk renkte, bolca bir entari. Yine özenle dikilmiş, yakıştırılmış. Gerek rengi, gerekse bolluğu, yine olanca özgürlüğü çağırıştırıyor. Başında şapkası yok bu kez. Saçlarını toplamamış. Altın sarısı uzun saçları, yüzüne, boynuna, omuzlarına ve göğsüne dökülmüş... Bağımsızlıktan, başıbozukluktan yana.

Gösteri Cavaşir için mi?

Evet, Cavaşir buna inanmalı, bütün bunlar onun için olmalı.

Aslında Cavaşir'in tek korkusu, Medine'nin sözleşme yerine gelmeme olasılığıydı. Geldiğine göre, elini tutup sevgiyle okşadığına göre, sorun yoktu.

Dutlukta, çiçeklerin, ağaçların arasında dalga dalga gezdiler. Cavaşir, özenle hazırladığı monoloğunu unuttu. Hay Allah, bu güzel kadın, bu dünya güzeli kadın, onun gibi sırik boylu, bir geri zekâlıyla neden ilgilenir diye şaşkındı.

İlginçtir, ağaçlar arası gezinti yine onu alıp çocukluk dönemine götürdü. Olacak gibi değil. Çocukluk döneminin ne işi var aramızda? Toparlanamadı, sarsıldı, donakaldı. Bir süre Medine'nin neler anlattığını anlayamadı. Sonra izin almadan, titreyen parmaklarıyla bir sigara çıkarıp yaktı. Yoksa ona da mı ikram etmeliydi, diye düşündü. Belki de koluna girmeli şimdi... mutlaka, ilginç bir şey söylemek, bir şey yapmak gerekirdi.

Gökyüzü, pürüzsüz bir kadın teni kadar güzeldi. Batan güneş ufku kızıla boyamış.

Medine tatillerinde dinlenceye yalnız çıkarmış. Belki buna bencillik belirtisi denebilir. Olsun. İnsanın dünya nimetlerinden payına düşeni almanın başka yolu mu varmış? Güzeli, iyiyi görmek ve duymak, güzelden ve iyiden zevk almak bencillik değil mi? Anlaşılan bencillik insanın doğasının temel taşıymış ve ondan kurtulmak olması değilmiş. Kurtulmaya ne gerek varmış ki? Aslında yalnızlık duygusunu yaratan da yine bencillik.

"Bak işte, yalnızlığa dayanılmaz. Yalnızlık korkunçtur. Yalnızlığa kesinkes kapılmamalı. Nasıl mı? Bunun birçok yolu var. Örneğin başkalarının sevinç ve üzüntüsüne ortak olabilirsiniz. Paylaşırsın yaşamını başkasıyla. Yapmalısın, başarmalısın. Ama yine de kimi zaman yalnızlık insanı öyle kaplar ki ondan sıyrılmak olmaz. Yir-

minci yüzyılın bu baş belası, insanın yaşamını kemirir bazen."

Medine için iyice döktükten sonra, çok rahat bir tavırla Cavaşir'in koluna girdi. Daha doğrusu sarıldı koluna Cavaşir'in ve "Nereye gideceğiz?" diye sordu.

Böyle bir soru beklemiyordu Cavaşir. Afalladı. Sonra yıldırım hızıyla yanıt bulmaya çalıştı. Birdenbire İskender Abişov gelip gözünün önüne yerleşti, sonra üç aylık burs aylığını anımsadı ve heyecanla, "Parka gidelim... Kebapçıya..." demiş oldu, farkına varmadan.

Medine saklayamadığı şaşkınlıkla Cavaşir'in yüzüne baktı.

"Acıktınız mı?"

Cavaşir kulaklarının dibine dek kıpkırmızı kızardı. Elini yüzüne götürüp alnını gereksiz kaşdı, belki yüzünün kızardığını Medine'den saklar... Bu kez 128 kiloluk Ebülfet geldi, durdu gözlerinin önünde. Bir de Ebülfet'in kebabçı dükkânı, kebab kokuları ve içki soluğu Cavaşir'in genzine doldu.

Oysa dışarıda bu nefis hava varken, bu çiçek kokuları arasında, bu güzel kadının yanında, bu kadar aptal bir öneri düşündüğüne kendisi de hayret etti.

"Yok acıkmadım," dedi. "Düşünememişim."

Medine bir kez daha baktı Cavaşir'e, sonra dolap çeviriyormuş gibi, uzun süreden beri yitirdiği şeyi bulmuş gibi, usulca fısıldadı.

"Benim odama gidelim," dedi. "Biliyor musunuz, odamda benden başka kimse yok."

Cavaşir kulaklarına inanamadı. Medine sürdürdü.

"Penceremin önü açık feza. Manzara olağanüstü; dağlar, tepeler, ufuk. Oturur, birlikte güneşin batışını seyrederiz."

Medine'nin ufuk ve güneş için söyledikleri biraz yapaydı.

Giderek Dinlenmeevi'ne giden patikaya girdiler ve yokuşu inmeye başladılar. Medine'nin odasına gidiyorlardı ve o odada ikisinden başka kimse olmayacaktı.

Cavanşir, en az beş dakika yalnız kalmak ve toparlanmak istiyordu. Aşağıda Dinlenmeevi'nin iki katlı, üç katlı yapıları görünmeye başladı. Kimi pencerelerde ışıklar yanıyordu.

Cavanşir, "Ben konyak almaya gideyim," dedi.

Medine, "Gerekmez, bende konyak da var," dedi. Konuşurlarken, besbelli bir dolap kokusu vardı. Medine, Cavanşir'in kolundan tutmuş, asılmıştı. İnerken ayağı taşlar ve otlar üstünde kaymaması için iyice Cavanşir'e sokuluyordu.

Cavanşir'in boğazı kurumuş. Sigara da çıkarıp içemiyor. Ashında böylesi bir heyecanın nedeni gerginliği mi yoksa çekingenliği mi? Kestiremiyor.

Medine patikanın kenarındaki erik ağacının yanında duraksadı.

"İkimizin birlikte içeri girmemiz yakışık almaz herhalde," dedi. "Ne de olsa Şuşa Şuşa'dır, Karlovi-Varı değil ya." Gülümsedi. "Bak, şuradaki iki katlı yapıyı görüyor musun? Bak, soldaki birinci pencere benim odamın penceresi, ikinci katta. Görüyor musun?"

Cavanşir, "Görüyorum, evet," dedi.

Medine, "Önce ben gideyim," dedi. "Beş-altı dakika sonra sen gel. Kapıyı açık bırakırım." Gülümsedi, "Tamam mı?" diye sordu.

Cavanşir, "Tamam," dedi.

Medine kolunu Cavanşir'in kolundan çekti, yürüdü. Medine elini Cavanşir'in çıplak koluna sürünerek çek-

mişti. Cavanşir'in içi titredi. Ardından, kolunda bıraktığı ısının üzerinde soğuk bir esinti, bir ürperti duydu.

Artık güneş gözükmüyordu ama ufuk hâlâ kırmızıydı... Cırcır böcekleri yavaş yavaş akşamüstü cırcırlamalarına başlamışlardı. Kimi zaman kurbağalar da onlara katılır...

Yağmur mu yağacak?

Birden Cavanşir ne zamandır yağmur hasretinde olduğunu anımsadı. Sağnak şeklinde yağsın istiyordu. Şimşek çaksın, göğün karanlığında parlansın, ışıldasın. Gök gürlesin, yer titresin...

Cavanşir sağnağa tutulmuş gibi kıvrıldı.

Ufkun kızılıtsı giderek morardı, karardı. Sonra Medine'nin odasının penceresinde ışık yandı. Cavanşir erik ağacına dayanıp o pencerenin ışığına bakıyordu. Kapıyı usulca açacak, odaya girecek. Sarılıp öpecek. Öpüşecekler. Sonra divana kurulacak. Gösterişli geceliğinin eteklerini savuracak. Biçimli, uyumlu, uzun bacakları görünecek... Sonra...

Of... Bir yağmur yağsa, bir sağnak, yok mu? Ortalığı sel alıp götürse?

O muhteşem vücut...

"Ne yani, oldu mu şimdi?"

Bunun böyle olacağını biliyordu Cavanşir. Erkekliğe sığmaz vallahi; delikanlılığa. Çocukluktur bu. Lamı cimi yok çocukluktur.

"Hadi şimdi, düş önüme boyunu göreyim."

Ayakları sözünü dinlemiyor. Tersine, telaşla onu o pencerenin ışığından kaçırıyor. Farkında olmadan patikatan koşaradım çıktı. Soluk soluğa dereleri, tepeleri aş-

ti. Dinlenmeevi, sokaklar, park, kent, ardında kaldı, uzakta. Onu çağırın, onu bekleyen pencerenin ışığı da arındaydı, çok uzaklarda.

Gide gide "Gayabaşı"na ulaşmıştı. Kimsecikler yoktu ve hava kararmıştı. Karşiki dağların eteklerinde köylerin kasabaların ışıkları yanıyor, öbek öbek. Birbirinden aralıklı, birbirinden uzak... Hangisi daha uzak? Kim kimden uzak, kim kime yakın? Ne bileyim ne kadar uzak? Samanyolu kadar. Değil, her uzaklık yakınlığı kendi içinde taşır... Şu bizim Dürdane'yi ele alalım, uzakta mı? Uzak başka bir galakside falan mı? Değil, tersine çok yakındadır. Cavanşir o yüzden kendini hiç yalnız duyumsamaz. Yakınındadır Dürdane, soluğunun ısınısını algılayacak kadar yakında.

Düşündüklerine içi ısındı. Mutlandı. İy ki Dürdane vardı, gidip sarımalı boynuna... İster misin Gülendem Nine, Dürdane'nin yanında, ona; "A erkek bozuntusu..." desin?

Hava karardıkça sessizlik arttı, aşağıdaki yarın dibinde akan "Daşaltı Çayı"nın şarılısı apaçık duyuluyor. Yarın öbür yanı, "Hezne (hazine) Gaya" ve çevresindeki ağaçlar zifiri karanlıkta. Cavanşir'in çocukluğu buralarda geçmiş. Çok gezmiş buraları.

"Hezne Gaya"ya "Gızıl (altın) Gaya" da derler. Çünkü on sekizinci yüzyılda Kacarlar'ın saldırısında, Şuşa Hanı, İbrahim Han tüm hazinesini "Hezne Gayası"nın mağaralarından birine saklamış. Bunu iki kişi görmüş. Bunlardan biri ötekini kayadan aşağı iterek öldürmüş, kendisi de kayıp ardından parçalanmış. İşte Han'ın hazinesine hâlâ kimse sahip olamadı. "Hezne Gayası" hâlâ kimilerinin dinmez hırsları karşısında dimdik durur, dipdiri... Zaten bu kayaya cansız bir taş parçası denmez. Soluk

alır, dinler, görür ve susar bu kaya...

Eğer bu dünyada "Hezne Gayası" varsa, şu "Daşaltı Çayı"nın şarılısı duyuluyorsa, o öbek öbek köy ışıkları parlıyorlarsa, neden İskender Aşışov yaşamından yakınınsın? Günlerinin tekdüzeliğini sorun etsin?

Şimşek çaktı ansızın. Yağmur sağanak halinde yağmaya başladı. Ve kısa bir süre sonra başladığı gibi birdenbire kesildi. Şuşa yağmuru işte, n'olacak?

Aslına bakarsak, Cavanşir hiç de Medine'nin buluşmaya gelmeyeceğinden korkmuyordu. Gelmesini istemiyordu ki... Böyleyken Medine kalktı, geldi. N'oldu? Cavanşir de kaçtı.

Sonra yavaş yavaş sis bastırdı. Karşı dağlardaki öbek öbek köy ışıkları sis içinde eridi, görünmez oldu. "Hezne Gayası" da siste kayboldu. Cavanşir artık yarın olmuştur sandı, doğumgünü.

Bir kız; genç, saf, utangaç bir kız, Cavanşir'in çok sevdiği elmalı kek pişirmiş, getirmiş. Onu kutluyor. Kız, Cavanşir'i dünyanın tek cesur insanı bilir, hiçbir şeyden korkmadığını, çekinmediğini... Onunla övünür. Evet, işte tam böyle. Kız onu kutlarken, utana utana, kızara kızara kendini onu öpmekten alıkoymadı. Öpücük Cavanşir'in damarlarındaki kanla birlikte tüm vücuduna yayıldı. Başını kaldırdı Cavanşir, onca sis içinde Dürdane'nin gözlerini, yüzünü, saçlarını apaydın gördü.

Şuşa Sanatoryası'nın bahçesinde, Müslüm'ün klarnet çalmasına olanak yoktu. Şuşa'ya sis çökmüştü. Ama Sadık Hoca piste toplananlarla vedalaşmadan önce, Hüsameddin Alovlu izin aldı, pistin ortasına yerleşti ve bugün Rusça olarak yazdığı yeni şiirini okudu:

*Gelin olursun
Benim anama
Aman ne güzel
Aman ne güzel*

Hüsameddin Alovlu'nun bu dizeleri Marusya Nikiforova'nın gönlünün dilekleri idi ve pistin ortasındaki bu sevimli delikanlıya baka baka dünyanın en güzel şiirini dinliyordu.

O anda, beyaz önlüklü İskender Abişov da Şuşa Sanatoryası kitaplığının kapısı eşiğinde durmuş, gizlice içerideki Azade'ye bakıyor ve acaba ona imzasız mektup yazan bu kız mıydı diye düşünüyordu.

Nisan 1997

SAÇAK*

1

Önce koca kara dut ağacının kendiliğinden, çatır çatır çatlayıp boydan boya yarılmasının sesi duyuldu. Öğlenüstünün dayanılmaz sıcaklığında, geniş ama bomboş avlunun içinde ağacın çatırdaması gök gürlemesini andırıyordu. Sonra avlunun aşağı köşesindeki ayakyolundan korkuyla çıkan Gülağa'nın gözleri, çanaklarında fırlar gibi oldu. Çocukcağız, bağırсын mı kaçsın mı kesti-remedi.

Avlunun orta yerindeki kara dut ağacının kalın gövdesinin çatlayıp bölünmesiyle, avlunun asfalt zeminine kara dut yağmuru yağdı.

*) Bu öykü *Smena* dergisinin 1977 Yılı En İyi Öykü Ödülü'nü almıştır.

Avluya ilk bakınan, Ağamuhtar'ın karısı Anahanım oldu. Anahanım mutfakta öğle yemeği için köfte etini yoğuruyordu. Çatırtıyı duyunca ikinci kattan ağaca baktı, sonra şaşkına dönen Gülağa'ya, yağlı ellerini beze sile sile, "Gülağa, hey baksana!.." diye seslendi. "Koş, Kişi'ye" haber et, dut ağacı paralandı."

Gülağa ne olup bittiğini iyice anlamadan, dedesinin odasına doğru onu çağırılmaya koştu. Daha dedesinin avlu kapısına ulaşmadan, Eliabbas Kişi, beyaz tumanının üstünden şalvarını beline çeke çeke kapıdan fırladı, dut ağacına doğru koştu. Varınca, gövdenin çatlağına korku ve üzüntüyle baktıktan sonra, "Çabuk olun," dedi. "Çabuk olun. Bir teki bile yerde kalmamalı. Hepsini topla, birer birer. Hepsini. Bir teki bile yerde kalsa günah olur. Hepsini yığın! Yenmeli hepsi. Çabuk olun!"

Eğildi, ağacın dibinden bir tane dut aldı, ağzına attı. Şimdiye dek bunca lezzetli dut yememiş olduğunu itiraf etti.

"Asırlık duttur bu... Asırlık."

Doğruldu, bir elini ağacın ikiye bölünen gövdesine dayadı ve yarığa baktı. Yarığın her iki yüzü kuruydu. Belki ki bir süreden beri güneşte kurumuş, suyu çekilmişti.

"Sonunda demek ki yüz yaşını doldurdu... Ha?"

Eliabbas Kişi yüzünü ikinci kata çevirdi, büyük gelini Anahanım'a seslendi.

"Bugün pilav pişir!"

Anahanım hiçbir zaman kaynatasına karşı gelmemiş, bir dediğini iki etmemişti. Şimdi de, "Aman ben 'Küfte Bozbaş' hazırlıyorum," demedi. Mademki Kişi'nin canı pilav çekmiş, pekâlâ akşama da pilav yapar. Aslında gün

*) "Kişi" Azericede "erkek" demektir. Burada "efendi," "bey" gibi bir anlam taşır. Daha fazla yaşlı ve saygın kişilere hitap ederken kullanılır.

geçtiğince Anahanım ihtiyarlığın insanı çocuklaştırdığına tanık olmaktaydı. Bu yüzden Kişi'nin her halini kabulleniyordu.

Eliabbas Kişi torunu Gülağa'ya döndü.

"Gördün işte. Gördün değil mi?" dedi. "Sorup duruyordun, doğru mu söylüyorsun diye. Demek doğruymuş söylediklerim. Gördün, değil mi?"

Söylenecek bir şey yok, haklıymış. Doğru söylüyor-muş Kişi, kara dut ağacı yüz yaşına geldi mi, çatlar, yarı-lır. İşte bunun gibi.

"Ama ne dut ha..." Bu sözü, bu duttan ilk kez yiyor-muş gibi Fetulla'nın karısı Mesme söyledi.

"Toplayıp konu komşuya da pay vermek gerekir." Bu-nu da Anahanım'ın cömertlik gösterisi meraklısı, küçük gelini Feride söyledi.

Mesme içinden, "Sana mı düştü tasası haspa? Pay göndermek gerekirmiş. Babasının malı sanki," dedi. Ama tabii sadece içinden.

Eliabbas Kişi'nin dördüncü torunu, Ağaselim, karısı Zibeyde'ye dönerek, "Tabak getir! Tencere getir!" dedi. "Dut günüdür bugün."

Eliabbas, "Hadi göreyim sizi, yerde tek bir tane dut kalmamalı, günahtır," diye yineledi.

Bu sıcak temmuz günü, dut ağacının yüzüncü yıldö-nümünde, tüm mahalleliler, Eliabbas Kişi'nin evdeki tüm çoluk çocuğu, torun torbası ve de gelinleri koca av-luya toplanmış, hepsi saçılan dutları toplamaya çalışı-yorlardı.

Ama günah savını Eliabbas uyduruyordu. Kimse hiç-bir zaman, dut ağacı yüz yaşını doldurunca ve gövdesi çatlayınca, yere saçılan dutların hepsi toplanmalı, yoksa günah olur, diye bir söz söylemiş değildi. Böyle bir veci-

be yoktu. Aynı şekilde dut ağacının yüzüncü yıldönümünde pilav pişirmek de bir gelenek değildi. Ama madem ki bu dut ağacı bu dünyada bir asır ömür sürmüş ve bugünü Eliabbas Kişi gün sayarak beklemiş, öyleyse bugüne bayram desek yeridir. Ve bu yüz yaşındaki ağacın meyvasını da nimet kabul etmeli, kutsamalı. Ayak altına düşmesi neden günah olmasın?

Eliabbas Kişi yaralı dut ağacının altında duruyordu, bir tane dut göğsünün üstüne, tam yüreğinin başına düştü. Beyaz gömleğinde kırmızı bir leke oluştu. Bunu gören Ağamuhtar irkildi, elinde olmadan vücudu ürperdi.

Ağamuhtar büyük oğluydu Eliabbas Kişi'nin. Savaşta dört yıl cephede çarpışmıştı. Mazdok'tan, Berlin'e dek vuruşa vuruşa gitmişti. Tüm mahalle çocukları onun bir tane nişanı, on üç tane de madalyası olduğunu bilirlerdi. O anda ansızın babasının kalbine kurşun değdiğini sandı. Sonra büsbütün ağarmış saçlarını eliyle arkaya yatırdı ve son günlerde Kişi'nin çok yaşlandığını geçirdi aklından. Aslında çok haklı değildi, çünkü kendisi de babasından ayırt edilmiyordu ihtiyarlıkta. Nitekim, bir seferinde komşu Ağanecef'in karısı Balacahanım sokak kapısı önünde çekirdek çitleye çitleye takılmıştı ona.

"Aaa, vallahi kızlar," demişti. "İnsan ayıramıyor, Eliabbas Kişi mi Ağamuhtar'ın babasıdır, yoksa Ağamuhtar mı Eliabbas Kişi'nin babası..."

Bu söz gelip Anahanım'a yetişince Balacahanım uygun yanıtını almıştı, ama Ağamuhtar'ın çok yaşlandığı bir gerçektir.

İşin ilginç yanı, tam o sırada Eliabbas Kişi'nin de gözleri büyük oğlunun bembeyaz saçlarına sataştı ve bu saçları ilk kez görüyormuş gibi bu yüzüncü yıldönümü

bayram şenliğine bakmadan derinden hüznünlendi. Ağamuhtar'ın çocukluğunu anımsadı, duvara tutuna tutuna yürümeye çalıştığı günleri, sonra bu ağaca tırmanıp dut yediği günleri, ağzının burnunun üstü başı kıpkırmızı boyandığını duttan.

Kendini tutamadı Eliabbas Kişi, dünyanın aptal işleri, dünyanın güvenilmezliği üzerine birkaç sunturlu laf etti. Yılların insanı yıpratmışına dair. Sonra bir şairden aklında kalan şu sözleri diline getirdi, "Biz gideriz, sen yaşa dünya." Beyaz bıyıkları altından gülümsedi, başını salladı. Dünyanın gidişatına bozulduğunu gülünç buldu. Yine de içinden, "İskender'e kalmayan dünya kime kalacak?" dedi. Ayrıca, Ağamuhtar'ın ihtiyarlığını ele alıp kendinden hiç söz açmamasını düşündürücü buldu.

Eliabbas Kişi'nin küçük oğlu Fetulla, torunu Gülağa'ya, "Koş, evden bir kova getir," komutunu verdi.

Tabaklar, tencereler, kovalar, başparmak büyüklüğündeki kara dutlarla doldu.

Mahalle çocukları dut ağacının yüz yaşını doldurup yarıldığı haberini alır almaz avluyu doldurdular, tıka basa yediler. Sonuçta, gerek büyükler gerekse küçükler bu dutun çok lezzetli olduğunu ve kimsenin yaşamı boyunca bunca tatlı dut yememiş olduğunda aynı fikirde oldular.

Evde nişan gibi bir merasim varmış gibi komşulara tabaklar dolusu dut gönderiliyordu.

Kasap Ağanecef'in karısı, Balacahanım başına yeni kına yaktığından koyu kahverengi parmak uçları boyamasın diye, kara dutu birer birer çöpünden özenle tutup ağzına koyuyor ve ağzını şapırdatar şapırdatar, "Halkın kismetindeymiş böylesi lezzetli dutun tadına varmak," diyordu.

Sonra, kimi zaman ona uğrayıp işlerine yardımcı olan komşusu, yaşı otuzu geçkin ama daha koca bulmamış, Lumiye'ye göz kırptı.

"Vitamindir, vitamin, kız! Anlarsın ya. Kızıştırır insanı..."

Lumiye de her zamanki gibi kızarıp bozardı. Ama aslında bu tür şakalardan hoşlandığını Balacahanım da bildiğinden kahkahayla gülerdi.

Dut ağacı haberi iyice yayılınca, açgözlülükte eşi benzeri olmayan Molla Ferzeli, esasına dayana dayana gelip kapıya dayandı. Usta'yı çağırttı. Bir süre havadan sudan konuştuktan sonra sadede geldi,

"Hekim bana kara dutun suyunu sık da iç demiş," dedi. Ama bende kara duta verecek para nerede? Siz bana bir tencere dolusu verseniz, yeter de artar."

Karşı sekide, gölgelikte Rus dili öğretmeni Alhas Bey'le tavla oynayan kuyumcu Eleşref, Molla Ferzeli'ye bakarak, "Hep böyle acındırır kendini, oysa hiç eksigi yok yaşamında," dedi ve Alhas'ın kanına giren düşeşi attı. Bu arada Molla Ferzeli bir tencere dolusu dutunu aldı ve gitti.

Akşamüstü Anahanım'ın nefis pilavını avlunun tüm sakinleri, mahalleliden de kimileri yedi.

Avlunun mahalleliye hizmetleri boldu. Büyük düğünler bile bu avluda gerçekleşirdi.

Bu avlu hep bunca kalabalık değildi evvelinden. Eliabbas Kişi'nin babası usta Hazretgulu, burasını alırken, bu avluda tek katlı, iki gözlü küçük bir kulübe vardı. O zaman dut ağacı incecik, gencecik bir ağaçtı, fidan gibi. Eliabbas da küçük bir çocuk.

Eliabbas Kişi Tubuhanım'la evlenirken, avluda kendisi için iki oda daha yaptırdı. Bunlar devrimden önceki

dönemde oldu. Şimdiyse aynı iki odada Eliabbas Kişi'nin torunu Ağaselim ailesiyle oturmaktadır.

Sonra çocuklar büyüdü. Çocuklar büyüdükçe avlu küçüldü. Dört oda, oldu altı oda, sonra sekiz oda. Sonra kat çıkıldı. Oğullar evlendi, torunlar evlendi ve şu dut ağacının yarıldığı avluda herkese bir parça yer bulundu.

Eliabbas Kişi ile Tubuhanım'ın iki oğlu, dört kızı oldu. Dünyanın hali çok ilginç, Ağamuhtar ve Fetulla savaşa gidip binlerce tehlike, kaza ve bela gördüler, sonunda sağ salim geri geldiler, şimdi çok şükür ikisi de sağlıklı, ikisi de çoktan dede olmuş. Ama kızların hepsi evde durup dururken öldüler. Dördü de.

Selimnaz savaş başlamadan önce gitti, menenjitten. Kimseyi bırakmadı ardında. Tek geldi, tek gitti. Son günlerde dört kızdan en fazla Selimnaz, Eliabbas'ın anılarında canlanır.

Fatma savaş sırasında öldü. Kimse bilmedi neden öldüğünü. Mürsel'in tehlike olduğu korkusundan bağı çatladı dediler. Mürsel, Fatma'nın kocasıydı. Savaşta bir süre haber alınmadı ondan. Ama şimdi sağdı Mürsel, keyfi de yerinde, dördüncü karısıyla yaşıyor. (Bir gün Mürsel sokakta Eliabbas Kişi'yi görmüş, kucaklaşmışlar, ağlamış ki, "Fatma'dan sonra hiçbir kadınla yaşayamadım, çok dertliyim, Eliabbas Dayı, yaman bir dertmiş aşk." Eliabbas Kişi de, "Eğer aşk buyusa, demek hiç de fena geçmiyor günlerin," diye yanıtlamış onu.)

Fatma'dan bir oğlan kaldı; babasına benzemez, ana tarafına yakın. Evi, ailesi, üç de çocuğu var. Sumgait'te oturuyorlar.

Genellikle kızların çocuklarından kimse yok bu avluda.

Üçüncü kız Sefure, dördüncüsü Kemale, ikisi de sa-
vaştan sonra öldüler. Neyse dünyanın hali, olacakla öle-
ceğe çare yok.

Eliabbas Kişi'nin Sefure'yle Kemale'den yedi torunu
vardı. Yedisi de evli barklı... Ve bütün bu kalabalığa kar-
şın Eliabbas Kişi yalnızdı. Üç yıl önce karısı Tubuhanım'ı
toprağa vermişti.

Şimdi canlandırdı hayalinde, göğsü tahta gibi yam-
yassı, saçı ak pak Tubuhanım'ı değil, bu avluya yeni gel-
lin geldiği Tubuhanım'ı, gönül için akıllı, göz için güzel
olan Tubuhanım'ı.

Vaktiyle latife olsun diye söylenen şu dizeler artık Eli-
abbas Kişi'ye göre oldukça ciddi bir anlam taşıyordu,

*Yatırım yanım ağırır
Dururam canım ağırır
Sen yadıma düşende
Tamam endamım ağırır.**

Bu gece sabaha dek gözlerine uyku girmeyecek. Çok
eski dönemlerde olup biteni anımsayacak. Şaşırarak bu-
na. Ta beş yaşındayken, altı yaşındayken yaşadığı olay-
lar, nasıl da belleğinde kalmış diye, ama iki gün önceki
konuşulanlar silinmiş, gitmiş.

Beş altı yaşındayken dağ çocuğuydu. Ormanları
anımsar, yalçın kayaları... Başlı karlı yüksek dağları... Kö-
püre köpüre akan dağ çaylarında, dağ köyünün çocukla-
rıyla birlikte çimmeyi, palansız eşeğe tırmanıp çapmayı.

Bir çepişi** vardı, nereye gitse peşinden gelir, izler
onu, elinden yaprak yer.

*) Yatırım böğrüm acır/kalkırım canım acır/seni hatırlayınca/tüm vücü-
dum acır.

***) Keçi yavrusu.

Çepiş deyince Cebiş'i anımsadı. Komşusuydu galiba.
Yaşıyor mu acaba? Yaşıyordur. O tarafın insanları uzun
yaşar; havasından, suyundan olmalı. "Sen az mı yaşa-
mışsın, a Eliabbas Kişi?"

Dutun altına dizilen portatif karyolalarda herkes ho-
rul horul uyuyor. Burası bir yatakhane gibi. Avlunun ka-
rısı kız kesimi ise parmaklıklar sırasında, eyvanda, veran-
dada yatar, erkek çocuklar damda. Hepsini derin uykuda-
dır şimdi.

Eylül'ün ortalarına dek, bu böyle gider; sonra yavaş
yavaş, karısı kız kesimi odaya, erkekler eyvana, veranda-
ya, sonra onlar da odalara, herkes kendi karısının yanı-
na geçer. Nihayet çocuklar da yer değiştire değiştire
odalara girerler. Bütün bunlar sonraları olacak. Yaz bi-
tince, güz gelince. Şimdiyse dut ağacının altında uyuyan-
ların horlamaları duyulurken, yani bu gece, uyuyamaya-
cağını düşünüyordu. Bunun nedeni uyuyanların horla-
maları ya da başka sesler değildi; bunlara alışık, bunlar
ninni gibidir. Üstelik o yaz kış kendi odasında uyur, dışa-
rıda üşür de ondan.

Uyuyamıyordu, çünkü kendisini avludaki asırlık dut
ağacına benzetiyor, sonu yaşıyordu artık kendi köyünü,
kırını, bayırını özleyerek.

Çocukları, torunları, gelinleri, tek bir sözle tüm aile,
kent insanıydı, köyden kırdan haberleri yoktu. O ise
dağların kekik kokusunu duyar gibi oluyor, giderek dağ-
ların sisine pusuna gömülüyor gibiydi.

"Birine, nerelisin, diye sormuşlar. Daha evlenmedim,
demiş," dedi kendi kendine, güldü. Tubuhanım, kentsoy-
luydu, Bakü İçerişehirli kızıydı. O yüzden mi Eliabbas Ki-
şi'nin kentli görünümü. Konuşmasıyla, davranışlarıyla...
Köyden yalnız uzak yılların silik anıları kalmış, bir de
uzayan yılların ardından gelen bir gariplik.

Eliabbas Kişi, köyünden Bakû'ye göçünce, "Sabuncu" petrol kuyularında vasıfsız işçi olarak çalışmaya başladı. Sonradan kule işçisi oldu. Şimdi o bölgeye Leninneft madenleri diyorlar. Sabuncu'dan Ramana'ya dek.

Eliabbas Kişi'nin çocukluğunun çoğu ve gençliği o bölgede geçti. Ama petrolcü değil, usta dülgere oldu. O dönemlerde petrol kuyusu kulesi tahtadan inşa edilirdi. Eliabbas Kişi'nin de çivi çakmaya, tahta kesmeye, rendelemeye aşırı bir tutkusu vardı. Daha çocukluğundan bu yatkınlığı yadsınmazdı.

Sonraları Eliabbas Kişi kuyulardan büsbütün uzaklaştı. Taniyan bilenler arasında adlı, sanlı bir marangoz oldu.

Bütün bunlar çok çok uzaklarda şimdi.

Kimi geceleri yatağına girip uyumazdan önce, böylesi bir uzaklığın korkusu onu sarardı. Bunca uzun yaşayacağı korkusu, bu ölümlü yitimli dünyada.

Yıllar önce emekliye ayrılınca ne kollarında güç, ne ayaklarında takat kaldığını sezmişti. Usta ayrıca eski ama keskin testeresi, rendesi ve baltasının artık ancak evde bir yer işgal etmekten başka görevi kalmadığını da anlamıştı.

"Oduna gidenin baltası keskin olur, gitmeyenin kör..." Ve "Alet işler el övünür," derler. Ama el aleti tutamaz olunca, övünecek bir şey kalmaz, iş bitmiş demek, "Vesselam, şud tamam..." (Oldu da bitti.)

Her şey iyi hoş ama, şu "Vesselam, şud tamam" olayı çok tatsız, ciğerine oturur insanın.

İki gün önce Eliabbas Kişi baltasını, testeresini, rendesini alıp avlunun sokak kapısının ağzında, küçük bir

sıra yapmaya koyuldu. Testere eğri gitti, çekiç parmağına geldi, sonunda da baltayla elini yaraladı.

Pencereden sarkan, işsiz güçsüz sokağa bakan kasap Ağanecef'in karısı Balacahanım öyle bir çılgılık attı ki, tüm mahalleli Kişi'nin başına toplandı.

"Yetişin a dostlar, balta Kişi'nin elini kopardı."

Balta Kişi'nin elini koparmamıştı, azıcık sıyrırmış, kanatmıştı. Balacahanım'ın bu vaveylası boş oturmanın can sıkıntısındanandı.

Ağamuhtar, "Yahu, vazgeç bu işten," dedi. "Neyine gerek senin? Sıra yapman şart mı?"

Sokak kapıları karşı karşıya olan Alhas Bey, "A Kişi, git otur, uzan, uyu, dinlen!" diyordu.

Benzincide pompacı, Meyrangulu'nun oğlu Eligulu, -şiir yazar ve mahallenin geçmişinde ilk kez gazetede, dergide imzası çıkan tek adam, hayran hayran, "Ne de emeksever bir ihtiyar," dedi. "Asıl şiir kahramanı, sanat kahramanı budur işte. Bu reşadet şiirsel düşünce değil, yaşamın semeresidir."

Eligulu'nun konuşmalarını kimse mahallede doğru dürüst anlayamazdı. Onun için kimse önemsemedi.

Eliabbas Kişi sağ elinde tuttuğu kanlı baltaya baktı. Baktı ve Balacahanım'ın bir çırpıda sokağa topladığı insanların arasından geçip avluya girdi. Ağzını açıp tek bir kelime söylemedi. Sorun cesaret gösterisi değildi. Tabii ki onun o hakkı saklı, ama esas sorun yaşanarak becerilerini yitirmiş olmasıydı.

Usta bu sıranın marangozluk mesleğinin son yapıtı olacağını zaten biliyordu. (Şimdilik Eliabbas Kişi'nin düşüncesi buydu, oysa, böyle düşünmesi için daha zamanın erken olduğunu da göreceğiz.)

Ve şimdi usta, elini altmış-yetmiş yıl sonra kesen bu balta, parmağını ezen bu çekiç karşısında, artık çivi çak-

manın, tahta rendelemenin hayal olduğundan kesin keskin emin oldu.

Kara dut ağacının yüz yaşını bitirdiği günün ertesi sabahı, Eliabbas Kişi, yatağından kalkıp alışkanlığı üzere önce avlunun aşağı tarafını yokladı. Sonra musluk altında özenle yıkandı. Büyük gelin Anahanım'ın sabah demlediği çaydan içti, ekmeğini yedi ve kilidin anahtarını alıp vaktiyle avluda tahtayla yaptığı, duvarlarını beyaza boyadığı, üstünü kiremitlediği atölyesinin kapısını açtı.

Fazla yufka yürekli değildi Usta, buraya, bu aletlere bir anı gibi bakmak istemezdi, başkasının da öyle bakmasına gönlü razı olmazdı.

Kuyumcu Eleşref ne demişti: "Altının değerini kuyumcu bilir."

Bundan böyle bu avadanlık iş görebilen bir ustanın olmalıydı. Kapı pencere imal eden, onaran bir ustanın. Çekiç sallarken çiviyi düzgün oturtanın, elini yaralamayan... İşte o zaman kasap Ağanecef'in karısı Balacahanım da kıyametleri koparamazdı.

Avadanlığın iyisini satışa çıkarmaya kafasına koymuştu. Tabii ki bunu para için yapmayacaktı. Ne paraya gereksinimi vardı ne de bunlar önemli bir edere sahipti. Amaç aletlerin iyi bir ustanın eline geçmesiydi. Yoksa birer birer mahalleliye de dağıtmak olası. Bu cömertliğin anlamı yok. Böylesi bir davranış avadanlığa reva görülmemeli. Çünkü bunlar değer üretmişlerdi. İşlek kapılar, pencereler, dolaplar, sandıklar yaratmışlardı. Şimdi onları yalnız ele ayağa ilişen çivi başlarını ezmeye hasretmek insafsızlık olur.

Kişi'nin yine atölyeden aletlerini aldığı pencereden gören Mesme, kaynatasının kapı ağzında yapmasını yarı bıraktığı sırayı tamamlamaya uğraştığını sandı. He-

men Fetulla'ya seslendi. Fetulla'ysa camekanlı veranda da oturmuş, çayını yudumlarırken, televizyonun gündüz programını izliyordu. Akşamları avlunun tüm karı kız takımı buraya toplanır, ekrana ne çıkarsa bakarlardı, futbol hariç. Erkeklerse ya tavla oynarlar ya da tavla oynayanları seyrederek.

Fetulla avluya çıktı, ardından Ağamuhtar. Eliabbas Kişi'nin gelinleri pencerelerinden birer birer sarktılar. Herkes bu yeni habere üzüldü.

Ağamuhtar, "A Kişi... Yahu, dost var düşman var," dedi. Dedi ama biliyordu ki babası kafasına koyduğunu yapar. Yapar, önleyemezsiniz.

"Yani, sen şimdi çekiç, testere satmaya mı çıkacaksın?" Bunu da Fetulla söyledi.

"İstersem satarım. Bana bunları bedava mı vermişlerdi? Satın almıştım. Satarım da. Hadi canım!" Öfkelenen bu söyleşiye, çocuklarına parladı, "Gidin, başımdan. Gidin kendi işiniz gücünüzle uğraşın. Bana akıl vermeye kalkmayın," dedi. Ama demedi ki satış bahane. Şair ne demiş:

*Maksudumuz ne mey ne meyhanedir,
Didarı yar görmek için bir bahanedir.*

Yetenekli bir usta çıksın karşısına, bu aletlere bir sarraf gözüyle bakan biri... Kolunda güç, bacaklarında derman olan biri, hiç durmaz, hepsini pulsuz parasız bağışlar ona, helal eder. Ne varsa hepsini.

Mesme, "Kişi bunadı," diye düşündü, "Keçileri kaçırdı. Elaleme güldürecek bizi."

Sonra kaynatası hakkında saygısız düşündüğüne utandı, pencerenin önünden çekildi.

Usta, aletlerinin arasından sağlam bir çekiç, keskin bir testere, düzgün bir rende, bir de pırl pırl bir iskar-pella seçti, torbasına yerleştirdi. Sonra döndü onu engellemek isteyenlere, "Bakın bakın şu dut ağacına, yünde nasıl yarıldı," cümlesini söyledi ve eliyle ağacı gösterdi. Kendisi ağır adımlarla sokağa çıktı. Avludakilerin hepsi dönüp ağaca baktılar ama kimse birşey anlamadı. Aslında Eliabbas Kişi'nin kendisi de kara dut ağacını neden öne çektiğini, kara dut ağacının onun avadamlık satmasıyla ne ilgisi olduğunu anlayamadı.

3

Eliabbasgilin mahallesinden yedi sekiz sokak aşağılarda yeni bir bahçe park düzenlenmişti. İlk gün Usta, şimdilik kaydıyla, atölyesinden dört parça seçip bu bahçeye geldi. Banklardan birine oturup aletleri de yanına dizdi. Tesbihini çekerek dinlenmenin yadsınmaz yararlarını düşündü. İnsanlara baktı, özellikle çocuklara.

Önce çocuklar başına toplanacak, testereyi, rendeyi elleyecek, olmazın sorularını soracak diye tedirgin oldu. Ama çocuklar başına toplanmadı, hepsi kendi halinde. Birbirleriyle oynaya oynaya yanından geçtiler ve ona aldırmadılar. Azıcık durup avadamlığa bakmadılar bile.

Eliabbas Kişi bu kez de dünyanın ve zamanın gerçekten çok değişmiş olduğunu düşündü.

Çocukların her birinin elinde plastik otomatik tüfekler, tabancalar, renk renk küçük kovalar, kürekler, tırnaklar ve oldukça değişik oyuncaklar vardı...

"Kim durup senin çekicine, testereye bakacak?" dedi kendi kendine. Bir sancı saplandı yüreğine. Bu çekice, testereye acıdı, onların bu kimsesizliği, sahibinin güçsüzlüğü ve beceriksizliğinden miydi? Üzüldü.

İlk gün Eliabbas Kişi'nin avadamlığına müşteri çıkmadı.

İkinci gün yine geldi, aynı banka oturdu. Yine avadamlıkları yanına dizdi. Yine gelip geçen insanlara, çocuklara baktı. Birdenbire Cebiş'i anımsadı. Çocukluğunu andı. O dağların ıtırını duyumsadı. O dağların döşündeki çiçeklerin renkleri gözlerinin önünde canlandı. O dağların sisini, pusunu özledi.

Bir daha o dağlara ulaşamayacağını biliyordu. Dağ çayları boyunca yürüyemeyecek... O saf havayı göğüs dolusu soluyamayacak.

Ne de çabuk gelip geçmişti bu yıllar. Gözünün önüne sayısız insan sıralandı. Çoğunun adını bile bilmez, nerede görmüş olduğunu bulamıyor, ama yüzleri teker teker gözünün önünden geçmekte. Upuzun yıllar boyu görüp tanıştıkları, belki de şimdi kimisinin yeryüzünde olmayan insanların yüzü.

İkinci gün de Eliabbas Kişi'nin çekiç, testeresine müşteri çıkmadı.

Üçüncü gün hava biraz kapalıydı. Poyraz esmeye başladı.

Eliabbas Kişi avluda biraz oyalandı. Sık sık gökyüzüne baktı. Çoluk çocuk da bir umuda kapıldı, belki Kişi vazgeçer bu işten. (Sanki Usta da içinden keşke yağmur yağsa diye bir istek içindeydi.) Ama giderek hava açıldı ve Eliabbas Kişi torbasını koltuğuna alıp bahçeye gitti. Kendi bankına kuruldu, avadamlıklarını serdi. Karşısındaki bankta genç bir ana oturuyordu. Bir elinde kitap

vardı, öbür eliyle de pusette uyuyan bebeği ağır ağır yelpazeliyordu.

Eliabbas Kişi gelince gözlerini kitabından ayırıp ustaya baktı ve gülümseyerek selamladı. Eliabbas Kişi, genç kadının selamını aldı ve dün de önceki gün de onu bahçede gördüğünü anımsadı. Genç kadın avadanlığa bakıp yine gülümsedi. Eliabbas Kişi onun azıcık da başını salladığını hissetti, "Bu nasıl satış? Nasıl tezgâhtarlık?" mı demek istemiş? Kime ne? Kendi malı. Kendi helal parasıyla aldığı testere, rende, çekiç, ıskarpela. Nasıl isterse öyle satar. Bu kimseyi ilgilendirmez. Ama bu tazenin böyle gülümseyip baş sallaması herhalde insanın canını sıkır.

Biraz sonra gökyüzü yeniden kapandı. Bahçedekilerin çoğu, çocuklu analar, yaşlı kadınlar, yavaş yavaş kalkıp gittiler. yirmi beş-yirmi altı yaşlarında bir delikanlı Eliabbas Kişi'ye yaklaştı, avadanlıklara baktı. Sonra selamsız sabahsız sordu.

"Kaça bu ıskarpela?"

Eliabbas Kişi, ister istemez ilk önce bu oğlanın ellerine baktı, oğlan da bu bakışın anlamını hemen sezdi; bu güvensizlikten hoşlanmadı.

"Hadi yahu, ellerime ne bakıyorsun? İşçi olup olmadığımı mı keşfedeceksin. İşçiyim, hem de usta işçiyim. İstedüğün kadar ellerimi incele, bak tek nasırı bile yok. Çünkü eldivenle çalışırım ben, hem de elektrikli araçlarla. Senin bu keskin de kimsenin işine yaramaz artık. Dükkanlar elektrikli el araçlarıyla dolu, hem de ucuz. Bir elektrikli matkap 3 manat 50 kopek."

Eliabbas Kişi bu kibirli oğlana, "Git, oğul git," dedi. "Git al elektrikli matkabımı. Seni bu ıskarpelayı alman için zorlayan mı var?"

Oğlan bir şey söylemedi, elini bir bu yana, bir o yana sallayıp çekip gitti. Belki ustaydı delikanlı. Belki gerçekten de tam istediği gibi bir usta. Ama göğsünde usta yüreği taşımıyordu.

Üçüncü gün, Eliabbas Kişi'nin avadanlıklarıyla ilgilenen tek insan işte bu oğlandı.

Dördüncü gün Eliabbas Kişi avluya inip atölyeyi açtı, torbasını aldı. Her biri kendi pencerelerinden avluya bakan Anahanım'la Mesme bu kez anlamlı anlamlı bakıştılar,

"Vah vah, bir yaşımıza daha girdik, göreceğümüz varmış..." dercesine.

Vatman Ağamehdi'nin anası, mahallenin en ünlü dedikoducusu, tın tın Firuze, "Oğulları, gelinleri, Eliabbas Kişi'ye bakmıyorlar," diye bir söylenti yaymıştı. "Kişi de çaresizlikten kendi çekicini, kerpetenini satıyor..."

Söylentiye duyan mahalle kadınları tın tın Firuze'nin ağzının payını verdiler. (Çünkü inanılacak cinsten bir iftira değildi bu.)

Anahanım ve Mesme aynı gün olayı bilselerdi, şimdi birbirlerine anlamlı anlamlı bakıp sıkılmayacaklardı.

Eliabbas Kişi avlu kapısından çıkıp yeni açılan bahçeye gideceğine, torbayı kapı eşiğindeki, yarı kalmış sıranın üstüne koydu. Kollarını sıvayarak sırayı bitirmeye çalıştı. İşin ilginç yanı çivileri eğmeden düz çaktı. Keski kendi işini nice nice yıllar öncesi gibi, özenle yaptı, çekiç de, rende de kerpeten de... Sıra hemen bitti.

Eliabbas Kişi'nin kupkuru gözükten elleri ne istediye yaptılar. Bu arada ağacın yarığını payandalarla güvence altına aldı, tek başına.

Gerek Anahanım, gerekse Mesme, kaynalarını yine yirmi-otuz yıl önceki Eliabbas Usta gibi gördüler.

Ertesi gün, Usta avludaki tüm kapı pencerelerde el gezdirdi, gerekeni onardı. Avlunun camekanlı verandasını yeniden düzenledi. Ardından komşuları yokladı, parmaklıkları yeniledi. Pencere pervazlarını onardı. Avludan ikinci kata çıkan tahta merdiveni yoluna koydu ve yavaş yavaş yaz bitti. Güz başladı. Gece yatarken erkekler karılarına kavuştular, çocuklar damlardan odalara geçtiler. Yüzyıllık kara dut ağacının meyvası çoktan tükendi. Yaprakları sararmaya yüz tuttu. Bunlara karşın Eliabbas Kişi'nin kollarına güç, hareketlerine hız gelmişti. Buna herkes şaşırılmıştı, o cümleden Eligulu, bu olaydan öyle heyecan duydu ki, Kişi'nin onuruna bir manzume döktürmeye koyuldu. Ve nihayet bir gün, gazetede Eligulu'nun manzumesinden bir parça yayınlandığının haberi mahalleye yayıldı.

Eligulu, şiiri kırık kırık dizelerle yazar, mahalleli de bu türe pek itibar etmezken, gazetede Eligulu'nun imzasını ve bazı dizelerde Eliabbas Kişi'nin adını görünce, bu genç şairin saygınlığı mahallede bire on arttı.

Hem Anahanım hem de Mesme, Eligulu'nun şiirini gazeteden kesip aile resimlerini topladıkları albüme koydular. Eliabbas Kişi'ye sadece baktı gazeteye, başını salladı.

Kasap Ağanecef'in eşi Balacahanım sokak kapısı önünde durmuş, çekirdek çitleye çitleye, çevresine toplanan genç mahalle kızlarına göz kırparak, "Kişi kötü canlandı. Bir de göreceğiz, taze birisini almış koynuna, her sabah yatak yorgan kalkınca karının gözlerinin altı mosmor..."

Balacahanım bu ve benzeri sözleri söylemekte haksız sayılmaz, nitekim Eliabbas Kişi geceleri artık o eski dizelerini unutmuştu:

*Yatırım yanım ağrır
Dururam canım ağrır
Sen yadıma düşende
Tamam endamım ağrır*

Şimdi bir yerleri ağrıyınca çok çalışmasından olduğunu kabul eder, yaşlılıktan değil.

Genel kanı Eliabbas Kişi'nin de kara dut ağacı gibi yüz yaşını dolduracağı fikri çevresinde birleşiyordu.

Balacahanım zaman zaman sokak kapısı ağzındaki Eliabbas Kişi'nin yaptığı sıraya kuruluyordu. Mahallenin kızları, evin işlerinden on dakikalık bir fırsat bulup çevresine toplanıyorlardı. Balacahanım'ın bu gazete küpürü söyleşisi ortalığı çınlatan kahkahalarla devam ederdi. O kadar çok çekirdek çitlerlerdi ki tüm seki çekirdek kabuklarıyla kaplanırdı.

Bir seferinde, bir Balacahanım'a bir de kabuklara ters ters bakan Eliabbas Kişi'ye, Balacahanım, "Süpürürüm," demişti. "A Eliabbas dayı, süpürürüm hepsini. Ne yapalım ki, benim kapımın önünde, benim için de böyle bir sıra yapmamışsın..."

Balacahanım gülümseyerek sitem etti. Altın dişlerinde güneşi parlattı. (Balacahanım sapaşağlam tüm dişlerini altınla kaplamıştı. Ve tın tın Firuze de bu altın dişlere kıskançlığından yanıp tutuşuyordu.)

Balacahanım ciddi değildi, Usta'nın ona, "Pekâlâ, senin de kapının eşiğinde senin için bir sıra yaparım," demesini beklemiyordu, ama dedi. Balacahanım yaşamında böyle içten sevinmemişti.

"Sahi mi?" dedi. "Çok sağ ol, ay Eliabbas dayı. Ama öyle bir şey yap ki hiçbir mahallede, hiçbir kapının önünde benzeri olmasın. Üstünde bir de küçük saçak olsun. Kışın yağmurdan korusun, yazın güneşten."

Balacahanım'a gerekliydi sıra. Çünkü her Allahın günü, sabahtan, kocası kasap Ağanecef işten dönünceye dek, sokak kapısı önünde, çevresine topladığı kızlar, ta-ze gelinlerle şöyleşirdi. Çene çalardı. Kapı eşliğinde sıra olursa yorulmaz, rahat ederdi.

Bu kadının, birbirinden bir yaş büyük beş çocuğunun yemeğini ne zaman pişirip kotardığına herkes şaşar. Tın tın Firuze'ye göre, "Ağanecef gündüzleri Kolhoz pazarında et satar, akşamları eve gelince, gizlice ertesi günün yemeğini pişirir." Bu konuda fazla bir şey söylemeyeceğiz. Bir gerçek var ortada; herkes kasap Ağanecef'ten çekinir, Ağanecef'se Balacahanım'dan korkar.

Eliabbas Kişi, "N'apalım," dedi. "Saçak da yaparım."

Usta bunları, Balacahanım oturup laklak yapıp keyif çatsın diye yapmıyordu, sadece bir ürün daha üretmek onu ilgilendiriyordu. Biraz tahta gerekecekti.

Balacahanım, "Aaaa," dedi. "O kolay, Ağanecef'e söyledim mi bir vagon tahtayı yığar buraya."

Eliabbas Kişi ertesi sabah işe başladı. Kasap Ağanecefgilin sokak kapısı ağzına bir sıra yaptı. Saçak için de tahta direkler dikti, sağlamlaştırdı. Sadece saçığın komması kalmıştı ki... Balacahanım, tın tın Firuze gibileri çatlatmak için, düğüne gidercesine giyinsin kuşansın ve otursun bu şahane saçığın altındaki sıraya.

Tüm mahalleliye göre bu sıra Eliabbas Kişi'nin, son dönem ustalığının bir şaheseri olacaktı.

Bir ekim sabahı, Bakū'ye yaz geri dönmüş gibi hava sıcaktı... Sıcaklık avludaki kara dut ağacının asfalta dök-tüğü kuru sarı yapraklarıyla çelişiyordu.

Çaydanlığı gazocağı üzerine koyup sabah sabah kelle şeker doğrayan Anahanım, camekanlı verandadan avlu-ya bakıyordu.

Kadının gözü kaynatasının atölyesine sataştı, sonra yattığı odanın kapısına doğru uzandı.

Nedense içini bir merak, bir tedirginlik sardı. Eliabbas Kişi her zaman bu saatlerde ortalıkta dolaşırdı.

Bir süre geçti. Herkes uyandı. Çocuklar aceleyle kahvaltılarını yapmaya başladılar, okula yetişecekler.

Eliabbas Kişi avluya çıkmadı.

Anahanım, işe gitmeye hazırlanan Ağamuhtar'dan çekine çekine, kaynatasını sordu. Ağamuhtar, karısının gözünün içine baktı, hiçbir şey söylemeden avluya indi ve babasının yattığı odaya girdi.

Eliabbas Kişi gece uykusundayken geçinmişti.

O gün, tüm mahalleli, gece yarısına dek, Eliabbas Kişigilin avlusuna girip çıktılar. Yüzyıllık kara dut ağacının altına dizilen sandalyelere, taburelere oturup bir bardak çay içtiler. Ağamuhtar'a, Fetulla'ya başsağlığı dilediler.

Çok insanlı avlu Kişi'nin gitmesiyle yetim kaldı. Hele yüzyıllık dut ağacı.

Tüm mahallelinin, kasap Ağanecef'nin de ağlamaktan gözleri kızarmıştı.

Ertesi sabah insanlar görülmemiş bir olayın tanığı oldular, Balacahanım'ın sokak kapısı önündeki sıranın üstünde çok güzel bir saçak vardı.

Balacahanım da Eliabbas Kişi'nin çoluk çocukları da bu işe şaşırdılar.

Mahallenin küçük çocukları arasındaki bir söylenti kısa sürede bir inanca dönüştü; o gece ustanın çekici, testeresi, rendesi, kerpeteni kendi başlarına Usta'nın yarım kalan işini bitirmişlerdi.

BALADADAŞ'IN İLK SEVGİSİ

Abşeron'da* denizin tam kıyısında bir köy var. Yazları sıcak mı sıcak, güneşi çok kızgın. Gündüzler, hele öğlenüstü, köyün halkı çoğunlukla evlerinde kapalı kalmak zorundadır sıcaktan. Bu yüzden dışarıda in cin top oynar. Tenha, kimsesiz bir görünüm.

Köyün tek tatlı, çift katlı şirin evlerinin bahçeleri birbirinden eğreti çitler, tahta parmaklıklar ya da sağlam taş duvarlarla ayrılmış. Bahçeler, dolgun salkımlı asmalar, kırmızı çiçekli nar ağaçları, incir, dut benzeriyle dolu. Bol güneşin yanı sıra denizi durgun, kumsalı geniş.

Bu anda denizin küçük dalgaları, kıyı kumsalı üze-

*) Hazer Denizi'nde Bakū'yü de içine alan yarımada.

rinde oynasırken uyuyanlara beşik sallayıp ninni söyler gibi.

Ortalıkta Baladadaş'tan başka kimse gözüküyordu. O da köyler arası asfaltın banket sekisinde, dut ağacının dibinde oturmuş, herkesin tersine bu cehennem sıcaktan hiç yakınmıyordu.

Ağacın cılız gölgesinin yeri ne zamandır değişmişti ama Baladadaş kendi yerinden memnun, güneşin altında uyukluyordu.

Baladadaş'ın ayaklarında sandalet vardı; keten bir pantolon, kısa kollu bir çizgili triko gömlek giymişti ve başına geniş siperli, bez kasket koymuştu. Arada bir kasketinin altında alınından yuvarlanan ter damlaları, sıksa yüzünden kayarak aşağı düşüyordu.

Asfalttan bira fıçısı yüklü bir kamyon geçti. Kamyonun gürültüsü Baladadaş'ı uyandırdı. Sivrisinekler yüzünden çektiği uykusuzluk sonucu, kan çanağına dönen gözlerini azıcık aralayıp kamyonun ardınca baktı. Sonra dut ağacının cılız gölgesini aradı, buldu, ama üşendiğinden, belki de mayıştığandan yerinden kıılmıdamadı. Sadece ayaklarını uzattı, derinden esnedi, kollarını da genişçe açıp bir güzel gerindi.

Karşıkı bahçenin alçak taş duvarından bir çocuk başı gözüktü. Çocuk Baladadaş'ı görür görmez başını çekti, hemen bahçenin mavi cümle kapısı kanadındaki küçük kapı açıldı ve çocuk çıkıp Baladadaş'a doğru yürüdü. Bir elinde dürüm, ötekinde bir tahta parçası. Geldi, Baladadaş'ın önünde durdu. Dürümünü ısırap ağız tadıyla çiğnerken tahta parçasını ona uzattı.

"Bana 'şimegederi'* yont!" dedi.

*) Basit bir çocuk oyuncuğu.

Baladadaş'tan ses çıkmadı. Çocuk yine dürümünden bir ısırık aldı, "N'olur yontsana," dedi.

Baladadaş'tan yine ses çıkmadı. Çocuk ısırıldığını çiğneyip yuttuktan sonra, "N'olur?" dedi.

Baladadaş, tanımadığı birisine bakar gibi bir süre çocuğa baktı, sonra, "Çek arabayı," dedi.

Çocuk elindeki dürümüne baktı, bitmek üzere olduğunu gördü, üzüldü.

"Ehmedağa askere giderken sen demedin mi onun yerine benim için şimegederi yontarsın diye?"

Baladadaş ses etmedi.

Çocuk, "Dün Ehmedağa'dan mektup vardı. Baladadaş sana şimegederi yontuyor mu, diye soruyor mektubunda. Sonra sana da çok selam göndermiş... Canım çıksın!"

Baladadaş önce yine bir şey söylemedi ve bir süre yerinden kıılmıdamadı, sonra azıcık gerindi. Elini pantolonunun cebine soktu. Bir paket Avrora sigara paketi çıkardı, içinden bir tane alıp taktı kulağına. Paketi cebine soktu. Bu kez de öteki elini pantolonunun öbür cebine daldırdı. Oradan da bir çakı çıkardı. Açtı, tırnağında keskinliğini denedi ve "Ver bakalım," dedi.

Deminden beri sabırla Baladadaş'tan yanıt bekleyen çocuk elindeki tahta parçasını ona verdi. Baladadaş tahtayı alıp sağından solundan inceledi, sonra da yontmaya başladı.

Karşiki mavi cümle kapı kanadındaki küçük kapı yine açıldı, bu kez bahçeden bir kadın çıktı. Baladadaş'ın yanındaki çocuğa seslendi, "Ağanecef!.. Ey Ağanecef!.."

Ağanecef anasına döndü, "Ne var?"

"Gel otur çocukların yanında, pazara gideceğim."

Ağanecef bir anasına bir de Baladadaş'a baktı. Elindeki dürümün son parçasını ağzına soktu, çiğneye çiğneye, "Bitirince çağır beni, gelip alayım. Ha?" dedi.

Baladadaş işine dalmıştı. Hiç duymadı sanki. Bu durumlarda dünya umurunda olmaz.

Ağanecef koşarak bahçeye girdi. Kadın çıktı. Baladadaş'ın yanından geçerken yavaşladı, "Nasılsın Baladadaş? Anan nasıl?"

"İyidir."

"Askerlik ne zaman?"

"Sonbaharda."

"İnşallah. Ehmedağa kursa girmiş orada."

Baladadaş başını kaldırıp kadına baktı. "Ben de kursa gireceğim askerde."

"İnşallah."

Kadın yoluna devam etti. Baladadaş da tahtayı yontmayı sürdürdü. Birden başını kaldırıp kadına ardından bağırdı.

"Ehmedağa'ya benden çok selam yazın. Yazın, Baladadaş'ın selam duası var."

Kadın gülümsedi, başını olur anlamında salladı.

"Selam gönderen sağ olsun," deyip yürüdü, yolun köşesini döndü. Görünmez oldu. Kaldı bir köy, bir güneşin cehennem sıcağı, bir de dut ağacının altında oturup büyük bir uğraşla tahta yontan Baladadaş. Bir de deniz vardı. Gök, uzakta birleşiyordu denizle, güç seçilen bir ufuk çizgisinde; sanki dünyanın sonu...

Gök pürüzsüz, deniz çalkantısız, dalgasız o da pürüzsüz ve de sessiz; sonsuzluğu çağırıyor. Öyle bir durgunluk var ki, sanki hiçbir zaman, hiçbir yerde ne yağmur yağmış, ne fırtına kopmuş, ne deniz kudurmuş bu güne dek.

Önce bir kamyonun sesi duyuldu, sonra kendisi göründü ve gürleyerek asfaltta, Baladadaş'ın yanından geçti, yirmi, yirmi beş metre ötede durdu. Kamyonun kasasında, büyükçe yatak yorgan yükü, masa, sandalye

ler, büyük bir gardrop, kap kacak, tencereler, semaver, dolap ve benzeri ev eşyaları vardı. Anlaşılan birileri bu raya taşınıyor.

Sürücü kamyonun motorunu durdurdu, aşağı indi, sağına soluna bakındı ve "He!.. İşte burası," dedi.

Şişman bir kadın ahlaya vahlaya, sürücü mahallinden indi. Sürücünün gösterdiği tahta kapıya baktı, sonra çevreye bir göz attı. Denizi bir güzel süzdü.

"Allah Murad'a can sağlığı versin," dedi. "Olağanüstü bir yerde ev kiralamış."

Sürücü cebinden çıkardığı anahtarla tahta kapının üstündeki koca kilidi açtı ve kapıyı iterek içeri uzandı. İncir, ayva ve nar ağaçları bu küçük bahçeyi baştan başa gölgelemişti. Verandalı, tek katlı yapının arka tarafı üzüm bağına bakıyordu. Bahçenin aşağısında da küçük bir bostan vardı. Bostanın yanında iki katlı bir alaçık ve bu anda, bir küme sığırcık, alt katta gölgede cıvıldaşıyorlardı.

Şişman kadın bu sevimli bahçenin görünümünden, yeşilliğinden çok keyiflenmişti. Bir süre kapının eşiğinde hareketsiz durdu, sonra herhalde seyre gelmemiş olduğunu sezindi, eşyaları indirmeye başlamak gerektiğini anımsadı, ayrıca on sekiz yaşında güzel bir kızının olduğunu da. Kızı daha bu şirin bahçeyi görmemiş.

"Seba, bir gel bak. Bahçe ne kadar güzel. Olağanüstü."

Şişman kadın çevreye bir göz attı. Ancak o zaman kamyonundan indiklerinden beri Seba'yı görmediğini anladı. Merakla sürücüye baktı; sürücü de gözleriyle çevreyi taradı. Şaşkınlıkla omuzlarını kaldırdı. Demek, ortalarda yok.

Şişman kadın giderek artan bir tedirginlikle kamyonun dört bir yanını dolandı, öteye beriye bakındı.

"Sevil, neredesin? Seba?"

Şişman kadının telaşı giderek sürücüye de bulaştı.

"Seba hanım!"

Sürücü ayak parmakları üzerinde yükselip kamyonun kasasına uzandı, kimse yoktu. Sahi bu kız neredeydi?

Deminden beri dut ağacının dibinde oturup tahta yontmakla uğraşan Baladadaş da başını kaldırıp kamyonu baktı, sonra yine başını indirip özenle işini sürdürdü.

Şişman kadın sürücüye yaklaşip kendi söyleyeceklerinden korkarcasına, "Yoksa kızcağız yolda arabadan mı düştü?" dedi. "Aman Allahım!" Sürücü onsu da şaşkına dönmüştü, yine ayak parmakları üstünde yükseldi ve kamyonun kasasına uzandı.

"Murad yoldaş, Seba hanımın kamyonun kasasına bindiğini bir duysa öldürür beni," dedi.

Şişman kadın sürücüyü avutacak halde değildi, paniğe kapıldı.

"Sevil!.. Sevil!.."

Ansızın Sevil'in sesi duyuldu.

"Ne var anışko?"

Şişman kadın duraksadı. Sürücüye baktı. Sürücü yine omuzlarını kaldırdı, ardından eğilip kamyonun altına baktı. Sanki Sevil kamyonun altında olacak.

Şişman kadın yeniden, "Seba, kızım!.." diye bağırdı.

"Efendim?"

Sürücü de şişman kadın da şaşkına dönmüşlerdi, ki bu anda kamyonun kasasına yüklenen gardrobun kapısı açıldı ve beyazlar içinde gökten inen meleklerle benzenen Sevil adlı güzel temenna etti.

"Buyursunlar efendim, emrinizdeyim..." dermiş gibi.

Şişman kadın elini kalbinin üstüne koydu, "Vallahi yüreğim duracaktı kızım," dedi. Buna karşın gülümsedi. Çünkü, o güzel kız yolda kamyonun kasasından düşme-mişti. Ve işte sapasağlam, karşısında duruyordu, her zamanki şakalarıyla birlikte.

Sürücü ancak bu anda şiddetle yakan bir güneşin altında durduğunu hissetti ve cebinden büyükçe bir mendil çıkarıp yüzüyle ensesinin terini sildi.

Sevil ping pong topu gibi, bir göz kırpmında kamyonun kasasından yere zıpladı. Ve deminden beri gözlerini ondan ayıramayan Baladadaş da güneşin sıcaklığını duyumsadı. Yerinden kalkıp pantolonunun arkasını çırpı ve bu kez dutun cılız gölgesinde oturdu.

Sevil tahta kapıdan bahçeye baktı, ellerini birbirine vurdu, Rusça olarak, "Aman Allahım, bu ne güzellik, bu ne çekici doğallık," dedi.

Şişman kadın bütün yazı geçirecekleri bu şirin bahçeyi bir kez daha gözden geçirdi, gülümsedi. Hem kendisi için seviniyordu hem de kızı için.

"Pekâlâ," dedi. "İndirelim eşyayı, rahatlayalım."

Sürücü kasanın yan kanadını açtı ve yükü teker teker eve taşımaya başladı.

Sevil ve anası, ufak tefek parçaların taşınmasına yardımcı oldular. Kan ter içinde kalan şişman kadın, zaman zaman, hiçbir şeye aldırmandan dut ağacının altında oturup tahta yontan Baladadaş'a ters ters bakıyordu, yani ki, "Görmüyor musun, yeni komşular gelmiş, yardım edeceğine oturup avare avare gölgeleniyorsun. Ayıp değil mi?" demek istermiş gibi.

Baladadaş hem şişman kadının hem de sürücünün ters bakışlarını gördüğü halde kendi bildiğini okuyordu. Öyle kuru gürültüye pabuç bırakacak değildi. Neyi gerekli görse onu yapardı.

Şişman kadın takatten düştü. Oysa böyle terlemenin onun için zararı olmayacaktı.

Sevil'e gelince, o salınarak gelir, bir tane kitap alır ya da en küçüğünden bir parça götürür, eve bırakır. Yeniden bir başkasını almaya gelir. Tabii ki kendine göre o da iş yapıyor.

Sonunda sürücü kasaya çıktı, koca gardrobu yerinden oynatmaya başladı. Bu arada şişman kadın Baladadaş'a döndü, "Oğlum," dedi. "Biraz yardım etsene. Görmüyor musun, gücümüz yetmiyor!"

Baladadaş başını kaldırıp bir süre şişman kadına baktı, sonra, "Bana mı söylediniz?" diye sordu.

"Evet, sana. Kime söyleyecektim?"

Baladadaş yine bir süre şişman kadına baktı ve "Hahal getireydiniz kendinizle," dedi.

Şişman kadın, Baladadaş bu sözleri şaka yollu mu söyledi, yoksa ciddi mi, anlayamadı. Yani hamallarını yanlarında mı taşımalıydılar? Anlayamadı.

Terden beyaz gömleği vücuduna yapışan sürücü, öfkeli öfkeli baktı Baladadaş'a, bir şey söyleyecekti ki, gözlerini Baladadaş'a diken Sevil, hık diye güldü. Sürücü de konuşmaktan vazgeçti.

Baladadaş kasketinin geniş siperinin altından Sevil'e baktı, sonra elindeki tahta parçasını sekinin üstüne bıraktı, ayağa kalktı, çakısını kapattı, cebine yerleştirdi ve pantolonunun arkasını çarptı. Ağır adımlarla kamyonla yaklaştı.

Sevil bu kızgın güneşin altında, Baladadaş'ın, bir başındaki kasketine baktı, bir de kulağına iliştiği sigaraya ve yine hık diye güldü.

Baladadaş gözünün ucuyla kızı süzdü, tepki göstermeden sürücüye işaretle gardrobu ona doğru itmesini

söyledi, sırtını güvenle kamyonun kasasına dayadı. Ellerini yukarı kaldırdı.

Sürücü önce bir ikircilik geçirdi, çünkü gardrop çok büyüktü ve Baladadaş sıkıca... Ona karşın Baladadaş'ın azmi ve inancı, sürücüye de bulaştı galiba ki, zor bela gardrobu Baladadaş'ın sırtına yaklaştırdı, yavaş yavaş bindirdi.

Baladadaş elleriyle başının üstüne eğilen gardrobu tuttu, bir adım atacak ama ağırlık altında dizleri titredi, gözleri karardı. O anda, eğer bu yükün altından kaçmazsa ne askere gidebileceği ne de kursa katılabileceği geldi aklına. Ayrıca anası da evde ağlar kalacak... O anda yanında on sekiz yaşında güzel bir kız olduğunu, kızın adının Sevil olduğunu ve Sevil'in güzel güldüğünü hesaba katmadı.

Baladadaş güçlkle kenara sıçradı ki ağır gardrobun altında kalıp hurdahaş olmasın. Gardrop da gümbürtüyle yüzükoyun yere, asfaltın kenarındaki bankete kapaklandı.

Gardrobun düşüş gürültüsünden sonra, bir an ortalığa derin bir sessizlik çöktü. Bu bir anlık sessizlikten sonra, önce Sevil hık diye güldü, sonra da kahkahasını salıverdi. Onun kahkahası sanki şişman kadını uykusundan uyandırdı.

"Amanım!... Canım gardrop parçalandı!"

Baladadaş önce yüzükoyun yerde yatan gardroba, sonra gülüşüyle köyün yerleşik tekdüzeliğini altüst eden Sevil'e baktı ve "Ziyani yok," dedi. "Onarırız."

Şişman kadın tutamadı kendini.

"Neyi onarırsınız? Seni... Gardrobu paramparça ettin, neresini onaracaksın?"

Sevil yeniden kahkahayla güldü.

Herhalde, Murad yoldaşa ne söyleyeceğini düşünen sürücü, kamyon kasasında eli ayağı buz kesmiş bir durumda Baladadaş'a bakıyordu, ağzını açıp tek kelime söyleyecek mecali yoktu.

Baladadaş gözlerini gardroptan çekti, Sevil'e baktı. Daha yarım saat önce hiç tanımadığı bu on sekiz yaşındaki güzel kızın artık onun için çok önemli, çok sevimli biri olduğuna inanıyordu. Bu duygu onu sarhoş etti. Deniz dalgaları gibi okşadı onu ve Baladadaş'ın ilk sevgisi böyle başladı.

Baladadaş önce keten pantolonun arkasını çırttı, sanki sekinin üstünden yeni kalkmıştı. Hiçbir şey olmamış gibi geri döndü, kendine özgü umursamaz ve ağır adımlarla uzaklaştı.

* * *

Her taraf denizdi ve bu anda denizde balıklar, bir de Baladadaş yüzüyordu. Balıklar görünmüyordu ama Baladadaş'ın başı denizin üzerinde bir çıkıyor, bir batıyordu. Öyle ağır yüzüyordu ki, ne denizin durgunluğunu ne de kendi dinginliğini bozuyordu.

Baladadaş suyun üzerinde sırtüstü döndü ve gözlerini gökyüzüne dikti. Gök de deniz gibi sonsuzdu. Sonsuzlukta bir Baladadaş vardı. Bu Baladadaş'ın da gönlünde on sekiz yaşında bir güzel kız. Bu kızın adı Sevil'di, hem de oldukça güleç. Bu güleç kız şimdi yeni taşındıkları bahçelerinde yaşlı incir ağacının altında oturmuş, ama gülmüyor, ellerini kumral saçlarının arasında, başının arkasında birleştirip, iri mavi gözlerini gökyüzüne dikmiş, şiir okuyor.

*Ant içerdik sevgiyle
Bülbüller öter
Gizemli bir alem
alır götürür bizi.
Ayrılrken her zaman
Ayırdım gitarımı
ağlardı telleri
hem itiraf
hem vaat ederdi
Titretirdi ruhumuzu.
Bir hüzündü saran beni
Koparr telleri
Sesim yetmiyor benim
Ne yakına ne uzaklara.
Anımsa Allah aşkına, anımsa beni
Uçurumdan yükselen bir sis gibi
sar beni.*

Şiiri okuduktan sonra kollarını açıp gerindi. İşte tam o anda duvara tüneyip kendisine bakan Baladadaş'ı gördü; önce biraz duraksar gibi oldu, sonra, "Sen de şiir bilir misin?" diye sordu.

"Bilmez olur muyum."

Sevil doğruldu, merak etti.

"Yok ya?" Sanki inanamamıştı onun şiir bileceğine.

"Hadi, bir şiir okusana."

"Okulda mıyız ki?"

Tabii ki Baladadaş da birtakım şiirler bilirdi, ama bunların hiç biri Sevil'e okunacak şiirler değildi. Yani Sevil'in, bu pürüzsüz gökyüzünün, bu sakin denizin, bu güzel anın şiiri değildi o şiirler. Baladadaş gökyüzüne bakıp şiir okuyan bu kızla çok ince ve zarif konuşmak ge-

rektiğini biliyorsa da yapamaz, bu yetiden yoksundur. Öyleyse?

Duvarın üstünde tüneyip uzaktan seyrettiği bu kız onun dünyasından çok uzaklarda olduğunu farkındaydı. Buna karşın, günlerin birinde, denizin kıyısında, ay aydınlıklı bir akşam, serin bir akşam bu uzaklık yok olabiliyordu. Bu güzel kız da deniz gibi onun saçlarını okşayıp yüzünden öpebilirdi.

Baladadaş bu öpüşü yüzünde duyumsar gibi oldu, kıza suçluymuş gibi korkuyla baktı. Bütün bunlardan, Baladadaş'ın kafasından geçenlerden ve onun o siska yüzünden öpmüş olmasından tabii ki habersizdi Sevil. Baladadaş da bu anda şiir okumamış olmanın ona çok şeyler yitirttiğini anladı.

Sevil'in anası verandaya koyduğu gazocağında taze fasulye pişiriyordu ki duvarın üstünde duran Baladadaş'ı gördü, cinleri tepesine çıkı, "Bana baksana, neden oraya çıktın oturdun? Oturacak başka bir yer mi bulamadın?"

"Bana baksana, neden oraya çıktın oturdun? Oturacak başka bir yer mi bulamadın?"

Baladadaş, şişman kadına baktı, bir şey söylemeden duvardan indi, keten pantolonunun arkasını çırpı, sandaletinin ucuyla yolun ince kumunu havaya kaldırdı kaldıra yürüdü, uzaklaştı.

Sevil'in anası ocağın üstündeki fasulyenin üstüne dört beş tane yumurta kırarak kattı. Hâlâ incir ağacının altında oturan kızına seslendi.

"Murad gelir şimdi, kalk masayı hazırla."

Sevil, Murad'ın adını duyunca gülümsedi. Kuş gibi sıçradı yerinden, odaya girdi. Sevil'in anası ocağı kıstı, sarımsak ezmeye başladı. Bu anda bahçenin tahta kapısı açıldı ve Baladadaş ellerinde birer dolu su kovasıyla gelip bahçenin orta yerinde durdu. Sevil'in anası tert

ters baktı ona. O da Sevil'in anasına bir süre baktıktan sonra konuştu.

"Şollar suyu,* sizin için getirdim. Kullanırsınız."

Sevil'in anası, "Git, oğlum git. Senden kimse bir şey istemiyor. Allah aşkına git işine."

Baladadaş, geniş siperli kasketinin altından ter damlaları süzülerek, bir süre şişman kadına bir şey söylemeden baktı, durdu. Sonunda geri döndü elindeki kovalarla birlikte, bahçeden çıkarken Sevil'in anası arkasından seslendi.

"Gerçekten Şollar suyu mu?"

Baladadaş durdu, şişman kadına döndü ve onu inandırmak için içtenlikle and içti.

"Kasketim hakkı, Şollar suyudur! İnanmıyor musunuz?"

Sevil'in anası duymamış gibi, "Ne?" diye sordu.

Baladadaş kovaları yere koydu ve elini kasketine götürdü.

"Yahu, kasketime and olsun ki Şollar suyudur. Niye inanmıyorsunuz, ha?"

Sevil odadan çıkıp bahçeye bakındı.

"Nasıl nasıl?" diye sordu. "Kasketinin hakkı mı?" Sonra da kahkahayla gülmeye başladı.

Aslında Baladadaş, Sevil'in şimdi neye güldüğünü anlamadı ama Sevil'in gülmesi, hele kahkahayla gülmesi çok hoşuna gitti ve bu yüzden "Her şeye bu kadar da gülünmez ki," diyemedi içinden.

Sevil'in anası, "Peki getirmişsin, ver kullanırız. Ama başka getirme, zahmet etme," dedi.

Baladadaş, yine geri döndü, bu kez kovaları veranda da, su bidonuna boşalttı. Bu anda sokak kapısının önünde kırmızı bir "Moskviç" durdu.

*) Bölgede içilebilir iyi suyun adı.

Sevil'in anası heyecanlandı, "Murad geldi," dedi. "Seba, Murad geldi."

Sevil telaşla odadan fırlayıp koşa koşa bahçeye çıktı. Anasıysa Baladadaş'ı, Şollar suyunu unutup, bir bezle ellerini sile sile o da bahçeye indi.

Murad otuz yaşlarında, boylu boslu, yakışıklı bir adamdı. Arabasından inip bahçeye girince, sabahtan beri güneşin altında güçten düşen bu bahçenin yeni insanlarına bir canlılık geldi.

Murad, "He... Nasıl?" dedi. Nasıl yerleştiniz?"

Sevil, "Olağanüstü!" dedi ve kendini tutamadı, Murat'ın kollarına atıldı. Anası yanında olmasaydı Murat'ın boynuna sarılacağı, onu öpeceği kesindi.

Anası da sezdi bunu, hemen, "Burası çok güzeldir," dedi "Hem de çok güzel yerleştik."

Murad çevreye bir göz gezdirdi, onun da hoşuna gitti. "Kentte öyle boğucu bir sıcak var ki, soluyamıyor insan."

Sevil koluna sarılmış, gözünün içine bakıyor, "Yorgun musun?" dedi ve sesinde öyle bir ahenk vardı ki anası yine tedirgin oldu, "Kız apaçık Murat'ın içine girmek istiyor," diye düşünmekten kendini alıkoymadı.

Bu anda Baladadaş diye birinin dünyada olup olmadığı kimsenin umurunda değildi. Boş kovaları alıp ortaktan ayrılırken Murad sordu.

"Bu da kim böyle?"

Sevil, geniş siperli kasketinin altında, terli yüzüne baktı Baladadaş'ın ve gizlice güldü.

Sevil'in anası, "Şollar suyu getirmiş bize," dedi. "İki kova..."

Sevil apaçık güldü. Baladadaş ayak sürdü, Sevil'e baktı.

Ona ne ki bu on sekiz yaşındaki güzel kızın yamacında palabıyk bir hırt bulunuyor. Herifin yeni kırmızı Moskviç'i varsa var... Baladadaş gözlerini Sevil'den ayıramadığı için kafası bozuluyorsa bozulsun... Baladadaş sevip hayran kaldığı bu mavi gözlere, kumral saçlara, beyaz tene bakmak istediği için bakıyordu işte...

Murad elini cebine atıp bir gümüş manat çıkardı ve Baladadaş'a uzattı, "Al!"

Baladadaş, gözlerini kumral saçlardan, mavi gözlerden, beyaz tenden çekip tiksintiyle gümüş manata baktı. Başka bir zamanda başka bir yerde olsaydı; söver, parayı alıp yüzlerine fırlatır ya da benzeri bir tepki gösterirdi. Şimdiyse burada bu anda afalladı, ne yapacağını şaşırırdı. Çünkü bu anda yanında on sekiz yaşında güzel bir kız duruyordu, hem de bu kız gökyüzüne bakarak şiirler okur. Bu anda bu kız da bu gümüş manata bakıyor.

Sevil'in anası Murad'a, "Öylesine getirdi," dedi. "Karşılıksız."

Gülümsedi Murad, "Zıyanı yok," dedi. "Gider bira içer, onunla serinler."

Baladadaş bir şey söylemeden, elinde boş kovalarla bahçeden çıktı. Ardından Murad'ın sesi duyuldu, "Az mı buldun?"

Sonra da mavi gözlü, kumral saçlı, beyaz tenli bu on sekiz yaşındaki güzel kız kahkahayla güldü.

***

İki tane ay vardı, biri gökte biri denizde. Ve denizdeki ay, suyun kıpırdayışları üzerinde oynuyordu.

Baladadaş kıyıda kumların üzerine oturmuş, gözlerini denizdeki aydan çekemiyordu. Kimsecikler yoktu

kumsalda. Bir deniz vardı, bir Baladadaş, bir de denizdeki bu ay.

Kumsalın tenhaliği hüzün yüklüydü. Baladadaş bu hüzün içinde gözlerini denizdeki aydan çekemiyordu... Uzunca bir süre sonra ayağa kalktı, keten pantolonunun arkasını çırptı, ağır ağır kumsaldan ayrıldı, kayıkların arasından geçti ve köye yöneldi.

Ağanecefgilin evinden duyulan müzik sesi çevreyi sarmıştı. Gadir Rüstemoğlu "Sona Bülbüller"i okuyordu. Baladadaş da içinden ezgiye eşlik etti. Alıştığı üzere Sevilgilin bahçe duvarlarına tırmandı, oturdu; karanlıkta. Evin ışıklı verandasında Sevil, anası ve Murad, küçük masanın etrafına oturmuş çay içiyorlardı.

Sevil'in anası, "Allahını seversen, arabayı yavaş kullan," dedi. "Aklım sende kalacak. Telefon da yok ki kente varınca haber veresin."

Murad gülümsedi.

"Ben hep yavaş sürerim," dedi. "Beni merak etmeyin."

Sevil, "Kal burada, bu akşam," dedi. "N'olur?"

Murad, "Uygun düşmez," dedi.

Sevil'in anası, "Bir an önce düğününüzü yapabileseydik," dedi.

Baladadaş duvardan aşağı atladı, hiçbir şey söylemeden keten pantolonunun arkasını çırptı. Sevilgil'in bahçesinden uzaklaştı.

***

Yine güneş çok sıcaktı.

Hem sıcak hem cumartesi olunca, hem deniz hem de kumsal insan kaynıyor. Baladadaş denizden yeni çıkmış. Neredeyse dizine dek uzanan siyah şortu ince butlarına

yapışmıştı. Ağanecef elindeki tahta şimegederiyle ona yaklaştı,

"Ehmedağa'dan bugün mektup geldi. Sana selam yazmış. Diyor ki benim yanına gelsin, Amurski Özerk Eyalet'e. Kursu da girer burada. Ondan sonra Askeri Akademi'ye de girebilir. Ne güzel. Ben ona bugün yazdım; Baladadaş benim için çok güzel şimegederiler yontuyor, yazdım. Anam da yazdı ki, Baladadaş'ın da selamı var."

Baladadaş ansızın, "Boşver!.." dedi. "Dünya umurumda değil." Sonra kuma uzandı, gözlerini kıstı, güneşe baktı.

Ağanecef, Baladadaş'tan böyle bir tepki beklemiyordu, donup kaldı, ne söyleyeceğini şaşırı. Sonra kıyıya doğru gelen kırmızı Moskviç'i ona gösterdi,

"Genel müdür geliyor," dedi.

Baladadaş sordu, "Kim?"

Ağanecef yineledi, "Genel müdür!"

"Genel müdür de kim?" "O işte, kırmızı Moskviç'teki."

Baladadaş dikilip Moskviç'e baktı.

Ağanecef, haset dolu gözlerini bu yepyeni kırmızı Moskviç'ten ayırmadan, "Yeni komşu kızı... Bu da onun nişanlısı. Yazlığa gelmişler. Geçici. Yine gidecekler kente, sonbaharda. Kızın anası onun genel müdür olduğunu söyledi. Kızın anası kaç kilo çeker biliyor musun? Hem öyle tuhaf ki, tam yüz kilo..." dedi.

Baladadaş dizleri üzerine yükseldi. Arabadan inen Sevil'le Murad'a baktı. Sevil'in kumral saçları çıplak omuzları üzerine akmıştı. Çıplak bacakları, yalın ayakları, tüm bu denizin, tüm bu kumsalın tek sahibiymiş gibi kendinden emin nazla yürüyordu. Denize girdiler. Murad'ın gelişmiş kasları, sağlıklı vücudu kabarttı denizi,

suları yardı, Sevil'e yol açtı... Sonra birlikte yüze yüze kıyıdan uzaklaştılar...

Baladadaş denizdeydi ve denizde Baladadaş'tan başka bir de Sevil vardı, bir de... Hayır, başka kimse yoktu. Sevil suda Baladadaş'ın kolları üzerine uzanmıştı. Sevil'in kumral saçları denizin yüzeyine yayılmıştı. Baladadaş Sevil'in ellerinden tutup, denizin yüzeyinde gezdiriyordu. Şiirler fısıldıyordu Sevil. Baladadaş Sevil'in beyaz tenine, suyun yüzeyine yayılan kumral saçına, şiir fısıldayan biçimli dudaklarına ve tatlı gülüşüne kesilmişti, durmadan gülümsüyordu.

Sevil mavi gözlerini açıp Baladadaş'a baktı, sonra elini uzatıp onun yüzünü okşadı. Dudaklarının ortasında durdu parmakları. Baladadaş deniz tadan bu parmakları öptü, öptü, öptü... Ufuğa baktı. Belirsiz ufuk hattı. Mutluluğunun sınırı. Ufuk hattından beri Baladadaş ile Sevil'in dünyası var. Ufuk hattından beri tüm deniz Baladadaş ve Sevil'indi. Ve Sevil'in kumral saçları bu denizin yüzeyine yayılmıştı.

Baladadaş, ellerinin üstünde tuttuğu Sevil'in üzerine eğildi. Onun kumral saçlarını ve denizi öpmeye başladı.

***

"Bağ için gübre var, gübre. İster misin?"

Baladadaş gözlerini denizden alıp eşek arabasına kurulan ihtiyara çevirdi. Bir şey görmemiş gibi, bir şey duymamış gibi denize döndü. Ama artık denizde ne Sevil vardı, ne de onun denizin yüzeyine yayılan kumral saçları.

"Gübre var, diyorum, bağ için, ister miydin?"

Baladadaş yine gözlerini denizden aldı, eşek arabasındaki ihtiyara baktı. Önce sanki şaşırı. "Bu da nere-

den çıktı?" dedi kendi kendine, sonra oturduğu yerden kalktı. Keten pantolonunun arkasını çırptı. Yanıt bekleyen ihtiyara hiçbir şey söylemeden kimsesiz kumsaldan ayrıldı. Araba da tekerlekleri gıcırdayarak akşamın alacakaranlığında kıyıda yoluna devam etti.

Baladadaş kayıkların arasından geçerek köye girerken hava iyice kararmıştı. Yine Sevilgilin bahçe duvarlarına tırmanıp tünedi. Oradan revandaya baktı. Sevil tek başına hasır örgü şezlonga oturmuş kitap okuyordu ve az önce kumral saçlarının denizin yüzeyine yayılmış olduğundan habersizdi. Az önce deniz yüzeyine yayılan bu saçları Baladadaş'ın öptüğünden de habersizdi. Oysa bu kumral saçların tuzlu tadı hâlâ Baladadaş'ın dudaklarında belirgin bir şekilde duyumsanmaktaydı.

Sevil aniden, mavi gözlerini kitabından ayırdı, bir süre karanlığa, Baladadaş'ın tünediği yere dikti ve "Yine gelip kurulmuşsun oraya," dedi.

Baladadaş'ın yüreği tık dedi kırıldı, düştü duvarın dibine. Daha önce böyle bir şey olmamıştı.

Sevil, "Duvarın üstünde olduğunu biliyorum," dedi. "Dün akşam da oradaydın. Bilmediğimi mi sanıyorsun? Murad'a söylersem ne yapar seni, biliyor musun?"

Baladadaş'tan ses çıkmadı. Yalnız kurbağalar gurluyorlardı, cırcır böcekleri gürültüleriyle geceye sahip çıkmışlardı. Gürültü yalnız onların mı? Sevilgilin evinden de gürültü duyuluyor. Herhalde televizyonda filmi var ve Sevil'in anası da oturmuş film seyrediyor.

Sevil gözlerini karanlıktan ayırmadan, "Ne istiyorsun? Ben sana uygun muyum? Git bir aynada kasketine bak. Kasket değil, havaalanı mübarek, hava üssü. Siperinin üzerinden aya roket fırlatılır."

Sevil kendi sözlerine üzüldü, sustu. Anası içerden uzanıp çevreyi kolladı, "Kiminle konuşuyorsun öyle?" diye sordu.

Sevil, "Kimseyle. Kendimle," dedi ve güldü. "Olamaz mı?"

Baladadaş duvardan inmek ve buradan savuşup gitmek gerektiğini kabullenmişti; bir daha bu duvara kesinlikle yaklaşmayacağını da... Ama ne var ki, eline ve koluna söz geçiremiyor. Sanki Sevil'in sözleri yüreğini parçalamamış da elini kolunu kurutmuştu.

Sevil artık gülmüyordu. Bu kez öfkeyle konuştu, "Neden çekip gitmiyorsun? Senin yüzünden içeri girip sıcak odaya mı kapanayım?"

Yine kurbağalar ve cırcır böceklerinin sesinden başka bir ses duyulmadı. Ve Sevil hisimla ayağa kalkıp odasına girdi. Kapıyı da çarptı ardından.

Baladadaş bir süre kurbağalarla cırcır böceklerini dinledi. Sonunda duvardan inip Sevilgilin bahçesinden uzaklaştı. Bu kez keten pantolonunun arkasını çırpmayı unuttu.

***

Köy az ilerideydi ve Baladadaş'ın her iki eli keten pantolonunun cebinde, güneşin altında, asfaltın ortasında köye doğru yürüyordu. Kırmızı Moskviç arkadan gelip yanında durdu ve Murad arabasının penceresinden, "Gel, bin," dedi.

Baladadaş bir kırmızı Moskviç'e bir de köye doğru baktı, sonra elleri pantolonunun cebinde bir şeyler arayıp durdu. Arabaya yaklaştı, kapıyı açtı, Murad'ın yanına oturdu.

Kırmızı Moskviç yoluna devam etti. Murad gözlerini yoldan ayırmadan sordu.

"Okuyor musun?"

Baladadaş sanki babasının arabasına kurulmuş gibi, yerleştirdi kendini,

"Okumuyorum artık," dedi. "Okulu bitirdim."

"Çalışmıyorsun?"

"Amurski'ye gideceğim. Sonbaharda. Askere. Döndükten sonra çalışırım."

"Askere mi?" Murad gülümsedi. "Kendi ayağınla askere mi gideceksin?"

Baladadaş Murad'a baktı. Ona göre bu Moskviç sahibinin çok kötü birisi olduğu ortadaydı.

Murad, "Senin için kolay, bekârsın. Dünyanın öbür ucuna bile gidersin. Her gün de başka bir kızla keyif çatarsın." Sonra uzanıp torpido gözünü açtı, içinden küçük süslü bir kutu çıkardı. Kutuda altın bir kolye vardı. "Benim durumumda olsan habire taşıyacaksın; altınını, pırlantasını. Neymiş, nişanlının hoşuna gitsin diye."

Murad kolyeyi ceketinin küçük cebine koydu, boş kutuyu da Baladadaş'a uzattı,

"Al, işine yarar, senin olsun." dedi. "Hediyeyi kutusunda verince fiyatını belirtiyorsun sanırlar. Çünkü kutunun üstünde fiyatı yazılı."

Baladadaş boş kutuyu aldı ve "Dur," dedi. "Burada ineciğim."

Kırmızı Moskviç köye varmadan durdu. Baladadaş kapıyı açıp arabadan indi. Sonra elini cebine sokup üç tane metal yirmi kopeklik çıkardı ve teker teker arabasının koltuğuna attı.

Ayrıca, "Çok sağ ol," dedi. "Bu da yol ücreti." Sonra arabanın kapısını kapadı. Keten pantolonunun arkasını çırpa çırpa denize doğru yürüdü.

Murad arkasından bağırmişti, bir şeyler söyleyerek. Ama Baladadaş hiçbir şey duymadı ve geri dönüp bak-

madı. Yürürken elindeki altın kolyenin süslü boş kutusunu az önüne havaya atıp, kutu yere düşmeden bir vole çekti. Kutu göklere çıktı, nereye düştü, bilinmedi.

Baladadaş, koşa koşa havaalanı siperli kasketini, çizgili triko gömleğini, keten pantolonunu, sandaletlerini çıkarıp kendini denize verdi. Birkaç kulaç attıktan sonra sırtüstü suyun üstüne uzandı ve gökyüzüne baktı. Gökyüzü pürüzsüz ve sonsuzdu, bu anda sonsuz gökyüzü de bu deniz gibi yalnız Baladadaş'ındı.

Baladadaş'ın ilk sevgi serüveni böylece sona erdi. Olup biteni yalnız bir kez, trene binip Amurski'ye askere giderken anımsadı ve kumral saçların o tuzlu tadını dudaklarında duyumsadı.

Haziran 1972

DEĞİŞİM

*Böylesi günlerde
Gemiye benzetirim evimizi
Odamiya kamaraya*
(Fikret Sadıg)

Tabii ki bu olağanüstü, hem de son derece olağanüstü olayı yazmamak da mümkündür. Çünkü inandırıcı değildir. Ne var ki bu olağanüstü ve inandırıcı olmayan olay gizli bir anlam taşıyordu bence.

Kimi zaman günlerimizin alabildiğince tekdüze geçtiğini sanırız, bütün günlerimiz birbirinin benzeridir. Düny ile bugün arasında bir ayrım yoktur. Aslında günlerimizi birbirine benzer kılan, böyle bir ayrım olduğu sanısının ta kendisi. Çünkü böylesi bir sanıyı silmek mümkünken, kimi zaman bilmeden, birçok akıl almaz olayın üstünde durmadan geçer, sonra da bir anlamın varlığını hissedince her şeyin değiştiğini görürüz.

Anımsıyorsanız, 1968 yılında Nisan'ın 6'sında Bakü'de akşamüstü şiddetli bir yağmur yağdı. Oysa o gün öğlen vakti hava açık ve güneşliydi. Yaz esintili bir hava vardı...

O günü size daha iyi anımsatmak için şunu da ekleyeyim; yağmurdan az önce, Sovyetler Birliği futbolunda, 30. Ülke Birinciliği karşılaşmaları sona ermiş ve gazetelerin yazdığına göre Bakü'nün Neftçi futbol takımı, Odesa'nın Çernomorets takımı karşısında başarılı bir oyun çıkarmış ve karşılaşmayı hiç gol yemeden dört gol atarak kazanmıştı.

Yirmi sekiz yaşındaki genç besteci S. Gayıblı ne yazık ki futbol meraklısı değildi. Olsaydı, futbol hastalarının kazandığı yüksek moral gücü ve geleceğe umut sayesinde, zamansız yağın bu şiddetli yağmurdan bile canı sıkılmaz, dolayısıyla olmayacak sonuçlar doğmazdı. Ama öyle olmadı.

Genç besteci S. Gayıblı o gün sabah yatağından kalkarken, aynı günün gecesi bunca bunalacağını da kestiremezdi.

Anlaşılan mevsim değişiklikleri, kendini yalnız sayan yetişkinlerin yaşamında, çoluk-çocuklulara oranla daha belirgin bir rol oynuyor.

S. Gayıblı'nın V. ve B. caddelerinin kesiştiği köşede dikilen dokuz katlı yeni blok apartmandaki dairesinde piyano yok. Bu yüzden çalışmalarını P.M. Kulübü'nde koridora konmuş olan piyanoda sürdürüyor. P.M. Kulübü, H. caddesinde bulunuyor. Ve S. Gayıblı'nın yaşadığı on altı metre karelik odasıyla H. caddesi arasındaki yol, kimi zaman yerküresiyle ay arasındaki kadar, belki daha da fazla, kimi zaman da bir göz kırpmalık mesafede. Bu, S. Gayıblı'nın çalışma isteğine bağlı.

Çalışma isteği değişik yorumlara götürür insanı, aslında önemli bir sorundur ve kendi başına birtakım etmenlere göre değişir. Her ne kadar, "Çalışacak olan zaten çalışır, onu hiçbir şey durdurmaz," derlerse de -örneğin Gorki ayışığında bile kitap okurmuş, ya da Pavlov ölürken duyumsadıklarını yazdırmış gibi, yine de bu konu bir hayli su götürür. Onun için biz şimdi işgüzarlık edip bunu irdelemeye kalkmayacağız.

S. Gayıblı P.M. Kulübü'nde görevliydi. "Kişisel İşlevlik Kollektivizmi"nin Güzel Sanatlar Yönetmeni olarak. Haftanın tek günleri çalışırdı. Daha doğrusu, haftanın tek günleri can sıkıntıyla dişlerini sıkardı, çünkü kulübün öyle bir müdür muavini vardı ki neredeyse göz açtırmazdı ona.

"A canım, nedir o öyle bestelediğin senin? Kimi zaman radyoda çalışıyor, dram ba ba bam, dram ba ba bam. Peki, nerede kaldı bizim kemanenin gözyaşları? Hani bizim tarımızın iniltileri, hani bizim davulun gümbürtüsü, ya garnatanın oynak havaları?..."

Sonra anlaşıldı ki, müdür muavini meğer radyoda başkasının yapıtını dinlemiş.

S. Gayıblı ürün vermek isteyince, kulübe, çalışma saatlerinin bitiminde yani akşamları giderdi ki, ne işgüzar müdür muavinine rastlasın, ne de bir başka benzerine.

Kulübün kapı bekçisi tanırdı onu; gelince hemen buyur eder, içeri alırdı. Bekçi sigara tiryakisiydi, ama paket taşımayan cinsinden. Her zaman, S. Gayıblı'yı selamladıktan sonra bir sigara ister, onun uzattığını alır, selamletirken bir tane daha alırdı. Alışmış işte.

O gün S. Gayıblı kulübe çalışmaya gidince nedense birdenbire, şöyle düşündü: Bekçinin her zaman sigarası var, ama ondan aldığını ganimet sayıyor. Ya da bu, bir tür rüşvet gibi bir şey. Oysa o rüşvete karşı.

Kapıda selamlaşıp içeri girerken beki alışılmış üzere sigarasını istedi. S. Gayıblı sigarası olmadığını söyledi. Bekçi kulaklarına inanamadı, gülümsedi ve isteğini yineledi. S. Gayıblı yeniden sigarası olmadığını söyledi. Sonra cebinden bir tane "Aurora" çıkarıp dudaklarının arasına yerleştirdi ve merdivenleri tırmanmaya başladı. Doğrusu, bu ters davranışına kendisi de bir anlam verememişti. Geçti piyanonun arkasına; öyle oturdu, tuşların kapağını kaldırmadı. Gözlerini tavana dikti ve sigarasını tüttürdü. Duman başının üstünde birikmişti. O anda uçakla gökyüzünde, bulutların altından girip, üstünden çıkmayı istedi, sonra da...

İsteseydi zorlar kendini, piyanoda dangıl dungul bir şeyler çalar, en azından parmaklarını ısıtırdı. İstemedi, çalışmak için kendini zorlamazdı, çünkü bir yararı yoktu.

Genç besteci yine bir sigara yaktı. Koridoru baştan başa adımlamaya başladı. Tuhaf; gidiş 23 adım oldu, dönüş 31. Halbuki adımları aynı.

İlginçtir, o gün, başından beri bir sürü tuhaflık art arda sıralandı: Sabah yerinden kalkar kalkmaz, hiç elini yüzünü yıkamadan aşağıya indi, bir blok ötedeki gazete bayiinden dün tembihlediği "Bakiniski Raboçi" gazetesini aldı. Döndü, hemen odasına girdi. Gazeteyi yazı masasının üstüne yaydı, çekmecesinde sakladığı on üç tane lotarya biletini çıkardı ve eline bir dolmakalem alıp teker teker yoklamaya başladı.

Biletleri bilerek uğursuz sayıda almıştı. Bir ilke olarak batıl inançlara karşıydı, her ne kadar bu da bir tür batıl inanç sayılsa bile.

Alışılmış üzere yine hiçbir şey kazanmamıştı.

On üç lotarya biletinin on üçünü de orta yerinden yırtıp mutfaktaki çöp kutusuna attı. Çok güzel anımsıyor,

lotarya biletlerinin hepsini yırtıp çöp kutusuna attığını. Sonra kahvaltısını yapıp dışarı çıktı.

Öğleüstü "Neşriyat"a* uğradı, yazdığı üç minyatür fortepiyano parçalarından oluşan ilk kitapçığını basıyorlardı.

Sonra yeni süpermarketin yanından yokuş aşağı inerken, böcek ilacı alması gerektiğini anımsadı. Evde yine tahtakuruları ayaklanmışlardı. Elini ceketinin göğüs cebine atıp cüzdanını çıkardı, parası var mı diye bakacaktı.

On üç tane gıcır gıcır lotarya bileti, cüzdanın içinde kuzu kuzu yatıyordu. Biletleri cüzdanından çıkardı, inceledi. Öylesine yeniydiler, sanki şimdi basımevinden çıkmış ve çıktığından beri hiç ellenmemişler gibi.

Alaaddin'in lambasını düşündü. Öğrenciyken, yarı şaka yarı ciddi öyle bir lambaya sahip olmak isterdi.

S. Gayibli yeni süpermarketin yanındaki 3538 nolu "Merkez Emanet Kasası"na girdi. Daha önceleri konser-vatuvarın karşısındaki binanın duvarına asılan bir reklam panosunu anımsadı.

"Yurttaşlar, paranızı Emanet Kasası'na yatırın, kârlı ve güvencelidir."

Merdivenleri çıktı, duvara asılı listeye yaklaştı. Yeniden on üç tane lotarya biletini teker teker yokladı. 13910 sırasından 191 sayılı biletine 1 manat** vurmuştu. Bileti iki sayı daha büyük olsaydı, "LUÇ" marka altın kol saati kazanacaktı. "LUÇ"un değeri 160 manat. Tabii ki 160 manat onu 1 manattan daha fazla memnun ederdi. N'apalım? Geçmiş olsun.

Gidip gişeden 1 manatını aldı. Paranın bir köşesinde küçük bir yırtık vardı, bantla yapııştırılmıştı. Parayı dik-

*) Devlet Yayınevi Müdürlüğü.

**) Sovyetler Birliği para birimi rubleye Azerbaycan'da manat denir.

katle katladı, cüzdanına koydu. Emanet Kasası'ndan ayrıldı.

Gidiş 23 adım, dönüş 31.

Sigarasından bir iki derin soluk aldı, gözucuyla piyanoya baktı. Sonra merdivenleri indi. Kapıdan çıkarken, bekçi, alışıklığı üzere bir sigara isteyeceğine, ağlamaklı bir sesle boynunu büktü.

"Şuna bakın yahu," dedi. "Bunun da zoru bana."

Yağmur bardaktan boşalircasına yağıyordu.

Genç besteci S. Gayibli ceketinin yakasını kaldırdı, duvar diplerini izleyerek hızla evin yolunu tuttu. Hava nasıl olursa olsun, trolleybüse binmezdi; tramvayla otobüsten de hoşlanmazdı. Kendine göre tekdüzeliğe bir başkaldırıştı bu tutum. Aynı güzergâhlar, aynı duraklar. Çekilmez. Her ne kadar bu isyan da kendi çapında bir tekdüzeliğe dönüşse de.

Şiddetli yağmur sokaklara tenhalık ve sessizlik getirdi. Bozardı sokaklar...Yürüme zevki öldü. Sanki tenhalığa azıcık korku katılmış gibi. İnsan ürperiyor.

S. Gayibli'nin dairesi 8. katta, köşedeydi. Böyle yağmurlu, rüzgârlı akşamlarda, özellikle geceleri, rüzgârın sesi odanın içine yansır, güçlenir ve dışarısından daha fazla duyulurdu.

S. Gayibli'nin üstünde, yani 9. katta genç bir şair oturuyordu. Ferhad Hoşbeht. Onun da dairesi, S. Gayibli'ninki gibi köşede. Yalnız şairin bir de çoluk-çocuğu vardı.

Şair Ferhad kendi odasına "kayut" (kamara) der. S. Gayibli benimsemiş bu benzetmeyi, o da kendi kayutuna girdi.

Odası alışılmış durumda. Aynı masa, aynı gardrop, aynı kitaplık, aynı divan, "Rigonda" marka radyo, Ü. Ha-

cıbeyov'un duvardaki fotoğrafı. Aynı pencere, balkona açılan kapı, aynı kendine özgü yalnızlığı... Onun kayutu.

Böylesi yağışlı, rüzgârlı akşamlarda bu türden bir ay-nılık, genç besteci S. Gayıblı için ağır bir başlangıçtı, te-peden tırnağa dek boşluk başlangıcı.

Radyo, çocuklar için masal saatinde. Sonunda çocuk-lara tatlı uykular diledi. Ardından konser başladı. Yeni-yetmelerden bir ses sanatçısı Şur makamında, Zeminhare mayasında bir şarkıya girdi... S. Gayıblı kapattı radyoyu.

Bora yağmuru cama çarpıyor. Pencere kanat ve per-vazı arasından sızan su, parkenin üzerine damlıyor, göl-leşiyordu.

Ferhad Hoşbeht kendi pencere çerçevesinin aralıklı-rına pamuk tıkmış ve S. Gayıblı'ya da aynı şeyi yapması-nı önermişti.

Bir an rüzgâr dışarda öyle savruldu ki, neredeyse içi poğaçalarla dolu tabak masanın üstünden uçup yere dü-şecekti. Poğaçaları Noruz bayramı için anası köyden göndermiş, şimdiyse kurumuş küflenmiş. Aslında yere düşseydi hiç de fena olmaz, çöpe atılır giderdi. Oysa şimdi, kim bilir daha ne kadar o tabakta, masanın üstün-de bekleyecekler?

Başının üstünde Ferhad Hoşbeht'in ayak sesleri du-yuldu. Adam, her attığı adımda duvarları titretiyor: Bu adımlar da bu gecenin tekdüze nabızı.

Her zaman olduğu gibi bir acı kahve pişirip içmesi ge-rekir ki, bu gecenin tekdüzeliği tamı tamına, dört dört-lük olsun. Aynı düşünceler kendiliğinden doğar, istesin istemesin.

Mutfağa geçip gaz ocağını yaktı. Sabah musluktan su gelince doldurduğu çaydanlığı, şimdi ocağın üstüne sürdü.

Bu mutfak ne zaman mutfak gibi kokacak? Bu soğuk kokusuzluk; duvarlara, tavana, döşemeye sinmiş olan bu buz gibi yalnızlık ne zaman bitecek? Çıkamaz ayın son çarşambasında mı?

Hayır, bu mutfak hiçbir zaman ısınmayacak; bu ka-yut, bu ev.

"Nedenmiş o? İlkbahar geçer, yaz geçer, güz de ge-çer, kış gelir, verdiniz mi kaloriferci Memmedağa'ya iki-de bir, adam başına birer manat tutuşturduunuz mu, he-mencecik kazanı yakar, evler, odalar da ısınır, mutfak da... Aldın mı cevabını?"

S. Gayıblı, oldum olası bu tür nüktelerden hazzetmezdi.

Gözleri birden, yerde döşemenin kahve renkli mu-şambasının üstünde, ayakkabılarının az ötesinde çöp kutusunun yanında yırtık bir lotarya biletine sataştı. Eği-lip yırtık bileti aldı. Sonra ayağıyla çöp kutusunun kapa-ğını kaldırdı, kalan biletlerin hepsi oradaydı, yırtılmıştı. Hepsi kovanın içindeydi. Döndü, askıdaki ceketinin iç cebinden cüzdanını çıkardı. Kazandığı bir kenarı bant-lanmış bir manatlık yerindeydi. Kimildamadan durdu, başını kaşdı. Şaşırılmıştı, buna bir anlam veremiyordu. Sade kahve içme hevesi söndü. İlk kez gecenin alışılmış tekdüzeliğini bozdu, çaydanlığın altını söndürdü.

Bir kez daha Ferhad Hoşbeht'in adımları duvarları tit-retti. Demek ki kayuttan mutfağa geçmiş. Az sonra bir şeyleri havanda dövdüğünün sesi duyuldu. Kim bilir ne pişiriyor?

Ferhad Hoşbeht'in parlak projeleri vardı. Kâh bina-nın merdiveninin en üst katta bittiği yeri kesip kendi da-iresine eklemek isterdi, kâh balkonun çevresini kapatıp çocuk odası yapmak, kâh da tavanı delip, tavan arasına merdiven dayayıp, orada kendine bir çalışma odası uy-

durmak. Ama bütün bunlar sadece proje safhasında kaldı ve genç besteci S. Gayıblı, projelerin her zaman raf-ta kalacağını bilir, çünkü tekdüzelik bunu gerektirirdi.

Bunları düşünerek balkona çıktı. Tüm apartmanda tek onun balkonu boştu. Balkonunda ne boş içki şişeleri (hepsini kapı kapı gezen şişe alıcılarına satmıştı), ne açılıp kapanan şezlong, ne ayağından ipe balkonun demir parmaklıklarına bağlanan bir tavuk, ne çamaşır sermeye gerilen ip, ne de başka bir şey vardı. Balkonun bu boşluğu engin bir yalnızlık içeriyordu ve bu yalnızlık da malum, aynı. Aslında bu yalnızlığı da yaratan bu aynılık.

S. Gayıblı bir sigara yaktı ve dirsekleriyle balkonun parmaklıklarına yaslandı. Yağmur daha da şiddetlenmişti, gök delinmiş gibiydi sanki. Başının üstünde Ferhad Hoşbeht'in balkonu olmasaydı, sel alıp götürürdü onu. Ama bu yağmur da her zamanki alışılmış yağmurdur işte. Manzara da her zamanki manzara.

Balkondan bakarken karşısındaki görüntünün üçte ikisini büyük kara taş blok apartman kaplıyor. Ötesinde yeni inşa edilen ve birbirinin aynı olan başka blokların bozarmış görünümleri var. Tablonun arta kalanını derbeder küçük evler oluşturuyor. Bütün bunların arasında, ayakkabı yapım ve onarım atölyesine dönüştürülen köhne mescit özel bir yer kaplıyor.

Ve her zamanki gibi karanlık ve tek tek yağmurdan kaçışan insanlar...

Karşıdaki büyük kara taş blok apartmanın üçüncü katında oturan kız, yine her zamanki gibi pencerelerinin perdesini aralayıp S. Gayıblı'nın balkonuna baktı. Bu da Ferhad Hoşbeht'in ayak sesleri gibi, bu geceki tekdüzeliğin içeriğini anlatan biçimlendendi. Sonra kız perdesini kapattı, her zamanki gibi. Utanıyormuş...

Tam iki yıldır önce açar, sonra utandır, kapatır. Değişen bir şey yok. On dakika sonra yine perdeyi aralayacak ve S. Gayıblı'nın balkonuna bakacak.

S. Gayıblı sigarasının izmaritini attı, odaya döndü. Divana uzandı. Sabah aldığı "Bakiniski Raboçi" gazetesinin dördüncü sayfasına baktı. Lotaryada kazananların numaralarını gösteren listenin altında hava durumu sütunu var. Okudu. Bu akşam havanın açık geçeceğini, kuzeyden hafif bir rüzgârın eseceğini ve hava sıcaklığının 15-16 derece olacağını tahmin edildiğini öğrendi. Bu çelişki fazla etkili değildi, çünkü çelişkiler de benzer biçimlere bürünmüşlerdi.

Gazeteyi bir kenara attı, gözlerini tavana dikti, daha fazla sıklıdı. Ayağa kalktı. Dışarı çıkıp yağmur altında ıslanmak gerekirdi adamakıllı. Bu odadan kaçmalıydı, en azından şimdilik.

İşte, genç besteci S. Gayıblı'nın yaşam boyu karşılaşmaz, olağanüstü ama anlamlı olayı o anda gerçekleşti.

S. Gayıblı'nın birkaç yıl önce, sarı kadifeden diktirdiği ünlü bir ceketi vardı. Ünlüydü, çünkü, yaz kış, her zaman üstündeydi. İşin ilginç yanı, S. Gayıblı'nın kendisi de bu ceketten pek hoşlanmazdı. Yine de bu altın sarısı kadife ceket her daim üstündeydi. Başka ceketi olmadığından değil; hayır, vardı. Bu yakınlarda da güzel bir krebaston takım diktirmişti. Hem de bugün ögüleüstü, bu yeni takımını giymişti. Çünkü "Neşriyat"a gidecekti. Kıtacığının redaktörü sert bir kadındı. Geçen gün onun üstündeki sarı kadife ceketine çok hor baktığından, S. Gayıblı bir daha bu ceketle bu kadının gözüne gözükmeyeceğine dair kendisine söz vermişti. Kimse bilmez, sarı ceket yaşamının ayrılmaz bir parçası, tekdüzeliğinin simgesiydi.

S. Gayıblı gardrobu açıp sarı ceketini aldı, hemen üstüne giydi; evden kaçacaktı, öyle düşünmüştü. Kayutun ışığını kapattı. Koridora çıkıp aynanın önünde hayretle durdu. Çünkü ünlü altın sarısı kadife ceket değildi, üstündeki başka bir ceketti.

S. Gayıblı, gözlerini yavaş yavaş aynadan ayırıp, üstündeki cekete baktı, onu elleriyle okşadı, yakasını kaldırdı ve iyice inceledi. Hiçbir zaman böyle bir kumaştan böyle bir ceket olmamıştı. Üstündeki ceketin rengi yeşildi.

Odaya döndü, ışığı yaktı, gardrobun kapısını açtı, demin üstünden ceketini aldığı askı boştu ve hâlâ sallanıyordu. S. Gayıblı kendi üstündeki bu garip ceket çıkardı ve... Yine elinde altın sarısı ünlü sarı kadife ceket gördü.

Genç besteci S. Gayıblı'yı soğuk bir ter bastı. Birkaç kez sarı cekete baktı ve koridordaki aynanın karşısına geçip yavaş yavaş sarı ceket giydi. Giyince de sarı ceketin rengi değişti. Şimdi lacivertti. İnce beyaz çizgileri vardı.

S. Gayıblı yine gözlerini aynadan çekip üstündeki cekete baktı, sanki koridordaki ayna onu kandıracaktı. Derken odaya girdi, odanın ışığının altında baktı, mutfaka geçti, bir kez de mutfağın ışığında baktı, banyoya girdi ve en son banyonun ışığında baktı: Evet, lacivert çizgili bir ceket vardı üstünde.

Ne demekti bu? Genç besteci S. Gayıblı'nın hiçbir zaman böyle bir ceket olmamıştı. Yine koridordaki aynanın karşısına geçti. Gözlerini aynadan ayırmadan üstünden çıkardı ve ceket onun gözlerinin önünde rengini değiştirdi, bu sefer sarı kadifeye dönüştü.

S. Gayıblı odaya geçip, elindeki sarı kadife ceketini gardroba astı. Birkaç dakika hiç ses çıkarmadan divana oturdu. Başı dönüyor, gözleri kararıyordu.

Mutfaka girdi. Sabah su aktığında doldurduğu şişeyi aldı, lavabonun önüne geçti. Eğildi, suyu başına ve boynuna döktü, yüzünü yıkadı. Elini, yüzünü ve başını kulumadan havluyu boynuna attı. Kayuta geçip bir sigara yaktı ve divana oturdu. Sigarasını sonuna dek içti. Her şeyi aklından silmek istedi. Her şeyi. Dünyada hiç bir şey yoktu... Bir o vardı, bir de dudaklarının arasındaki sigara.

Sigarası bitince divandan kalkıp yüzünü başını kuruladı. Havluyu bir kenara attı. Gardrobu açtı, sarı kadife ceketini alıp bir çırpıda giydi ve sarı ceketin yine bir anda değişişine tanık oldu. Kaliteli bir kumaştan çok şık ceket şimdi. Sanki tam üstüne göre ölçülmüş biçilmiş ve dikilmiş. Gri renkte, kendinden çizgi desenliydi; ve parıl parıl parlıyordu. S. Gayıblı, koridordaki aynanın önünde durdu, üstündeki ceket o kadar şık ve gösterişliydi ki genç besteciye ürküttü.

Birden çalınan kapı zili onu yerinden sıçrattı. Uykudan uyanmış gibi oldu. Ama düş gördüğü falan yoktu. Uyanıktı. Üstündeki ceketini çıkarıp kapıyı açmak istedi. Nedense gösterişli ceketini üstünden çıkaramıyordu. Sanki ceket üstüne yapışmıştı. Düğmeleri de çözülmüyordu. Aslı'nın babasının ona düğünde giysin diye armağan ettiği elbise gibi... Tek düğme kalıncaya dek çözülen, sonra kendiliğinden iliklenen elbise...*

Kapının zili bir daha çaldı ve S. Gayıblı kapıyı açtı. Gelen Ferhad Hoşbeht idi. Selamlaştılar, bir iki tane çivi gerekmiş, onda bulunur muymuş?

Ferhad Hoşsohbet ona, "Yeni ceketini güle güle giy," dedi. "Çok yakışmış. Ama ne yapacaksın yeni ceketini, sen sarı ceketini sırtından atamazsın ki..."

*) "Aslı ve Kerem" halk masalından.

S. Gayıblı bıyık altından bir şeyler söyledi, kendisi bile ne dediğini anlamadı. Mutfağa girdi, birkaç tane paslı çivi bulup Ferhad Hoşbeht'e verdi. O da kendi kayutuna döndü.

S. Gayıblı, Ferhad Hoşbeht'in arkasından kapıyı kapadı ve yeni ceketini üzerinden çıkarmaya çalıştı ama ceket üstünden çıkmıyordu. Ne kadar uğraştıysa, kendinden çizgi desenleri olan şık gri ceketini üstünden çıkaramadı. Ceket, vakumlu ambalaj gibi vücuduna sarılmıştı.

S. Gayıblı dairesinin ışıklarını bile söndürmeye fırsat bulamadan sekizinci kattan başını alıp kaçtı. Öyle bir fırlamıştı ki evinin kapısı çıt deyip kapanırken o sokaktaydı.

Yağmur durmuşsa da dışarıda fırtına hükmünü sürdürüyor, rüzgâr boş sokaklarda uğuldayarak esiyordu. Bakü sokakları hiçbir zaman o geceki kadar تنها olmamıştı.

S. Gayıblı başını almış gidiyor ve nereye gittiğini bilmiyordu. Sekizinci kattaki evinden değil de, kendinden kaçıyor. Kovulmuş gibiydi, kendi içinden kovulmuş. Sokaklardaki rüzgâr uğultusu kafasının içine doldu, beynini büsbütün kuruttu. Artık çözümsüzlüğün boşluğu içindeydi beyni.

Alışılmış bir davranış olarak elini cebine sokup bir sigara çıkardı, bir apartman girişinde rüzgârdan korunarak sigarasını yaktı.

Bu ceketini ilk kez gördüğünü, ilk kez giydiğini ve daha önce cebine ne sigara ne de kibrit koyduğunu biliyordu. Biliyor muydu? Emin miydi? Ya da bu sigara ve kibriti onun cebine bir misilleme olsun diye kulübün bekçisi koymuş olmasındı?

Birden sokakta adamın biri ona, "Hey, beyim!" diye bağırdı. "Yavaş olsana biraz, ayağının altına bakmıyorsun, üstümüze çıkacaksın."

İrkildi, kendisini bir parkın تنها bir köşesinde, ateş dolu bir mangalın önünde buldu. Mangalın üstüne yürümesine ramak kalmış. Hangi parkın bahçesiydi burası? Bulamadı. Deniz kıyısı bulvarı olabilir... Havadaki uğultuya sanki deniz kokusu karışmış.

Genç besteci S. Gayıblı'ya bağırın ve bu mangalın sahibi aynı kimse olmalı. Üstündekiler partal, saç sakalı perişan. Belki deniz kıyısındaki bulvarın bir bekçisi, belki de ayyaşın biri. Mangalın kenarına çömelmiş, eline kuru bir ağaç dalı almış, dala bir sosise geçirmiş, mangalda kızartıyordu.

Bu küçük mangalın karanlık içindeki beklenmedik parıltısı ve sıcaklığı S. Gayıblı'yı sarstı, silkitti; sanki beynindeki çözümsüzlüğü de kovdu attı, kafasındaki uğultuyu da.

Mangalın kenarına çömelip sosise kebab eden adam, S. Gayıblı'ya, "Bu fırtınada ne kovalıyordun öyle?" dedi. "Dayaktan kaçır gibi bir halin vardı. Az kalsın mangalımı dağıtacakydın." Sonra da, "Kim bilir," dedi. "Her zaman birileri insana dayak atmaz. Kimi zaman da insan kendi kendini döver. Ya bile bile, ya da bilmeden." Derin bir soluk alıp tüten sosisen kokusunu içine çekti ve "Ya dayak atıyorlar ya da atmıyorlar. N'apalım?"

"Sen de çöm, ısın. Hem de konuşur ol. Küçük bir şişem var."

Genç besteci S. Gayıblı ocağın kenarına çömeldi. Ellerini ateşe tuttu. Elleri ısındı, sonra sıcaklık yavaş yavaş vücuduna yayıldı. Alışılmadık bir serbestlik, bir özgürlük duyumsuyordu. Neden? Nedenini anlayamadı. Bu gariplik onun her yanına yayılan ılıklandı belki.

Cebinden bir sigara çıkarıp yakmak istedi.

Adam, "Dur," dedi. "Benim özel bir sigaram var." Ceketinin göğüs cebinden biri "Pamir", yan cebinden de,

Nuh Nebi'den kalma bir ağızlık çıkardı; sigarayı ağızlığına takıp alazda yaktı.

S. Gayıblı, nedense elindeki sigarasını ateşin içine atıp yanmasını seyretti. Sigara yandı, yandı kül oldu. Bu sigara P.M. Kulübü bekçisinin payıydı.

Partalı adam, sosisin dumanını ve kokusunu yeniden ciğerlerine çekti.

"Peh, peh, peh," dedi. Sonra da başını yukarıya kaldırıp kapkara gökyüzüne baktı. Sanki o anda kulakları da dikilmişti. Rüzgârın ve denizin sesini bir süre kolladı. "Pamir"den derin bir soluk aldı. Ağızlığı dişlerinde tuttu, elini de manganın üstündeydi.

"Bunun keyfi bir başka olur," dedi oldukça içten bir şekilde.

S. Gayıblı, "Neyin?" diye sordu.

Sosis kebab eden adam, ufak gözlerini kısıp ona bakarken küçümseyerek baktı.

Sonra, "Bak," dedi. "Bu gecenin, bu ateşin, bu kebabın."

Dairesine dönerken gece, yarıyı geçmişti. Usul usul merdivenleri tırmandı. Kapıyı açıp koridora girdi. Işıkları açık bırakmıştı. Biraz olduğu yerde durdu. Ceketini üstünden özenle çıkardı. Ceket bilinen her ceket gibi rahatlıkla üstünden çıkmıştı. Ve olduğu gibi kalmıştı, dönmüşmemişti. Kendinden çizgi desenli, şık, gri ceket.

Bir süre tuttu elinde, baktı cekete. Sonra hızlı adımlarla odaya girdi, gardrobunu açtı, altın sarısı o ünlü kadife ceket askıdaydı.

Askıda sarı kadife ceket, elinde ötekisi.

"Sen seç! Ya sarı ceket seçersin ya da yenisini!"

Sarı ceket askıdan aldı, yerine şık gri ceket astı. Bu küçük hareketi aşırı bir özen ve ağırbaşlılıkla yerine getirdi, kendi dinginliğine de şaşırılmıştı.

Sarı ceketini hemen mutfığa götürdü, çöp kutusunun kapağını açtı ve bu altın sarısı ünlü kadife ceketini lotarya biletleleri yırtıklarının üstüne, kovanın içine attı, ayağıyla da bastırdı. Sonra kovayı alıp olanca hızıyla merdivenleri indi. Avluda yan yana dizilen çöp bidonlarından birisinin içine boca etti.

Pusuya yatan kediler çöp bidonuna doğru uçuştular, yiyecek bir şeyler bulurlar umuduyla.

Genç besteci S. Gayıblı kovayı götürüp mutfaktaki yerine koydu. Emin olmak için gardrobunu yeniden açtı. Şık gri ceket yerinde asılıydı.

Anlaşılan Ferhad Hoşbeht kendi kayutunda karyolasına yatmıştı, ayak sesleri birdenbire kesildi.

Rüzgâr dinmiş olmalı. Yağmur desen çoktan durmuş...

Karşıdaki büyük kara taş blok apartmanın üçüncü katında oturan kızın odasının ışığı daha dönmemiş. Sevimli bir kızdır, hem de güzel.

S. Gayıblı divana uzandı ve her zamankinden farklı olarak hemen uyudu.

Genç besteci S. Gayıblı, bu olup biteni kimseye anlatmadı. Kimsenin inanmayacağını biliyordu. Soranlara, o ünlü sarı kadife ceketini eskiciye sattığını söyledi.

Ayrıca, "Ne yaptırısam, eskici olacak hırbo otuz kopekten* fazla vermedi," diye ekliyordu.

Dostları dinleyince gülüyorlardı.

*) Para birimi, rublenin yüzde biri.

AYAKKABI

*Deli gönül
Ne divane gezersin?
(Hasta Kasım)*

Avizenin aynadan yansıyan ışığı parlaktı, göz kamaştırıyordu.

Çatal bıçak, tabak çanağın parıltısı da yine aynadan saçılıyordu. Bir yaz güneşine dönmüştü ayna, öyle ki göz kısmadan bakılamazdı.

Aslında Bebir'in gözlerini kamaştıran ve içini ferahlatan, ne avizenin ne de çatal bıçağın aynada yansıyan ışığıydı. Kendisinin aynada görünen yakışıklılığıydı. Üstünde yeni siyah takım elbise, beyaz gömlek, boynuna taktığı beyaz ipekli, iri kanatlı kelebek (papyon) şıklığını tamamlıyordu.

Bu anda Bebir'e göre, ulusal yakışıklı, Sovyetler Birliği halk sanatçısı Mürsel Muhammedov, bu taş aynadan

bakan delikanlının yanında çok sönük kalırdı.

Bebir'in kendisine biçtiği değer, neşesini bir kat daha artırdı.

Dışarıda delice esen rüzgâr ve fırtına yüzünden bugün, daha doğrusu bu akşam, müşteri az olabilir, servis hafif geçer... İşler kesat olsa bile her geçen gün amaca bir adım daha yakın olacağından sevinçliydi. Her geçen gün yatakhane, karyolasının altındaki bavalun içindeki paraların üstüne biraz daha eklenecek, kooperatif evin hazırlanması bir gün daha yakınlaşacak, kim bilir daha neler olacaktı. Tabii ki hep olumlu şeyler.

İçinde bir sevinç öncesinin merak duygusu vardı. Yalnız tek sıkıntısı ayakkabılarının ayaklarından bir numara küçük oluşu ve ayağını sıkmasıydı.

Bebir gözünü aynadan ayırdı. Üç gün önce öneriyle satın aldığı pırıl pırıl parlayan siyah Yugoslav malı rugan ayakkabılarına baktı ve kıvançtan gülümsedi.

Keşke dünyanın tüm sıkıntıları böylesi şık bir ayakkabının ayağımızı azıcık sıkması gibi olsa, başka bir dert olmasa. Bir iki gün geçer geçmez açılır, sıkmaz.

Akşam servisi yeni başlamıştı ve restoranın müşterileri yavaş yavaş sökün ediyorlardı.

Ziba tabakları masalara düzenle diziyor, çatal bıçağı, kül tablasını özenle yerleştiriyordu.

Pogosov, gözlerini restoranın kapısından içeri girenlere dikmişti. Müşterilerin gözlerinden, ceplerinin durumunu okuyor, uygun olanları, sanki rastlantıymış gibi kapıda karşılayıp kendi masalarından birine buyur ediyordu.

Ebülfet, her zamanki gibi burnunu çeke çeke gözlerini kırıştıtarak, boş masaların çevresinde dolaşıyor.

Başgarson Pakize Hanım, şimdilik kendi küçük masasının arkasında oturmuş. Masaüstü abajuru yakmış, gözükleri gözünde, karşısındaki kâğıtlara bakıyordu.

Elifağa, orkestradaki yerinde, klarnetini kutusundan çıkarıp hazırlıyor, Aşot'sa çoktan yerine kurulmuş, batri ve bongoyu kadife bir bezle siliyor, tozunu alıyordu.

Az sonra trompetçi Gülmemmed, tarcı Melik, obuacı Elimuhtar, kontrabas çalmasını beceren Fetulla gelecekleirdi. En sonunda ses sanatçısı Nora teşrif edekteki.

Elifağa ile Elimuhtar, yavaş yavaş, gizlice içtikleri votkayla demlenmeye başlayacaktı ve orkestra yerinde notalar birbirine girecekti.

Nora Azeri, Hint, Fransız ve Ermeni parçaları okuyacak. Elimuhtar'ın obuası eşliğinde bir iki ağız uzun hava çekecek. Ama her zaman olduğu gibi, söylediği gazellerin anlamı, Azerice, Hintçe, Fransızca okuduğu şarkıların sözleri gibi kimse tarafından anlaşılamayacaktı.

Giderek restoran dolacak. Ziba, dolu tepsileri masalara taşıyacak ve müşterilere yapay gülücükler, çapkın bakışlar saçacaktı, arada sırada lastikli sözler kullanacak ve tabii ki bütün bunlardan sonra müşteriler daha eli açık davranacaklardı.

Pogosov'un müşterileri her zaman olduğu gibi başka garsonlarından daha fazla, siparişleri de başka siparişlerden daha özenli olacaktı. Oysa Ebülfet'in müşterileri en ucuz siparişleri verecekler.

Eğer salonda on boş masa varsa, bunun sekizi kuşkusuz Ebülfet garibinin masalarıdır. Ve Ebülfet burnunu çekerek, gözlerini kırıştırarak, bıyık altı kendi ters talihine verip veriştiirecekti, restoranın en yoksul müşterilerine hizmet ettiği için.

Pakize Hanım artık oturmayacaktı, gözlüğünü gizleyecek ve tüm geceyi, restoran kapanıncaya dek, hep ayakta geçirecek ve kimseyi gözünden kaçırmayacaktı.

Pogosov bile Pakize Hanım'dan çekinir. Çünkü herkes bilir ki, Pakize Hanım'ın sert bakışları ve keskin sözleri bir yana, restoranın ve aynı zamanda otelin müdürü olan yoldaş Gardaşhanlı, Pakize Hanım'ın hatırını çok sayar ve garsonlar hakkında onun mütalaaları çok şey değiştirebilir.

İşler böyle yürür hep, ama bunların hiçbiri Bebir'i ilgilendirmez. Çünkü Bebir, buradaki işinin geçici olduğunu bilir, buna inanır, bundan emindir.

Bebir, Pogosov gibi yaşamının kırk yılını garson olarak geçirmeyecek. Bu Ebülfet garibi gibi yıl boyu derbederlik içinde boğuşmayacak. Bir yıl çalışacak burada, bilemedin iki yıl. Hadi diyelim ki beş yıl, daha fazla değil. Sonra bir basamak yükselecek, en azından baş garson olacak, kesinlikle olacak. Garsonluk onun için sadece bir alt basamak. Ardından gelen baş garsonluk bile gerilerde kalacak. (Yoldaş Gardaşhanlı da işe baş garsonluktan başlamıştır, derler.) Sonra restoran müdürlüğü de gerilerde kalacak ve bir gün gelecek, bir otelin müdürü, kim bilir belki de büyük bir işletmenin amiri olacak. Ve o zaman saçlarına da azıcık ak düşecek. Oturup sevdiklerine, yakınlarına yaşamını anlatacak. Örneğin bu restoran da onun anılarında yer alacak. Ve herkese yaşamında ancak kendi emeğine, kendi gücüne dayandığını, ancak kendine borçlu olduğunu söyleyecek. Babasının da, anasının da, dayısının da ve adamının da sadece kendisi olduğunu...

Toylu istasyon köyünde, yarı aç, yarı tok, yetim bir çocuk olarak büyüyüp Bakü'ye gelmişti. Ancak on beş

yıl geçiyor, yani bunları konuşmak için henüz erken. Şimdi yirmi dokuz yaşında. Bakū'nün en çağdaş restoranlarının birinde çalışıyor. Bir kooperatife para yatırarak bir "daire"ye girmiş, ayrıca anasına ayda yirmi beş manat gönderiyor.

Tabii ki Bebir isteseydi daha fazla para kazanabilirdi. O zaman anasına da yirmi beş manat yerine tamı tamına kırk manat gönderirdi. (Aslında anası kendi masrafını sağlıyor.) Evet, bu kolaydı. Bakū'nün çevresinde Abşeron yarımadasındaki sayfiye köylerinde kebabçılık yapabiliyordu. O zaman şimdikinin on katı para kazanırdı. Ne var ki bu otelde, bu restorandaki çağdaş yaşamı oralarda bulamayacaktı. Oysa Bebir çağdaş yaşamdan yanaydı. Bu koşullarda az da olsa geliri, azar azar biriktirebilirdi.

Yüzünden kebab yağı damlamasın, vücudundan kebab kokusu gelmesin istiyordu. Geceleri köstebek gibi oturup paralarını gizlice saymayı da istemiyordu. Kıscası çağdı ve bağnaz yaşam ona göre değildi.

Bebir bu otelde yük taşıyıcı olarak işe başladı, sonra yoldaş Gardaşhanlı onu asansörcülüğe yükseltti, sonra restoran mutfağında aşçı yamağı oldu. Kısa bir süre sonra 4. kat çay servisi hizmetine girdi. Bu arada bir yandan çalıştı, bir yandan da garsonluk kursunu tamamladı ve ikinci yılında bu görkemli otelin restoranında garson oldu. Ayrıca yalnız değil restoranın, tüm otel çalışanlarının "komite"sinin başkan yardımcılığına seçilmişti.

Bebir, "Beslenme ve Hizmet İşçileri"nin yatakhane-sinde kalırdı. Yatakhaneyle restoran arası elli dakikalık bir yoldu. Yedi durak trolleybüslük, on durak tramvaylık bir yol. Aslında Bebir isteseydi, işine yakın bir yerde ev de kiralayabilirdi. Gerektiği kadar parası vardı. Manat

manat toplayıp biriktirmişti. Ama daire kiralayacağına kooperatifte eve yazılmayı ve parasını oraya yatırmayı daha doğru buluyordu.

Sağ olsun yoldaş Gardaşhanlı, o da yardımcı oldu, gereken evrakları imzaladı. İki yıla kalmaz iki odalı dairesi hazır olur. Ev bitti mi, Bebir evlenir de.

Bekârlık da yatakhane yaşamı gibi bir geçiş dönemidir.

Karısının ileri, uygar bir kadın olması için uğraşacaktı. Eğitim görmüş, kültürlü ve görgülü olmalıydı. En azından Teknikum mezunu. Belki bu biraz zordu, ama Bebir elinden geleni esirgemeyecekti. Başaracağından emindi.

Kendisi de okumaya başlayacak. Bu yıl yazın Teknikum'a girecek, gerekli kimselerle konuştu. Daha doğrusu Pogosov onu gerekli kimselerle görüştürmüştü. Teknikum'u bitirsin, oradan Enstitü'ye girer. O zaman çocukları da olur. Bebir çocuklarına babasının ve anasının adlarını verecek. Anası halen yaşıyor, doğru ama yaş yetmiş, o zaman herhalde kalmaz... Babası çoktan hakkın rahmetine kavuşmuş. Bebir iki üç yaşlarındaymış, anasının ağladığını görünce babasına öykünür, "Döverim seni ha..." dermiş.

Nora yüzüne o kadar allık sürmüş ki, bu boyayla bir gömlek boyanır.

Nora koca mikrofonu ağzına dayamış, Azeri türküsü okuyor. Ama türkünün sözlerini kimse çıkaramaz. Çünkü Nora Azerice konuştuğunda bile söyledikleri anlaşmaz. Bu boyu oldukça uzun ve zarif kadının söyledikleri bir yana, Elifağa'nın yönettiği orkestranın elemanları kendi çalgılarını öyle beceriyle çalarlardı ki, Nora'nın ne yaptığıının anlaşılmasının bir önemi kalmazdı.

Giderek isteklerle birlikte, üçlükler gelmeye başladı, beşlikler geldi, hatta Pogosov'un masalarındaki müşterilerinden on manatlıklar da geldi, orkestraya, özellikle Nora'ya.

Pencere kıyısında oturan üç delikanlıdan biri yerinden, "Bravo," diye bağırdı ve türküsünü bitiren Nora'yı heyecanla alkışladı. Sonra da yanında duran Ziba'ya, Nora'yı gözleriyle göstererek kulağına bir şeyler fısıldadı. Ziba gülümseyerek başını salladı ve delikanlının dediğini onaylamış oldu.

Dışarıda rüzgâr sertleşmişti. Restoranın büyük camlarından kentin genel görünümü, binalarda yanan ışıklarla belirmişti. Evlerin çoğunda ışık yandığına göre, rüzgârın azizliğinden kimse sokağa çıkamamış, çıkanın gücü varsa böylesi yerlere sığınmıştır.

Bu otel Bakū'nün tepeüstü kesiminde kurulmuş. Yerini sanki Allah bizzat, otel için, hatta restoran için yaratmış. Bebir fırsat buldukça pencerelerden dışarıya, Bakū'nun ışıklı görünümüne zevkle bakar.

Işıklı pencereler, Bebir'de ılık bir sevecenliğin doğmasına neden olurdu. Işıklarda bir giz vardı. Bebir'e göre ışığı yanan pencerelerin camlarının ardında yaşayanlar, mutluluğu yakalamış, dinç köşelerine çekilmişlerdi.

Bebir, zaman zaman, iki yıl sonra yapımı bitecek olan kooperatif evinin de penceresinde parlayacak ışığı görabiliyordu. Hatta pencere camlarının ardında kendini de... Neredeyse tüm vücuduyla duyumsuyordu.

Aşağıda, kooperatif yapısının kapısı önünde, yoldaş Gardaşhanlı'yı gezdiren "Moskviç" gibi bir otomobil, sürücüsüyle birlikte, onu bekler. Bebir'i bekler yani. Her gün onu işe götürür. Sözün kısası gerek otomobil, gerek

se sürücüsü, milletin gözleri önünde her an Bebir'in emindedir.

Yoldaş Gardaşhanlı'nın Bebir'i tuttuğu gün gibi ortadaydı. Nitekim, Üretim Danışma Toplantılarında, çoğu kez, onca çalışan arasında Bebir'i terbiyesi, iş sorumluluğu, yetileri, görevini yerine getirmesi, önerilere uyması yönleriyle örnek gösterirdi.

Örnekleme, bir yandan Bebir'in iyi hizmet verdiğini açıklamaktaysa da, öte yandan, yoldaş Gardaşhanlı'nın üstünlüğünü sergiliyordu. Çünkü öteki otellerin müdürleri, restoranlarındaki garsonları hiç tanımazken, Gardaşhanlı'nın teker teker hepsiyle ilgilendiğini gösteriyordu.

Yoldaş Gardaşhanlı, Bebir'in yükselmesini daha çok destekleyecek, bundan emindi. Şimdiye dek, tek bir kez Bebir, değil yalnız yoldaş Gardaşhanlı'nın, başgarson Pakize Hanım'ın bile bir dediğini iki etmemişti, hiç ikircim göstermeden. Ama takır takır kendi işini de yürütmüştü.

Her gün, on beş, yirmi manat geliri vardı. Müşteri özenli hizmetten zevk alır. Bebir de elinden geleni esirgemez. İki manat, üç manat, beş manat, hatta sekiz on manat para üstü bırakanlar olurdu. Başka ufak tefek gelirleri de vardı. Evet, Bebir bu paraları demet demet istifler babam istifler.

Para biriktirmesi, kendine bile kıymayıp harcamaması, hasisliğinden değildi. Beklediği, geleceğin güzel günlerinin hatırı içindi.

Neyse, her şey yolunda. Her şey nasıl olması gerekiyorsa öylece. Kendi yörüngesinde dönüyor. Bir tek şu soyka ayakkabı, ayağını öyle çok sıkıyor ki...

Elifağa'nın da neşesi yerinde ama Bebir'den farklı, onun neşesinin kaynağı votka. İki de bir sahneden inip

mutfağa dalar ve her zaman onun neden mutfağa girdiğini anlardı. Dönünce Alimuhtar'a göz kırpar, Alimuhtar da Nora'dan yakasını kurtarıp mutfağa damlar...

Bugün bu tür gelgitler oldukça sık. Elifağa'nın burnu, yanakları kızarmış, "İçki yarar bana," der. "İçtim mi yanaklarım al al olur..."

Evet içti mi, her zaman olduğu gibi koca mikrofonu Nora'dan alır ve Rusça anons eder, "Klarnette, Aliğa Ustası 'Avare' filminin ezgisini Z. için çalacak." Bu gece de etti.

Sonra klarnetin ağzını yukarı kaldırarak öyle doku-naklı çaldı ki, restorandakiler coşkuyla alkışladılar.

Bu Elifağa'nın çakırkeyifken el attığı şaklabanlıklardan bir tanesiydi. Z. dediği, Ziba'ydı.

Konu şöyle: Uzun yıllardan beri Ziba, Rac Kapur'a tutkunduydu, bunu restoranda bilmeyen yoktu. Çünkü Ziba bu karasevdayı kimseden saklamaz.

Ziba bir kez evlenmiş ayrılmış, şimdi de kısmetleri te-per, bir daha evlenmek istemez.

"Yaşamda benim," der. "İdealim vardır. Gönlümde yatan kahramanımdır. O kahramanımla özdeşleşmişim ben."

İçtenlikle söylüyor Ziba, yıllardan beri gönlündeki Rac Kapur'la birlikte, ona ihanet edemez.

Bebir iş bitimi, birkaç kez onu evine kadar geçirmiş ve kapıda ayrılmışlardı. Bir kez evin içine girmesine ramak kalmıştı, ama Ziba her seferinde ideal kahramanını ileri sürerek Bebir'in yelkenlerini suya indirmişti.

Elifağa'nın klarneti, tozu dumana kattı. Bebir, Ziba'ya bir göz kırpmaya fırsatı buldu.

Bu gece bilmem hangi kurultayın üyelerinin otelin Şö-len Salonu'nda yemeği olacak. Dediklerine bakılırsa eka-

birden de konuklar bulunacak. Bundandır ki, Yoldaş Gardaşanlı bizzat kendisi Şölen Salonu'nda donatılmış masayı denetleyecek.

Şölen Salonu'nun kapısı, restoranın kapısıyla yüz yüze. Ve Ziba her an yoldaş Gardaşanlı'nın içeri gireceğinden ödü kopuyor.

Bebir başını salladı, bu hareketiyle Ziba'ya, "Ammayı yaptın sen de," demiş oluyordu. "Gelirse gelsin. Ne olmuş yani?"

Gelince her zaman olduğu gibi Elifağa'yı görececek, klarnetiyle kıyametler koparıyor. Elifağa'nın Ziba'ya gönderme yaptığını nereden bilecek?

Bir de Brilyant Ağacefer, bu restoranın baş aşçısı olduğu sürece kimse Elifağa'ya gözünün üstünde kaşın var diyemeyecek. Çünkü, Brilyant Ağacefer'le, Elifağa okulda sıra arkadaşymışlar ve ne zaman karşılaşırlarsa Ağacefer'in çocukluk anıları depreşir. Tırnaklarının kenar ve altının kurumuş et kirleriyle dolu olan eliyle, Elifağa'nın sırtını bir iki kez sıvazlar ve herkes anlardı ki, Elifağa düzgün çalsa da çalmasa da, ikide bir mutfağa dalsa da dalmasa da Brilyan Ağacefer'in adamıydı.

Elifağa da farkında, öyleyse kim hoşuna gitse, kimi kayırmak istese, doğru dürüst çalması önemli değil, orkestraya alırdı.

Dönüp ona dersenez, "A Elifağa, iyisin hoşsun ama klarnetten, obuadan, trompetten, tardan, trombondan, kontrbasta ve bateriden oluşan bir orkestra topluluğu olur mu hiç?" Yanıt hazır: "Olmuşsa demek ki oluyor, bu bir. İkincisi de, ben bu orkestrada doğuyla batının ilişkisini yakalıyorum. Çünkü müzik insancıl bir olgudur. Yeryüzünün tüm insanlarını ilgilendirir. Yalnız Azerbaycanlı Memmed'i ya da Ermeni Vartan'ı değil. Öyleyse tarın

olduğu yerde trompet de bulunmalı ve müzik bütün insanların ruhunu okşamalı. Özellikle restorandakilerin. Çünkü aslında insanlar müziği, yeme ve içmelerini yola koymak için icat etmişler. Yani sizin anlayacağınız, müzik restoran için yaratılmış.”

Obuacı Elimuhtar her zaman olduğu gibi Elifağa'nın ağzından çıkan her lakırdıyı başını sallayarak onaylardı. Bu yüzden orkestrada piyanocunun yeri boşalınca, Elimuhtar'ı işe aldırdı. Hem de Brilyant Ağacefer'in adı vardı arada. Orkestrada piyanonun yerini obua doldurmuşorsa, varsın doldurmasın, dert değil.

Brilyant Ağacefer'in iki "GAZ-24"ü var. Arabalardan biri kaynanasının teyzesinin oğlu adına kayıtlı, ötekisi "Çiçekçilik Sovhoz"unda çalışan halası torununun baldızı adına.

Biri, her zaman otelin önündeki park yerinde durur, Ağacefer'i bekler, öbürü oğlunun altındadır. Ama o da çoğu zaman otelin iç avlusunda mutfağın kapısının önünde. Mutfak bu kapısı daha önceleri pencereydi, sonradan Brilyant Ağacefer, cebinden masraf edip açtırmış, rahatlık sağlamıştı mutfaka.

Bütün bunların Bebir'le hiçbir ilgisi yok. Bebir kimseye bulaşmaz; başı önünde, aklı işinde.

Nora şimdi Ermenice, Sayat Nova'dan şarkılar söylüyor. Bilenlere göre Nora'nın Ermeni şarkılarının sözlerinin anlamını çözmek kolaymış. Herhalde bu, restoranda yiyen, içenlerin değil, Sayat Nova'nın mutluluğu. Bir de Pogosov'un... Bu geceki gibi keyfi yerindeyse, zevklenir, kamburuyla müşterilere hizmet eder, masaların arasında dolaşırken Nora'nın şarkılarının temposuyla adımlarını dengelerdi.

Ebülfet garibi, yaşlı bir adamla, yaşlı bir kadının önünde durmuş, burnunu çeke çeke, onların, gözlükleri-

ni takıp, dikkatle münüyü inceleyip, sonunda bir şeyler seçip ismarlamalarını sıkıntıyla bekliyordu.

Ziba yapay gülücüğünü takınmıştı. Arada sırada müşteri kandıran bakışlarını da kullanıyordu. Fırsat buldukça bir köşeye çekilip önlüğünün cebinden minik hesap makinesini çıkarır, aldığı bahşişleri hesaplamaya çalışırdı.

Konuşmalar, kadeh çınlamaları, tabak, çatal bıçak sesi, Elifağa'nın orkestrasıyla birlikte, Nora'ya katılıyordu ve arada sırada, Elifağa insafa gelip orkestrayı susturunca sessizlik çöker, dışardaki fırtınanın sesi duyulurdu.

Bora giderek şiddetleniyor.

İşte bu boranın ve bir mart gecesinin asıl öyküsü bundan sonra başlar.

Restoranın kapısı açıldı ve üç delikanlı girdi içeri. Pogosov'un duyarlı gözleri, hemen bu gençlerin ekonomik kimliklerini saptadı:

Taşralılar, Bakü yerlisine hiç benzer tarafları yok, öğrenci de değiller, tüccar da değil. Ama bol paraları var. Zaten bu tipler, hava basmak için ceplerindekileri son kuruşuna dek, Bakü restoranlarında harcarlar. Harcarlar ki, garsonlar onları acemi çaylak sanmasın.

Pogosov, kaçın kurrası, hemen delikanlıların yolunu kesti.

Aslında bu anda boş masası yok, ama olsun, biraz beklesinler... İşte orkestranın yanındaki masa boşalmak üzere... Pogosov emirlerindedir. Gereken saygıyla onlara hizmet etmeye hazır.

Ama o ne? Ortadaki sarışın olanın sorduğuna bak. Pogosov çok şaşırdı. Haklıydı, sarışın delikanlı Bebir'i sormuştu. Gerçekten Bebir'in kendisi de bu müşterilerin onu sorduklarını duyunca şaşırmıştı.

Bebir özel müşteri beslemezdi. Çünkü açgözlü değildi, nasılsa Allah rızkını verir. O da her gece yatakhane-deki karyolasının altındaki bavuluna biriktirdiği paraların üstüne eklerdi. -On manat, on beş manat, yirmi manat... Kabaca ayda iki üç yüksek tahsilli mühendisin kazancını toplardı.

Bebir sarışın genci önce tanımadı, ama adam üzerine yürüyüp milletin içinde Bebir'e sarılıp kucaklarken, Bebir'le öpüşürken, onun Sarı Zakir olduğunu anladı. Hani şu çocukken Toylu istasyon köyünde birlikte ters yağurduğu Sarı Zakir.

Öfl.. Ter bastı... Çok sıkıldı. Geçen yıllar, Toylu'yla arasını çok açmıştı. Bu mesafe bir anda kapanamaz. Hayır, hiçbir şekilde kapanamaz.

Sarı Zakir onu salonun göbeğinde bu şekilde kucaklayıp öpmesi başgarson Pakize Hanım'ın hoşuna gitmedi. Ters ters bakan mavi gözleriyle ufaladı Bebir'i. Sonra öbür personele baktı, bu olayın onlar üzerindeki tepkisini ölçtü.

Bütün bunları Bebir sıkıntıyla ve gözucuyla kolluyordu.

Tabii ki Bebir aşağı yukarı on, on iki yıldan beri görmediği köylüsünü restorandan kovamazdı. Burası babasının hanı değildi ki, devletin malıydı. Onda herkesin hakkı var.

Bebir istediği kadar surat assın, yabansı Sarı Zakir durumu anlamaktan aciz... Öyleyse Babir'in onunla tokalaşıp dostlarıyla tanışmasından başka bir seçeneği yoktu.

Sarı Zakir'in dostları, Bebir'e aşırı bir saygı göstererek görüştüler. Bu görüşme Sarı Zakir'e de dostlarına da onur verdiğini apaçık gösteriyordu.

Bakū gibi bir yerde, böylesi şık ve çağdaş bir restoranda, Bebir gibi giyimli kuşamlı, çocukluk arkadaşın olsun, tabii ki övünürsün.

"Bebir can, inan dışarıda öyle rüzgâr, öyle fırtına var ki anlatılamaz.

"Topladım çocukları, hımm... Dedim, 'Bu kentte Bebir gibi bir yiğidimiz var, elbette sırtımız yere gelmez.' Canım benim, kardeşim benim, sağlığın nasıl? İyi misin? Allah aşkına, harbiden iyi misin? Ben de iyiyim, sayende geçinip gidiyoruz."

Bebir, Sarı Zakir ve dostlarını, boş masalarından birine buyur etti. Ve Zakir'e neden Bakū'ye geldiğini hiç sormadı. Ayrıca kendisinin burada çalıştığını nereden öğrendiklerini merak etmedi. Toylu'da ne var ne yok, sormadı. Çünkü her şeyden önce, bu çöl adamına yüz vermek istemiyordu. Biraz samimileştin mi, yandığının resmidir. Bu bir, ikincisi de zaten herif susmayacak, kendisi soracak, kendisi yanıtlayacak. Üçüncüsü de bu anda Toylu istasyonu köyünde ne olup bitiyorsa, Bebir'in kesinkes umurunda değil. Bir anacığı var Toylu'da, ona ayda yirmi beş manat gönderiyor, işte o kadar.

Bebir'i Toylu istasyonu köyüne bağlayacak başka hiçbir şey yoktu. Bebir biliyordu ki, biraz hali vakti düzeldi mi sürüyle hısım akrabalar, sağlığını merak edenleri ortaya çıkacaktı. Bunların ayağını şimdiden kesmek gerekir.

Bebir, bir elinde kalemi, ötekinde sipariş defteri, hazır bekliyor...

"Ne yiyeceksiniz?" diye sordu.

"Ne varsa, işte. Sen daha iyi bilirsin. Getir işte. Şöyle özgün, özel şeyler olsun. Bebir can..." Bunları tabii Sarı Zakir söylüyor.

"Toylu köylüsünden ne desen çıkar," diye aklından geçirdi Bebir. "İster misin yesinler, içsinler, Bebir'in hesabına yazdırınsınlar? Olur mu olur." Onlara döndü.

"Fiyatları farklı olduğundan..." dedi. "Yani ucuzu var, pahalısı var, çok pahalısı da..."

"Çok pahalısından daha da pahalısı var, değil mi Bebir can?" Sarı Zakir gülüyordu. Sürdü, "Bak işte ondan getir. Bizde para bol." Döndü, arkadaşlarına baktı, "Nasılım?" dercesine. "İyiyim değil mi? İyi söylemedim mi?"

Arkadaşlar onaylarını gülümseyip başlarını sallayarak gösterdiler. Bu da, "Çok uygun söylemişsin..." demek oluyordu.

Bebir açgözlü değil dedik, doğru. Ama paralı müşterinin gönlünde taht kurmayan garsona da garson denmez. Bebir az da olsa rahatladı. Asık suratı giderek toparlandı. Eski neşesini buldu. Koştu mutfağa, hacimde fazla, değerde az ne bulduysa, Zakir'in adına sipariş defterine yazdı.

Nora'nın verdiği ara bitmişti. Sahneye çıktı. Bu kez Hintçe "Baycu Bavra" filminden bir ezgi seslendirmeye başladı. Nora'nın hem görünüşü, hem sesi, hem de hareketleri Zakir'i ve dostlarını etkiledi. Bir süre sustular, ne yapacaklarını şaşırıldılar. Nora'yı ve ezgisini beğenmeli mi? Yoksa beğenmemeli mi? Ya da işi şaklabanlığa mı vurmali? Sonunda Sarı Zakir sadece şöyle dedi:

"Bu neydi Bebir can?"

Bebir, Sarı Zakir'in hayret dolu sorusuna tepki göstermeden, mutfaktan taşıyıp getirdiklerini alıştığı beceyle masaya dizdi.

Artık Pakize Hanım Bebir'e kakınçla bakmıyor, çünkü yine Bebir bilinen, düzgün Bebir'di, varlıklı müşterilerine hizmet ediyordu.

Zakir ve arkadaşları, Nora'dan sıyrıldılar. Bebir'in getirip önlerine dizdiği yemekler daha fazla etkileyiciydi.

Sarı Zakir, açmak ve sunmak için votka şişesine uzanırken, Bebir ona fırsat vermedi, aldı masadan şişeyi ve açtı, sonra beyaz kolalı bir peçeteye sardı. Sarı Zakir'in ve arkadaşlarının kadehlerini birer birer doldurdu. Bebir'in bu davranışı masadakileri öylesine etkiledi ki, hem Nora hem de masayı kaplayan süslü püslü meze tabakları ilk önemini yitirdi. Bir anda anlaşılmaz ölçüde duygulandılar.

"Aman Bebir can," diyebildi Sarı Zakir. "Kendine de bir kadeh koy."

Böylesi önerileri çok duymuştu Bebir. Yanıtı hazır, "Yooo. Görevdeyim," dedi. Masadan uzaklaştı, öteki masalarla ilgilenmesi gerekirdi. Öbür masalara gelince.

Üç kişilik olan:

İkisi Moskova'dan gelmiş benzer, öteki Azeri. Siparişleri Azeri veriyor, yemekleri tanıtıyor, açıklıyor. Hesabı ödeyecek o, herhalde.

İki kişilik olan:

Biri kadın, öteki erkek. Karı koca olmadıkları belli. Daha aralarında bir şey olmamış, adamın umudu bu geceye bağlı.

İki delikanlılı masa:

Bunlar baba parasıyla geçinenlerden. Bebir bu türleri hemen tanır ve kesinlikle onlardan nefret eder. Amā müşteri velinimettir. Kimin hesabına yiyip içtiği, garson milletini ilgilendirmez.

Son masa:

Üç tazeyle, üç delikanlıdan oluşan altı kişilik olanıydı. Bunlar birbirine yakın kimselerdi. Ya bir yerde birlikte

çalışıyor ya da akraba, yakın dostlardı. Bebir, bu tür yakın ve evcil ilişkilerin pekişmesinden hoşlanırdı. Bu tür birliktelikler dedikodusuz, hırgürsüz ve uygar ölçülerde geçer. Buna karşın bu masalarda, erkekler, kadınların itirazlarına kulak asmaz, iyice içerler ve hesabı da fazlaıyla öderler.

Bebir bu masalara hizmet ettikçe, demin yitirdiği huzurunu tümüyle bulup yerine oturttu. Her şey rayına girdi, her şey oldukça güzeldi.

Birden Sarı Zakir'in narası, restoranı Bebir'in başına yıktı.

"Bebir!.. Bebir can!.. Bebir ölümü öp, buraya gel!.."

Aksiliğe bak, Elifağa'nın orkestrası da işini bitirip mola vermişti. Ve tabii Pakize Hanım'ın kaşları çatıldı. Hışım dolu mavi gözlerinin yan bakışı, Bebir'in alevlenen yüzünde eridi.

"Bebir!.. Bebir can!.."

Bebir hızlı ve sert adımlarla, Zakir'in masasına yaklaştı ki, Sarı Zakir danalar gibi böğürmesini kessin ve bir daha Bebir'in adını anmasın. Nereden bilecek ki Sarı Zakir öyle bastırılmaz, nitekim Bebir'e ağzını açma fırsatını vermedi.

"A kurban olduğumun Bebir'i, Ebdülkerim öğretmenin toprağı hakkı için, bir tek at bizimle. A benim canım, sana kurban, bir tek, n'olur ölümü öpl!.."

Fenalaştığını hissetti birdenbire Bebir. İçi daraldı önce. Kalbi mi tuttu? Midesine kramp mı girdi? Her neyse, fenalaştığını anladı. O anda sanki kulaklarında davullar gümbürdüyorlardı. Neden acaba? Kendisi de anlayamadı. Sonra ince ince terledi, terin soğuğunu sırtında, kürek kemiklerinin arasında duydu. Neden acaba?

Yani Ebdülkerim öğretmeni, bunca çok mu seviyor-muş? Sevdiğini varsayalım, neden ancak şimdi bu zirzop Sarı Zakir'in ağzından adını duymasıyla duyulandı?

Gel gör ki buz gibi terliyordu Bebir. Şaka değil, yüreği de çatlarcasına çarpıyordu, kulaklarında davullar... Zar zor sadece bu kadarını sorabildi.

"Ebdülkerim öğretmen ölmüş mü ki?"

"Vah vah vahl.. Ebdülkerim öğretmen vah! Allah ona gani gani rahmet eylesin!"

Oysa Sarı Zakir, Ebdülkerim öğretmenin anısı bir yana, boşalan votka şişelerinin etkisiyle duyguluydu,

"Yedi sekiz yıl oldu. Sizlere ömür. Bizi yetim kodu git-ti... A Bebir!.."

Bebir bir şey söyleyemedi. Yalnız Zakir'in masasından uzaklaşıp bir pencerenin önünde durdu.

Bu anda Bakū'nün bütün ışıklı pencereleri Bebir'in yüzüne dikmişti gözlerini. Bebir o uzak pencerelerin ardında ne çok değişik duygular var, diye düşündü-ilk kez. Ne çok kaygılar, kederler, üzüntüler... Ve ışıklı pencerelere düşünceli baktığına şaşırı.

Ebdülkerim öğretmen okulda Bebir'in hocasıydı. Fizik hocası mı, kimya mı? Galiba fizikti. Şimdi bir mucize olsa, Ebdülkerim öğretmen çıksa mezarından, gelse dikkilse karşısına, Bebir belki de onu hiç tanıyamazdı. Onunla ilgili tek bir anısı yoktu. Başka öğretmenlerden ne varsa ondan da o kadar. Yalnız Ebdülkerim öğretmenin yüreği azıcık daha yufkaydı. Biraz daha sevecendi. Bebir'e göre biraz daha cana yakın...

Uzaklarda kalan çocukluk döneminde, Toylu İstasyon köyü, aşağı mahallesindeki derenin kıyısıyla sazlığa doğru giderken... (Köy çocukları ve bu Sarı Zakir'le birlikte sazlıkta toplanıp oynarlardı. Çocukların hepsinin babası

vardı.) Zaman zaman yüzünü zihninde canlandırmaya çalıştığı babası üzerine düşünürdü. Babasının yüzünü, Ebdülkerim öğretmenin yüzüyle, gülümsemesini Ebdülkerim öğretmenin gülümsemesiyle özdeşleştiriyordu. Babasını başka çizgilerle, başka yüzle düşünemiyordu ya da düşünmek istemiyordu.

Evde anasının sakladığı, babasından kalma, bir iki resmi gözlerinin önüne getirdi. Yine de Ebdülkerim öğretmenin yüzü vardı babasında.

Başka ne biliyordu bu öğretmen hakkında? Hiçbir şey. İki, üç kızı vardı galiba, onlar da büyüktü. Evlenmişlerdi. Başka ne?

Bebir düşündü durdu, ama başka bir şey bulamadı, babasını çağrıştırmayı dışında. Münasebetsiz Sarı Zakir zayıf tarafından yakalamıştı onu. Nereden de akıl etmiş, Ebdülkerim öğretmenin toprağına yemin ettirmek? Neden böyle etkiledi onu bu and? Bu bir sihir miydi, neydi? Ama şurası kesin belliydi ki, Sarı Zakir Bebir'in anası Efige Arvad'ın başına yemin etseydi, hiç tınmazdı Bebir. O andaki işini sürdürürdü.

Efige Arvad yıllardan beri Toylu istasyonunda şerbetçilik yaparak geçinip gidiyor. Üstelik Bebir de her ay yirmi beş manat gönderiyor ona.

Bebir, pencerenin önünden ayrılamıyor. Gidip kendini işine verse... Ne olmuştu Babir'e? Neyin sancısını çekiyordu?

Bundan böyle kimse Ebdülkerim öğretmenin mezarını kullanarak ondan bir şey istemeyecekti. Bu rüzgârlı, fırtınalı mart gecesi restoranın geniş penceresi önünde duran Bekir, Ebdülkerim öğretmenin mezarı hakkına bu ilk ve son isteği yerine getirmediği için üzülmekteydi.

Bebir Bakû'nün ışıklı pencerelerine bakarken çözül-düğünü hissetti. Şimdi yüzünü salona çevirse, şu Allah'ın cezası Sarı Zakir'in masasına yaklaşırsa, Ebdülkerim öğretmenin mezarı hakkı için masadakilerle birlikte bir kadeh kaldırsa...

Sarı Zakir elini, pat pat kendi göğsüne vurarak, "Ben size demiştim!" dedi. "Dememiş miydim? Gördünüz işte. Ciğerimin bir parçasıdır benim, bu Bebir. Dedim size, bizimle birlikte içecek. O bizim evsahibimizdir. Bizi adam yerine koymayacak mı sandınız? Nasıl olur? Bizimle bir tek atmaz mı?"

"Ben size demiştim!.. Yoksa dememiş miydim?"

Sonra Sarı Zakir kalkıp Bebir'i öpmek istedi. Artık bu kadarı fazlaydı. Bebir sert bir hareketle, onu yerine oturttu.

Bebir, Ebdülkerim öğretmenin anısına Zakir ve arkadaşlarına yaklaştı; bir kadeh votkayı öyle içti ki, onu ne Pakize Hanım gördü ne de restoranın öteki çalışanları. Sadece galiba Pogosov gördü; onun görmesinin bir zararı yok. Çünkü altmış üç yıllık yaşamı süresinde Pogosov çok şeyler görmüş ve aldirmamıştı.

Restoranda çalıştığından beri, ilk kez Bebir, iş başında içki içmekteydi. Ve nedense içtiği votka her zaman içtiği votka değildi sanki. İçer içmez Bebir'in kanına girmiş, sarsmıştı onu, dengesini bozmuştu. Giderek yüreğinde, varlığından habersiz birtakım kapılar açıldı.

Ebdülkerim öğretmenin üzerine düşünmüyordu artık. Ama birdenbire çocukluğunda, bir gün neyin neden olduğunu bilmediği ve hüngür hüngür ağladığını anımsadı. Bu anda müşterilerin hizmetindeyken ağlamasına ramak kalmıştı. Gerçekten de ağlamak istiyordu içten içten...

Neydi dünyasını karartan? Neden bu duruma düşmüştü? Yani o bir kadeh içkide bunca güç mü vardı? Yoksa içkinin gücü değil de kendi güçsüzlüğü mü? Böylece Bebir, iç huzursuzluğunu, tedirginliğini önlemek, ortadan kaldırmak için daha hızlı çalışmaya başladı. Pakize Hanım'ın çevresinde dolandı durdu, ki başgarsonun disiplininden etkilenip biraz toparlanırsa diye... Ama bir yandan da,

"Çık!" diyordu.

"Çık, kaç..."

Çık, şu restoranın, kızgın yağ, dökülmüş içki, tüten sigara dumanı kokan ve Nora'nın parfümüyle karışan, yapışkan havasından. Vur kendini dışarıdaki rüzgâra, "koparsın yellere seni" nereye isterse. Dünya geniş, bora güçlü. Bırak, restoranı yerinde kalsın. Yatakhanedeki karyolanın altındaki bavulunu da bırak yerinde kalsın, kooperatifin evini de. Sen kaç, kaç vur kendini rüzgâra, kaç koçum kaç!.."

Birden kooperatif evinin teslim edileceği iki yıl, yani yedi yüz yirmi gün, hiçbir zaman bitip tükenmeyecek, uzun bir asır gibi geldi ona. Bu yedi yüz yirmi günlük mesafenin karanlığı, umutsuzluğu Babir'in içinde öyle bir korku yarattı ki, neredeyse koşarcasına Zakir'in masasına geldi ve "Doldur, bir kadeh daha!" dedi.

Bebir'in bu davranışından Sarı Zakir içten övünç duydu, coştı ve kadehini doldururken, "Bütün dünyanın içkileri sana feda olsun Bebir can!" dedi. "Allah aşkına bırak öpeyim seni... Bırak iki gözümün bebeği. Yoksa dedem Kelenter'in mezarına and olsun, bağrım çatlar..."

Bu kez Sarı Zakir ayağa kalkıp milletin gözü önünde Bebir'i bağrına basıp öptü.

Elbette ki bu anda Pakize Hanım'ın hışımlı mavi gözleri Bebir'in üstünde olacak. Bunu bilmeyecek ne var? Bu anda öteki garsonlar da işlerini bırakıp Bebir'e bakıyorlar. O ise elindeki kadehi yerine bırakmadı, aksine Sarı Zakir ve dostlarının kadehleriyle tokuşturup başına dikti. Ne güzel söylemiş âşık:

Deli gönül,

Benden sana bir öğüt

Bu dünyada, direnirim,

Demiyeceksin!..

Sarı Zakir alelacele kadehleri doldurdu. Şerefe kaldırırken Bebir'e sözünü sürdürsün diye rica etti.

Bebir, bir pınar gibi "âşık"ın sözleriyle coştı, çağladı. Sarı Zakir'i de, dostlarını da, o rüzgârlı fırtınalı mart gecesi, Bakü'de o restoranda, o kalabalığın içinde, karılar gibi zır zır ağlattı.

"Çok bahadırlar gelmiş bu dünyaya, göç vakti erişince, çekmiş gitmiş. Rüstem'in yumruğuyla titremiş dağlar, düşmüş destanlara, söz olmuş gitmiş. Hüküm sürmüş uzun yıllar tüm evrene, Süleyman Şah Cemşid'in tahtını ters çevirmiş. Firudun'un derdi yüzü aşmış... Niçin olmuş Keykavus? Nerede Keygubad? Hangisi bu dünyadan kâim olmuş? Tanrılık taslamış Firavun ve Şeddağ, Nemrud'un kalesi düz olmuş, gitmiş... İskender, Dara'yı tahtından etmiş, cihane şah gelmiş, sonra ne olmuş? Yarı yolda ölmüş, Mısır'da kalmış, Bebir gibi yanmış, köz olmuş gitmiş..."

Heyecanlanan Bebir âşığın tekerlemesini okurken, sonuna kendi adını sokuşturmuştu. Bebir duramadı ye-

rinde. Zakir ve dostlarından ayrılıp yine pencere kıyısına geçti, yine insanın içini karartan ağır boz perdeyi kenara itip kentin ışıklı pencerelerine baktı. Işıklar buz denizinin ötesinden geliyor gibi. Isısı yok, canlılığı yok. Zaten ışık değil, birer buz kalıbı.

Herkesin ona baktığının farkındaydı, özellikle Pakize Hanım'ın keskin bakışları sırtını deliyordu. O kadar. Daha öte bir etkiye sahip değildi.

Bebir'e göre bu halinin nedeni yalnız içki değildi. Ama bir türlü anlayamadığı, ne zaman ve nasıl bunca dolduruşa getirildiği?

Derdi neydi? Çözümlemiyor. Neden ağlıyor, sızlıyor?

Âşığın tekerlemesini nereden anımsamış? Neden âşığın adını kendi adıyla değiştirmişti? Yoksa âşığın tekerlemeleri, olduğu gibi Bebir'in de içten benimsediği sözler miydi? Tekerlemenin özü neydi? Benimsediyse bugüne dek neden hiç dile getirmemişti?

Nora Fransızca bir şarkı tutturdu. Fransızca söylerken r'leri rrr olarak üstüne bastırır ve uzatır. Hem de genzinin dibinden çıkarmaya çalışır. Kargalar halt etmişler yanında.

Elifağa'nın açıklamasına göre, Nora'nın yaptığı doğruymuş. Çünkü Fransızların en ünlü şarkıcıları r'yi öyle söylerlermiş. Bu Fransızcanın usulündenmiş.

Dışarıda fırtına hâlâ sert. Zaman zaman, rüzgârın vınlaması Elifağa'nın orkestrasının gürültüsüne karşın duyuluyordu. Bebir'e göre rüzgârın sesi onu çağırmaktadır. Ama onu kucaklamaya, sarıp sarmalamaya değil, Bebir'i adamakıllı dövmeye çağırıyor. Ağzını burnunu bir güzel dağıtmaya... İşin garibi, Bebir böylesi bir dayığa tüm varlığıyla hasretti.

Bebir, Pakize Hanım ve öteki garsonlarla göz göze gelmeme gayreti içinde, telaşla öteki masalara hizmet etme çabasındaydı. Ama elleri titriyordu ve müşteriler onun bir titrek ellerine, bir de kızarmış ıslak gözlerine hayretle bakıyorlardı.

Bebir önce her şeyi atıp restorandan kaçmak, dışarı çıkmak, bir taksiyle yatakhaneye gitmek, yatağına yüzüstü kapanarak ağlamak ve sonra da uyumak istedi. Bunu yapsaydı, dışarı çıkıp bir taksiye atlasa, yarınki gün, yine her şey eski düzenine girecekti. Bu gece Ziba'yla Pogosov, Pakize Hanım'ın gözetiminde, Bebir'in masalarını idare ederler, işleri yoluna sokarlardı. Sonra toplantıda, Bebir'in biraz kulağı bükülür, üst tarafı bir de ihtar verirler, o kadar... Bebir de uyduruk bir olayı bahane eder, ne bileyim, "Anamdan kötü bir haber getirmişlerdi..." der. Ya da, "Restorana gelen o sarı çıyan, rahmetli bacımın sevdiği adamdı..." ve benzeri şeyler. Sonra da özür diler, her şey yoluna girerdi.

Bunların hepsini aklı ve mantığı ona öneriyordu. Ya kalbi? Kalbi de aynı öğütleri mi sıralıyor? Hayır, yüreğinin söylediği başka, yüreği onu başka bir yöne çekiyor. Ama ne dediği de henüz kesinlik kazanmış değil. Bilinen şu ki kafası başka, yüreği başka telden çalıyor. Yüreği, bol ışıklı, ışığı buz kesmeyen, buz kalıplarına benzemeyen bir yerlere çekiyor onu.

Zakirgilin masası, boş ya da yarı boş votka ve şarap şişeleriyle doluydu. Bebir'in aşu adına konuşup, şerefe kadeh kaldırıp kafalarına dikdikten sonra, ağlaşıp durulmuşlardı, ki Sarı Zakir ayağa kalktı, yanından geçen Bebir'in kolunu tuttu, durdurdu ve dostlarına, "Doldurun!" dedi, "Doldurun kadehini, benim söyleyeceklerim var; içelim bu kadehi, bizim kıvanç kaynağımız Bebir'in sağlığına! A

Bebir canım. A, canım sana kurban. Sen ki bu giyim kuşamımıza bakmayarak, böylesi saygın bir restoranın göz bebeği olduğuna bakmayarak bizi can gönülden ağırladın. Bizimle oturup içki içmeyi ayıp saymadın. Sen ki bizim ta gönlümüzün içinden konuşmalar yaptın, bizi..." Sarı Zakir ağlamaklı oldu, "Bizi ağlattın, sen bin yaşa!.."

Zakirgil votka içtiler ama Bebir şarap içti. Aslında canı içki içmek istemiyordu. Ama madem ki Pakize Hanım'ın beti benzi bembeyaz kesilmiş ve öfkeyle dik dik Bebir'in gözlerinin içine bakıyor, yani üstüne üstüne gidiyor, öyleyse inadına boş bir sandalye çekti ve oturdu masanın arkasına.

"Doldur!" dedi.

"Hadiyin çocuklar, doldurun kadehini. "Sarı Zakir, Bebir'in önüne kendi tabağını, çatal bıçağını sürdü. San ki daha önce Bebir'in yaptığı hizmete, hizmetle karşılık vermek niyetindeydi.

"Kart karga, bir türlü gaklamasını bitiremez." Bebir, Nora'ya nefretle baktı. Ama Nora onun tepkisinden habersizdi, r'leri uzata uzata bir Fransız şarkının üstündeydi.

Sarı Zakir, Bebir'in bu şarkıcı kadına sövmesi karşısında nasıl bir tutum içinde olması gerektiğini kestiremiyordu, onunla birlikte sövsün mü? Yoksa tarafsız mı kalın?

Pakize Hanım, kızgınlıktan cayır cayır yanan gözleriyle, hiddetten bembeyaz kesilen yüzüyle, Bebir'e kaş göz işaretleriyle masadan kalkması gerektiğini anlatma uğraşısı içindeydi. Ama ötekinin umurunda değildi.

Ne güzel söylemiş âşık:

Gönül düşkün değil dünya malına.

Buz kalıbına benzer ışıklarla donatılan dünyada, insan yüreğini dağlayan kasvet ve karyolanın altındaki bululun buruk hali, çaresizliği, hasreti yürekler acısıydı, sahibinin de.

Sarı Zakir'in dostlarından birinin sık saçları, sivilceli bir yüz, üstünde bol duran lacivert takım elbisesi, kırmızı naylon gömleği vardı. Boynuna yeşil boyunbağı takmıştı. Bebir daldı boyunbağının yeşiline. Bu yeşil gözlerinde eridi, yayıldı. Bu yeşil ne zamandan beri unutulmuş olan, o dağın eteğinin yeşiline dönmüştü.

O zaman Bebir çok küçüktü, küçük bir çocuktu. Bu yeşili bunca yıl belleğinde taşıyabileceğini sanmazdı o zaman.

Toylu İstasyon köyü, boz bir ovoidan oluşur. Bataklık sazından başka bir yeşili yoktur.

Çocukluğunun o uzak çağında, anası bir kez Bebir'i otomobile bindirip bir yerlere götürmüştü. Bir hayli yol gitmişlerdi.

Otomobil dönemeçli yollardan dağa tırmanmıştı ve o dağda o yolların kenarında o evlerin arasında, Bebir'in hiçbir zaman görmediği ve hayal edemediği bir yeşillik vardı. Bu yeşil otlar, yeşil ağaçlar, yeşil çalılar, bu yeşillikler içinde insana gülümseyen, kırmızı, menekşe, turuncu, mavi, beyaz, sarı çiçekler o küçük Bebir'i öyle bir şaşkınlığa, hayranlık ve sevinç dünyasına götürmüştü ki, Toylu'ya döndükten sonra da birkaç ay o güzel dünyadan sıyrılmadı. Geceleri yatağa girince, uyumadan önce, gözlerini kapatıp o yeşili, o yeşilin içindeki kırmızı menekşeyi, turuncuyu, maviyi, beyazı, sarıyı yakaladı ve yetimliğinin verdiği yası unuttu.

Eriyip Bebir'in gözlerine yayılan o yeşil toparlandı, lüğümlendi, boyunbağı oldu, sık saçlı, sivilceli delikanlının boynuna takıldı.

„Bebir'in yüreği sızladı. Çocukluğundan beri, o yolculuktan sonra hiçbir zaman öylesi bir yeşillik görmedi, yeşil içinde gülen, öyle kırmızı, öyle menekşe, turuncu, mavi, beyaz...

Genelde Bebir hiçbir şey görmedi.

Bebir, „Bol bol yiyin, için,“ dedi. „Benden... Konuğumsunuz.“

Sarı Zakir zevkten kaybetti kendini,

„Gördünüz mü? Gördünüz değil mi? Ben size demiş miydim ki Bebir, elimizi cebimize sokturmaz diye. İşte ben size söylemiştim. Söylememiş miydim?“

Pakize Hanım hâlâ kaşıyla gözüyle işaretler yapıyor.

Sarı Zakir'in, sık saçlı, sivilceli arkadaşı, Bebir'e işaret eden Pakize Hanım'a bakıyordu. Birden Bebir'e döndü ve yutkunarak, „Onu...“

„He?...“

„Onu bana...“

„Onu sana ne?...“

„Onu bana yapsana.“

Bebir, sık saçlı, sivilceli delikanlının bu dileğine sadece bir an şaştı, sonra gülmeye başladı. Pakize Hanım'a baka baka gülmekten katıldı...

Bebir, Pakize Hanım'a o gözle hiç bakmamıştı, şimdiyse ona bakarak, onu oldukça uygunsuz ve arsız bir durumda hayal ettikçe daha fazla gülüyordu.

Kimse Bebir'in birdenbire böyle gülmesine bir anlam veremedi. Ve çevre masalarda oturan müşteriler söylemeye başladılar.

„Su nerede kaldı?“

„Limon istemiştik!“

„Piliç kızartması, kızarmadı mı?“

„Şampanyaya ne oldu?“

„Garson yoldaş,“ dedi. Ve sözünü nasıl sürdüreceğini kestiremedi. Şimdi bu durumda, Bebir'e emir mi vermeli, „Kalk, işinle ilgilen,“ diye, yoksa şimdilik rica mı etmeli? Düşünecek fazla zaman yok.

Bebir'in masalarından iki delikanlıdan biri ayağa alkıp bağırды,

„Bu ne biçim iş? Kendin orada oturup keyif çatıyorsun, biz ne zamandır şampanya bekliyoruz...“

Bebir, bıyık yeri yeni terleyen bu oğlana aşağıdan yukarıya bir bakış baktı ve nasıl yerinden kalkıp Pakize Hanım'ı bir kenara itip bağırдыğının farkında olmadı,

„Gidin kendiniz alın. Hadi gidin. Hepiniz. Kim ne istiyorsa kendisi alsın. İşte, kahrolası mutfak karşınızda, uçkâğıtçı aşçıbaşı Brilyant da orada...“

Sanki deminden beri tüm olup biten ekranda seyrediyormuş gibi, bir düğmeye basıldı, görüntü dondu. Herkes olduğu yerde hareketsiz kaldı. Az sonra yine düğmeye basıldı ve hareket canlandı.

Pakize Hanım alev alev yanan kulaklarına inanamadı. Pogosov kendi kendine tek bir „Vah!“ demekle yetindi.

Ziba birdenbire gizli bir sevgiyle dolan gözlerini Bebir'e çevirdi. Sanki gönlünün esas kahramanına bakıyordu.

Ebülfet, burnunu çeke çeke, gözlerini kırıştıtarak yerinde donup kaldı.

Elifağa, dünyanın sonu geldi sandı, neredeyse aykacak. Sahiden dünyanın sonu olmasa, Bebir gibi birisi bunca insan içinde koskoca Brilyant hakkında böyle bir halt işlemezdi.

Zaten kuşkucu bir doğaya sahip olan Elifağa, „Belki de şu Bebir'e kimileri dedikodular yetiştirmiş. Ağace-

fer'in birtakım dalavereleri var kesin," diye düşündü. Sonra Ağacefer'in sinekkaydı, dolgun ve düzgün yüzü, pala bıyıkları, altın dişleri, gözlerinde canlandı, biraz rahatladi. Ama çalmaya yanaşmadı, olayın sonuçlanmasını bekledi.

Bebir, Zakir'e döndü, "Doldur!" dedi.

Aslında Zakirgil, bu çağdaş restoranda böyle bir olay yaşamayı beklemiyorlardı. Şaşırıp kaldılar. Yalnız sık saçlı sivilceli oğlanın Pakize Hanım'ı aç gözleriyle yemesine ramak kalmıştı.

Pakize Hanım sert adımlarla mutfığa doğru yürüdü. Ama kimseyi çağırmasına ya da birilerine şikayet etmesine gerek kalmadan, restoranın büyük giriş kapısı açıldı ve yoldaş Gardaşhanlı içeri girdi.

Yoldaş Gardaşhanlı uzun yıllarını restoranlarda, süpermarketlerde, otellerde çalışarak geçirmişti. Oldukça deneyimliydi.

Şimdi Şölen Salonu'nu denetlerken, restorana çöken huzursuz sessizlik ve bu sessizlikteki gizli heyecanı içgüdüleriyle sezip restorana girdi.

Pakize Hanım üstlerinden kimi görse hemen gözlüklerini takar. Şimdi de hemen taktı, yoldaş Gardaşhanlı'ya doğru yürüdü. Ve hiddetten parlayan mavi gözlerini Bebir'e dikerek, yoldaş Gardaşhanlı'nın kulağına fısıldamaya başladı. Yoldaş Gardaşhanlı da Zakirgilin masasında umursamaz bir biçimde oturan Bebir'e bakıp, bir iki kez başını salladı. Bu, "Anlaşıldı," demektir. Bebir'e doğru dingin adımlarla ve aşırı bir güvenle yürüdü.

EBÜLFET, burnunu çeke çeke durumun ciddiliğini sezdi.

Pogosov yine sadece kendi kendine bir "Nah!" demekle yetindi.

Ziba bolca sevgi doldurduğu gözlerle Bebir'e baktı.

Eligifağa, Elmuhtar'a yanaştı ve öteki çalgıcılarla birlikte işin sonucunu beklediler. Nora bile sırtını kullanılmayan piyanoya dayayıp merakla Bebirgilin masasına bakıyordu.

İşin ilginç yanı, mutfakta bulunan Brilyan Ağacefer, gizli mikrofonu varmış gibi salonda olup bitenlerden haberi yoktu. İlk önlem olarak, tekmeyle mutfağın avlu kısmını açtı ve GAZ 24'te uyuklayan oğluna, "Hemen çek git, buralarda görünme," komutunu verdi.

Sonra mutfak, yoldaş Gardaşhanlı'nın da salona girdiği haberini aldı. Ağacefer'den başka herkes mutfağın kapısı önüne toplanıp, restoranın salonuna boyunlarını uzattılar.

Yoldaş Gardaşhanlı gelip Bebir'in önünde durdu.

Sarı Zakir ve dostları, yürüyüşünden, görünüşünden, davranışından bu kısa ve şişman adamın kodamanlardan olduğunu anladılar. Üçü de edepleriyle ayağa kalktılar.

Bebir yerinden kıvıldamadı.

Tabii ki yoldaş Gardaşhanlı, Pakize Hanım'ın kulağına fısıldadıklarının hepsine inanmıştı, ama her şeye karşın Bebir'in onun huzurunda ayağa kalkmayarak saygısızlık edebilmesine inanması olası değildi.

Yoldaş Gardaşhanlı, istifini bozmadan, ağırbaşlılıkla, "Pekâlâ," dedi. "Demek böyle, hemen şimdi sorunu çözümleriz."

Bebir başını uzatıp yoldaş Gardaşhanlı'nın gözlerinin içine bakıyordu, sözünü bitirmesine fırsat vermeden, "Korkacağımı mı sandın ha!" dedi ve özenle boynundaki beyaz papyonu açtı. Bu bembeyaz, tertemiz, koca kanatlı ipek kelebeği, masanın üstündeki kırmızı şarap dolu

kadehin içine attı. Beyaz ipek anında kıpkırmızı kızardı. Bebir, damla damla kırmızı şarap damlatan kelebeği kadehin içinden çıkarıp yavaş yavaş ayağa kalktı ve müdürün burnunun önüne tuttu.

Yoldaş Gardaşhanlı'nın gözleri çukurundan fırladı. İşbirliğiyle, önlemleriyle, deneyimleriyle birlikte, restoranın orta yerinde milletin içinde, hem de işçilerin karşısında hakarete uğramıştı. Ne yapacağını bilmiyordu...

Aslında kimsenin cesareti yoktu, ne bir söz söylemeye ne de bir şey yapmaya. Yoldaş Gardaşhanlı'nın gözleri döndü, döndü Ziba'nın üstünde durdu.

Ziba ellerini önlüğüne sile sile Bebir'e yaklaştı, koluna girdi, yavaşça ve içten bir sevecenlikle, "Sakin ol, hayatım," dedi. "Hadi gel çıkalım seninle buradan. Hadi gidelim." Sonra Bebir'in kulağına uzandı, fısıldadı, "Bize gideriz. İster misin? Ha?"

"Ne?"

Bebir'in bağırışı restoranı titretti.

"Şunu al, götür evine!"

Bebir parmağını uzattı, neredeyse Gardaşhanlı'nın gözüne sokacaktı.

"Sen git, onunla oynaş! Her gün onun ofisinde ne numaralar çevirdiğinizi çok güzel biliyorum. Burada herkes bilir. Bir idealin, kahramanın varmış. Tüküreyim senin idealine."

(Her gün öğleüstü, Ağacefer'in, yoldaş Gardaşhanlı için özel olarak pişirdiği yemeği yalnız Ziba'nın ofisine götürdüğünü restoranda herkes biliyordu. Ve çoğunlukla, Ziba, herhalde biraz ortalığı düzenlemek amacıyla olacak, uzun bir süre ofiste kalırdı.)

Yine de deneyimin hakkını vermeli. Deneyimler yararlı oldu nitekim; önce yoldaş Gardaşhanlı kendine geldi, Elifağa'ya dönüp bağırdı.

"Ne bekliyorsun? Çalsana!"

Bir anda Elifağa'nın klarneti, Aşot'un baterisi, Gülmemmed'in trompeti, Melik'in tarı, Elimuhtar'ın obuvası, Fetulla'nın kontrbası ve Nora'nın çığılığı birbirine karıştı. Klarnet atağa kalktı, Aşot davullarını patlatırcasına çalıyor, Gülmemmed trompetine öyle bir soluk veriyordu ki gözleri yerinden fırlayacak. Müzik aldı başını gitti, hiç durmadı.

Bebir sesi kapatılmış bir televizyon ekranında bağıırıyor, ağzını açıp açıp kapatıyor, boynundaki damarlar, parmak parmak şişiyordu.

Bebir içini boşaltıyordu, tam istediği gibi, ama ne dediği duyulmuyordu.

Ziba da, Pogobov da, Ebülfet de yine kendi işlerine başladılar.

Yoldaş Gardaşhanlı, restoran salonundan çıkıp otelin dördüncü katındaki ofisine gitti.

Pakize Hanım gözlüklerini çıkarıp sakladı.

Zakirgil bu kargaşada sıvışmışlardı.

Müşteriler ve o cümleden Bebir'in eski müşterileri, hiçbir şey olmamış gibi yemelerini içmelerini sürdürdüler.

Mutfak işçileri başlarını sallaya sallaya yerlerine döndüler ve burnundan soluyan Ağacefer'in hisminden kurdular.

Sadece Bebir, salonun ortasında hâlâ sesi kısalmış televizyon gibi bir şeyler söylüyordu, umutsuzca. Artık Elifağa da Bebir'e aldırılmıyordu, çünkü bağıırıp çağıracağından, sonra da çekip gideceğinden emindi.

Şu fırtınalı mart gecesinde, Bebir restorandan tramvay durağına kadar uzun bir yolu yürüyerek gitti. Tramvaya binince, tramvayı o geceki Bakû sokakları gibi boş

buldu. Bir Bebir vardı, bir de öbür uçta oturan biletçi kız. Bebir tramvayın dibinde oturuyordu.

Tramvay sallandı, yola konuldu. Bebir hiçbir şey düşünmüyordu. Yorgundu, uyumak istiyordu. Ama yorgunluğu huzursuzluk ya da sıkıntı içermiyordu. Genellikle her şey olağan görünümündeydi. Gereken yapılmıştı. Yalnız ayakkabısı ayağını çok sıkıyordu, o kadar.

Biletçi kız, tramvayın o ucundan bu ucuna bakıp gülümsedi. Bebir, "Herhalde beni artist Mürsel Mehemmedov'a benzetmiştir," diye düşündü ve bu benzetmeden bu kez hoşlandı. Kendine yaptığı şakaya güldü. Niye olmasın? Sadece papyonu yoktu boynunda.

Biletçi kız sık sık bakıyordu Bebir'e. Son durakta Bebir kızın yanından geçerken, kız "Ben sizi tanıdım," dedi. "Teyzemin kızının düğünü sizin restoranda olmuştu."

Biletçi kız gülümsedi yine, çok mutlandığı belliydi.

Mutlanmak için öyle büyük olaylara gerek yok.

Bebir tramvaydan inip bomboş parkın içinden yatakhaneye doğru yürüdü.

Rüzgâr zaman zaman durup aniden fırtınaya dönüşüyor... Rüzgârın her vınlayışında parkın koca gövdeli ağaçlarının dalları kırılacakmış gibi sallanıyordu.

Bebir durdu, eğilip ayağındaki ayakkabılarını çıkardı, çoraplarını da.

Yalnız değil ayakları, tüm vücudu rahatladı, serbestleşti, özgürlüğe kavuştu. Bebir ayakkabılarını var gücüyle ve birbirinin ardınca, o fırtınalı mart gecesinde parkın karanlıklarına doğru fırlattı.

Bebir'in deminki yorgunluğundan hiç iz kalmadı. Çorapları elinde, yatakhaneye girerken, "Yalınayak dolaşmaktan iyisi yok," diyordu.

Mart 1983

KIŞ MASALI

Novruz Cuvarlinski'nin anısına...

Bakü'de, karlı kasırgalı bir kış sabahı, daha ortalık aydınlanmadan, Kerim Kişi yatağından kalktı. Hemen çocukların yattığı odaya geçti. Camları karla kaplı pencere önünde arandı, ufacık bir gedik buldu. Yaklaşık gözünü gediğe denkledi, dışarıya baktı; her yeri kaplayan kardan başka bir şey gözüküyordu.

Kar yağışı bugün, dünden de beter. Tipi şiddetli. Kasırganın uğultusu, avlunun ötesinden duyulan ezginin sesini zaman zaman bastırıyor. Bu Margarita Abramovna'nın her sabah gramafonunda dönen plaktan çevreye yayılan ezgi.

Kerim Kişi tipinin nabzını yokladı, "Dinmez gayri bu..." diye kaygılandı. Bir süre gedikten, bu kış sabahının alaca-

karanlığında garip bir ak hüznle yağan kara baktı. Rüzgârın uğultusuna kulak astı. Sonra kimseyi uyandırmama çabasıyla geldiği gibi usul usul odadan çıktı, mutfağa geçti. Bu kez de mutfağın penceresinden avluya göz attı. Avlu da baştan başa kara gömülü. Tipi yüzünden Margarita Abramovna'nın güçlkle fark edilen odasının ışıklı penceresinden başka hiçbir şey gözüküyor.

Son günlerde Margarita Abramovna'nın sağlığından oldukça kaygılı Kerim kişi, sabah erkenden ezgiyi duydu mu rahatlıyor.

Margarita Abramovna iyice yaşlanmış.

Kerim Kişi'nin avlusu eski Bakü'ye özgü tek ya da çift katlı, bitişik odalarla sarılı küçük yuvarlak adayı andırır. Bu biçim avluların tümü asfalt tabanlıdır genelde, hepsinde de birer ikişer dut ağacı bulunur. Ağaçlar kışın serçelerle dolar taşar, yazın gölge eder. Şimdiyse yarı bellerine dek kara gömülmüş.

"Margarita Abramovna'nın gramafonundan yükselen ezgi, ta buraya gelince üşümüştür herhalde..."

Güldü bıyık altından Kerim Kişi, "Ezgi de üşür müymüş?" dedi, eliyle pencere camının iç yüzünü sildi, dışarıda kardan başka bir şey görebilecekmiş gibi. Kaba iri elleri camı silerken, cızıltılı sesler çıkardı. Cam elle değil, odun parçasıyla siliniyor sanki...

Kerim Kişi yine kaygıyla yağan kara baktı, yine kendi kendine, "Dinmez gayri," dedi.

Cavanşir üşüye üşüye mutfağa uzandı. Yarım ağız, "Günaydın," diye selamladı Kerim Kişi'yi. Saçları ağarmış kafasını kaşıyarak sofadaki lavaboya yöneldi.

Kerim Kişi'ye oğluna ters bir bakış atmış, yanıtlamıştı onu. Besbelliydi sabah yatağından öfkeyle kalktığı.

Evet öfkeli, yadsımıyor. Öfkeli, çünkü geçen akşam Cavanşir yemin billah, "Kar yağışı, fırtına yarın du-

racak, hava düzelecek," diye yolundan etmişti Kerim kişiyi. "Yarın nereye gitmek istersen gidersin."

Nereden bilecekti Cavanşir ki yarın, yani bugün tipi daha da şiddetlenecek, fırtına kıyametler koparacak... Trolleybüsler, otobüsler çalışmayacak, iş oraya varınca okullar da kapatılacak.

Kerim Kişi, çocukların sabahın köründe kalkma sıkıntısından kurtulduklarını öğrenince, öfkesine karşın beyaz pala bıyıkları altından gülümsedi.

Çocuklar, yani Kerim Kişi'nin torunları... Beş torunu var:

Büyük kız everilmiş, hem kendisi hem de kocası petrolcü. Onun küçüğü Odesa'da Gemi Yapım Fakültesi'nde okuyor. Kalan üçü küçük, daha okullu.

Bunların hepsi Cavanşir'in çocukları. Heybet'se savaştan dönmedi. Dünyaya yalnız geldiği gibi, öylece gitmişti; silinmişti dünyadan. Yalnız oda duvarında asılı duran resimlerinde olduğu gibi hep genç kalacak.

Ezginin sesi kesildi. Şimdi yalnız kasırganın uğultusu egemen. Bir de kim bilir nerede ama çok uzaklarda bir köpek havlıyor... Havlama sesi Kerim Kişi'nin sinirine dokundu; içinden kendine sövdü, saydı.

Bu arada Cavanşir'in karısı Fâzile mutfağa girdi. O da suçluymuş gibi, duyulur duyulmaz bir sesle, "Hayırlı sabahlar," diledi. Sonra hava gazı ocağını yaktı. Çaydanlığı ocağın üzerine yerleştirdi. Kerim Kişi'ye fazla görünmemek için çarçabuk mutfaktan çıktı.

Kahvaltı sofrasında Cavanşir karısına, "İşe nasıl gideceğimi hiç kestiremiyorum," dedi. "Ne trolleybüs çalışıyor ne de otobüs."

Aslında bu açıklama Kerim Kişi'ye bir göndermeydi. Yani, "Bu havada evden çıkmak olası değil!" diyeydi. Sonra bunu da yeterli bulmayıp, "Elektrikli tren de Sa-

buncu İstasyonu'nda seferden alıkonmuş, çünkü demiryolunu kar kaplamış," diye ekledi.

Kerim Kişi bunları duyunca ince belli çay bardağını masaya bırakıp ayağa kalktı. Yine mutfığa geçti, pencereden avluya baktı; kasırga kıyametler koparıyordu... Kaygıları arttı.

Emekliye ayrıldığından beri, yani son on beş yıl, değil yalnız yazları, öteki mevsimlerde de en az gün aşırı Bilgeh'teki yazlığına gider, asmalara, incir ve nar ağaçlarına bakar. Zamanı gelince sebze bostanları kurur, çiçek diker, kısacası Bilgeh'teki dede-babadan kalma bahçeyle gönülden haşır neşir olur. Bahçenin toprağı onu anlar, o da toprağın dilini bilir. Dün değil, evvelsi gün de yazlıktaydı. O gün havanın bu denli bozacağını akla getirmek olası değildi; böylesi bir kar fırtınasının başlayacağını tahmin etmek.

Kent dönüşü, ayaklarına dolanıp yaltaklanmaması için, Nabran'ın tasmaşını, zincirini takmış, kulübesine kapatmıştı. Önüne de evde hazırlayıp köye götürdüğü yaldan ne kaldıysa sürmüştü. Ertesi sabah (yanu bugünkü gün) erkenden yazlığa dönecekti. Oysa gece kar ve fırtına koptu birden, dün de süregeldi. Bu yüzden Cavanşir'le Fâzile onu bırakmadılar, "Sabah olsun, görürsün; hava düzeler, gidersin," diye.

Bugün tipi, kasırga, dünden beter... Nabran da aç susuz, kulübesinde kapalı.

Nabran'ı dört-beş yıl önce bir yaz günü çocuklarla birlikte, Nabran köyüne gittiklerinde minik bir çoban köpeği yavrusu olarak alıp getirmişlerdi. Çocuklar ona Nabran adını yakıştırdılar.

Kerim Kişi onu yazlıkta tutuyordu. Nabran büyüdükçe serpildi, akıllı ve sevimli bir köpek oldu. Şimdiyse bu kar fırtınasında aç susuz kulübesinde kapalı...

Kerim Kişigilin evi zemin kattaydı; dededen kalma. Kasırga avluya biriken karı kapı eşiğine öyle bir yığılmış ki Cavanşir kapıyı açamadı. Zorladı, ancak azıcık aralayıp dışarı çıktı. Ansızın güçlü bir rüzgâr karı sofaya üfürdü. Anında sofa öylesine kar kitleleriyle doldu ki, insan kendini Bakû'de değil, kuzey kutbunda sanır.

Kerim Kişi mutfaktaki köhne sandığın arkasında yıllardan beri gereksiz duran küreği çıkardı ve kapı aralığından oğluna uzatıverdi. Keskin soğuğu kemiklerinin iliklerinde duyumsadı.

"Küre!"

Cavanşir kapadı kapıyı arkadan. Dışarıda uzun bir süre karla boğuştu, eşiği kürededi. Sonunda kapıyı tam açabildi. Girdi içeri. Morarmış elleriyle kıpkırmızı yüzünü ovdu. Kürkünün yakasını çırttı. Sonra azıcık yüreklenecek karşısında duran Kerim Kişi'ye, "Sakin sen çıkmal! Hava berbat!" dedi.

Fâzile de bir yandan, "Başı batsın böyle havanın!.." dedi.

Bu çıkışıyla Kerim Kişi'ye, "Ey Kerim Amca, bize niye kızırıyorsun? Bizim ne suçumuz var? Senin yaşında bir insan bu karda kıyamette kalkıp buradan ta Bilgeh'e nasıl gider? Nasıl döner?" demeye getiriyordu.

Her neyse, Fâzile de, Cavanşir de biliyorlardı. Kerim Kişi'nin öfkesi onlara değil, kendine, seksenlik yaşına.

"Ben çıkar giderdim ama iş durumum el vermez, bırakıp gidemem."

Bunu Cavanşir söylemişti. Kerim Kişi de sürdürmesine fırsat vermeden, "Peki, peki! Sen işine git!" diyerek kesmişti sözünü.

Kerim Kişi az da olsa konuştu ya, Fâzile rahatladı, Cavanşir de gülümsedi.

"Peki... Ben işe gidiyorum," dedi. Ama sağlama almak için konuyu pekiştirdi, "Söz ver, çıkmayacaksın!.."

"Çıkmaz!.. Çıkmaz!.."

Bunu da Fâzile söylemişti, "Bırakır mıyım?" demekti.

Kerim Kişi bu kez de tutamadı kendini, gelinine ters ters baktı, kalktı mutfaktan odaya geçti.

Cavanşir mühendistir. Gemi tersanesinde çalışır. Sorumlulukları çok. İşini bırakıp Nebran'ı kovalaması düşünülemez.

Cavanşir petrol işinde değildi. (Heybet petrolcüydü.) Ama buna karşın denize bağımlılığı yüzünden, petrol kokusuyla iç içe. Kerim Kişi oğlu Cavanşir'in mesleğine saygı duyar.

Çekti sandalyesini oturdu. Tarttı kendini; oğlundan, gelininden, torunlarından, dostlarından, tanıdıklarından, akrabalarından, sözün kısası tüm yakınlarından başka yaşamda üç vazgeçilmez gözağrısı vardı:

Birincisi petrol. Yani petrol kokusu. Petrol rengi. Petrol hasreti, petrol sevinci...

İkincisi deniz. Yani deniz uğultusu, durgunluğu, lodosu, mavisini, görkemi, dalgası, çalkantısı...

Üçüncüsü de yeşillik. Yani yeşerenler, çim, çiçek. Tek sözle ottan tutun çınara dek, arada ne varsa hepsi...

"Günaydın dede, anama söyler misin beni sokağa bırakın." Bunu, o anda yatağından kalkan, gözlerini ovarak sofadaki ayakyoluna gitmekte olan Ayaz söylemişti.

"Git, elini yüzünü yıka. Ses etmeden gel, otur kahvaltını yap." Bu da Kerim Kişi'den.

Ayaz bugün dedesinin tersinden kalktığını sezdi. Onunla uğraşılmaz.

Fırtına iyice azıttı. Zaman zaman kasırganın güçlü burgacı, Kerim Kişigilin evini yerinden söküp uçuracak

gibi. Gerçekten de rüzgârın her vınlayışında Kerim Kişi bu kaygıyla ürperir, gözlerini duvarlarda gezdirir. Sonra boş bulunduğundan, gereksiz korktuğundan, kendini azarlar. Oysa kaygısının esas nedeni seksenlik oluşundandı.

İlginçtir, bu kışta kıyamette Kerim Kişi'nin aklına ilkbahar günlerinin sevinci takıldı. Abşeron'da vişne ağaçları çiçeklerini döker ilkbaharda. Nar ağaçlarıysa yapraklanır. Kına renginde. İncirler tomurcuklanır... Kerim Kişi aşı eriklerinin serçe parmağı tırnağı boyunda olduğu günleri canlandırdı aklında.

Ağaçların yaprakları taze ve ince. Bülbüllerin ötüşü ortalgı sarar.

Gözlerini yumdu.

İlkbaharın belirli bir döneminde, rüzgâr çam ağaçlarının limon sarısı çiçek tozlarını uçurur getirir eyvanın tahta döşemesine sepeler. Sabah eyvana çıkıp odaya döndün mü oda döşemesinde ayakların sarı sarı iz bırakır. Tahta döşemede ayak izleri arasında Ayaz'ın da ufak yalın ayak izleri, minnacık parmaklarının yeri belirgindi. Gülümsedi Kerim Kişi. İlkbaharın rengini gözlerinde çözdü, kokusunu soludu. Ansızın, bilmem nasıl oluyorsa, bu ilkbahar kokusuna petrol kokusu karıştı.

Sonra uzakta bir köpek mi havladı, ne... Havlama sesi dışarıdaki rüzgâr vınlamaları arasında güçlkle ayırt edildi. Sanki uzaklarda bir yerde, gecenin karanlığında, çölün ortasında öksüz bir fener çaktı, söndü.

Kerim Kişi yine bozuldu. Apaçık kendine kızıyordu. Şimdi de gaptten sesler mi duyuyor? Kokular mı algılıyor? Kaygılandı. Bunca yufka yürekliliğine öfkelendi. Bir derin soludu. Kuruntularının yersizliğini düşünürken, elini yüzüne götürüp haftalık sakalını kaşdı. İsalet, Mar-

garita Abramovna da şimdi ona geliyordu. Nitekim kapıyı tıklattı ve ardından cırlak sesiyle ünledi.

"Karim Bilaloviç! Karim Bilaloviç!"

Koskoca yeryüzünde bir tek Margarita Abramovna onu "Karim Bilaloviç" diye sesler. Yirmi beş yıllık dostluk geçmişe karşın, kadının her seslenişi, Kerim Kişi'ye bir tuhaf gelir. Kerim Usta desindi, ya da sade Usta, ya da şimdilerde olduğu gibi yaşına uygun, Kerim kişi...

Kerim Kişi önce yine gaipten sesler duyduğunu sandı, sonra rüzgârın sesi de sofaya dolunca, ardında Margarita Abramovna'nın cırlak sesi sofada çınlayınca rahatladı.

Kocakarı kar fırtına hengamesine bakmaksızın Kerim Kişi'nin sakalını traş etmeye gelmişti. Sofada Fâzile'ye soğuktan yakındıktan sonra odaya girdi.

"Karim Bilaloviç, bu karın hali n'olacak böyle? Dünyanın sonu mu geldi?"

Dünyanın sonunun gelip gelmediğinin yanıtını beklemeden üşüyen ellerini ovuşturdu, üstüne kar oturan çantasını açıp usturasını, fırçasını, sabun tozunu, falanını filanını özenle masanın üstüne dizdi.

Kerim Kişi, Margarita Abramovna'nın kanı çekilmiş, kuru kemik ellerinin yüzüne her dokunuşunda, önündeki aynada gizlice kadının gözlerini aradı durdu. Giderek küçülen, rengini yitiren bu gözlerde azıcık fer bulsun isterdi, her seferinde. Yaşlanıp elden düşen, ama keskin görüşü titremeyen elleriyle bu kadının daha uzun yıllar yaşayıp gramofonunu çalacağından emin olmak isterdi.

Bu kez Margarita Abramovna'nın elleri soğuktu, bir de. Yüzüne dokunurken, Kerim Kişi kadının gözlerine bakmaya cesaret edemedi. Güçsüzlüğü yine kendine kıymasına neden oldu.

Margarita Abramovna her zamanki çalışma ciddiyetiyle Kerim Kişi'nin yüzünü sabunladı, tıraşa başladı.

Emekli olalı, yani yirmi yıla yakın bir süredir bu kadın haftada bir kez Kerim Kişi'nin evine gelir, onu tıraş eder. Tüm bir haftayı, o güne hazırlanmakla geçirir. Usturayı bilir, bembeyaz örtülerini kolalar, ütüler, kolonyasını, sabununu, pudrasını denetler.

Margarita Abramovna Bakü'ye savaşın son yılında gelmiş yerleşmişti. Kerim Kişigilin avlusunda, bir odada tek başına yaşayan akrabası İzabella Salamonovna'nın yanına. Savaş döneminde, günlerden bir gün, gecenin geç vaktinde bu iki kadın, küçük odalarında oturup dertleşirlerken dünyayı konuşmuşlar, yaşamış... İnsanların iyisinden kötüsünden söz açmışlar. O gece şulesiyle bu iki kadını zorlukla aydınlatmaya çalışan masanın üstündeki gazyağı lambasının ölgün ışığında, İzabella Salomonovna, Kerim Kişi'nin insanlığı üzerine bir iki olumlu söz etmiş. O gün bugün o sözler Margarita Abramovna'nın belleğinde yer almış. Tabii ki bunlardan Kerim Kişi'nin hiç haberi olamamış. Rastlantı bu ya, Margarita Abramovna Bâkü'de kendisine iş ararken, Kerim Kişi'nin Berberlik İşletmesi'nde adamı olduğundan, ona Bayıl semtindeki erkek berber dükkânlarının birinde iş ayarlamış. Oysa Margarita Abramovna yaşamında ne saç kesmiş ne sakal. Ama çalışmaya başladığı ilk günden beri herkes onu değme berber olarak kabullenmiş. Hem o dönemde kimse iyi berber derdinde değilmiş ki...

Bir süre sonra İzabella Salomonovna öldü, Margarita Abramovna tek başına kaldı.

Margarita Abramovna ikinci kez sık sakalları üzerinde köpürttü fırçasını ve "Karim Bilaloviç," dedi. "Değişik

bir tipiniz var. Benim Şnayder'im gibi değil. Ama benim Şnayder'im de çok yakışıklıydı."

Şnayder, Margarita Abramovna'nın kocasının soyadıydı. Savaşta Almanlar Kiev'de, onu tek oğulları David'le birlikte kurşunlamışlardı. Kerim Kişi biliyordu bu olayı, bir de Şnayder'in Kiev'deyken ünlü bir terzi olduğunu.

Kendi işine daldı herkes bir süre. Yani Margarita Abramovna ciddiyetle Kerim Kişi'nin sakalını tıraş etti... Kerim Kişi'ye, sert sakallarının ustura altındaki hışırtısını sabırla dinlerken, hiçbir zaman yüzünü görmediği David'i düşündü, ardından Heybet'i.

"Ne Heybet David'i tanır, ne de David Heybet'i. Ama gerçek şu ki, yıllar sonra bir gün yaşlı bir adam, yaşlı bir kadının sabun köpürten kırışık mor damarlı ellerine bakarken hem Heybet'i düşünür, hem David'i."

Kasırga yine eve saldırarak Kerim Kişi'yi ürküttü.

Dört beş yıl önce Nabran'a gittikleri bir yaz gününü anımsadı. Şu anda minik çoban köpeği eniği ardına düştüğünü, onu izlediğini sandı.

Tabii ki Margarita Abramovna, Bilgeh'teki yazlıkta aç susuz kapalı kalan köpekten habersiz. Ansızın beklenmedik gülmüsediyse ondandır. Kadının, sigara tiryakilerinin sararmış parmakları gibi sararan yüzünün kırışıkları derinleşti, iyice söktüğü Azerice ile, "İzabella Salamonovna başgöz etmek istiyordu beni," dedi. "Hem güzeldim ben o zaman. Ona, 'Nereden başka bir Şnayder bulabilirsin bana?' dedim. Kim Şnayder'imi bana geri verecek?"

Başka bir zaman olsa, Kerim Kişi söyleşiyi şakayla sürdürür...

Şimdi?

Margarita Abramovna, İzabella Salamonovna'nın ya-

nına geldiğinde yaşı elliyi çoktan aşmıştı. Şakalaşmadı Kerim Kişi, ayrıca Zibeyde'nin yerini kimsenin dolduramayacağına da emindi. Buna karşın bunca yufka yürekli olduğuna kızdı, depreşti oturduğu yerde.

Bu anda Margarita Abramovna tüm varlığıyla Şnayder'in yanında olsa da, ısınamayan kemik parmaklarıyla Kerim Kişi'nin çenesinin altını kazırken, "Kıl kalmış," dedi. "Az daha bekleyin."

Az sonra Margarita Abramovna işini bitirdi, avludaki tipiyle boğuşarak evine döndü. Uzun bir süre, "Az daha bekleyin," sözü Kerim Kişi'nin kulağında kaldı. Bekleyecekti. Bu koskoca dünyada "tek" müşterisi olan "tek" berberdi o... "Tek" müşterisi çekip giden berberin hali nice olur?

Gramafondan yükselen ezginin sesi bir duyulur, bir duyulmaz.

Karın, tipinin kudurduğu o kış gecesi Kerim Kişi kimseyle tek kelime konuşmadı. Yalnız bir kez sokağı gören pencereden dışarıya baktı ve kendi kendine yüksek sesle, "Günaha girdin," dedi.

Ne çocuklar, ne Füzile, ne de işinden evine tipide zorlukla dönen Cavanşir, Kerim Kişi'ye bir şey söylemeye cüret edebildiler. Geceleyin yataklarına girerken hepsinde kaygılı bir tedirginlik vardı. Bunun böyle sürmemesini diliyorlardı.

Kerim Kişi'ye göre bu hava düzelmez gayri, bu bir. İster düzelsin ister düzelmesin, bu iki. Ben yapacağımı bilirim, yoksa iş işten geçecek, bu üç...

Ne kar yağışı dindi, ne ayaz, ne tipinin hızı kesildi o gece. İlgincidir, yatağına uzanıp dışarıdaki kasırganın uğultusuna kulak veren Kerim Kişi yine ilkbahara, bağa, denize taktı kafasını. Daha da tuhafı kırk, kırk beş yıl ön-

ce vurduğu bir ördek gelip gözünün önüne şekillendi. O zamandan beri hiç anımsamadığı bu önemsiz ördek avı olayı neden belleğinde canlanmıştı?

Bir ilkbahar günü Bilgeh'te deniz kıyısında dolaşıyor- du Kerim Usta. Az ötesine bir ördek geldi kondu, Usta yaklaşıncaya uçup yirmi otuz adım öteye kondu, yine Usta yaklaştı, ördek az daha ileriye. Bir daha, bir daha, bir da- ha... Sanki ördek, "Usta, git evinden kırmanı al, avla be- ni," diyordu. Kerim Usta uydu, dinledi ördeği. Aldı kır- masını, umarsız, kumsala döndü. Ördek uçup gitmiş miydi? Hayır! Azimli bir inatla, orada kumsalda Usta'nın kırmasını bekliyordu. Bir el ateş etti Usta, vurdu ördeği.

Kerim Kişi'nin, ayrıntılarını bile anımsamaya başladığı bu av olayı şöyleydi:

Nisan ayının sonuna doğruydu, bir pazar günü. Evet, iyice anımsıyor. Zibeyde ördeğin suyuna çorba yapmıştı.

Sürüyle ördekler avlanmış bugüne dek. Anlamıyor, neden şimdi sırf şu ördek, nereden çıkmışsa gelip kafası- nı kurcalıyor. Sahi o gün, o ördek neden yalnızdı? Ne- den uçup gitmiyordu? Neden ondan korkmuyordu? An- laşılacak gibi değil.

Ördeği vurduğunda, tüfeğinden çıkan patlama sesini duyar gibi oldu. İrkildi. Kalın yorganını çekti başına, ya- tağında debelendi durdu.

Sabah erkenden, daha ortalık aydınlanmadan, Kerim Kişi kalkıp dış kapıyı zorladı, azıcık aralayıp avluva çı- kabildi. Kasırga güçlü bir uğultuyla sürüklediği karı so- faya yığıldı. Neredeyse herkesi uyandıracak. Kapıyı ka- padıktan sonra Kerim Kişi bir süre içeriyi dinledi, uya- nan oldu mu diye. İçerden hiçbir ses duyulmadı. Aslın- da kasırganın sesi kendinden başka bir sese yol vermi- yordu.

Kerim Kişi boynunu eski kürkünün içine çekip sol dirseğini yüzüne siper etti. Diz boyu içine battığı kar içinde zorlukla sokağa çıktı. Vakit çok erkendi, Margari- ta Abramovna uyanıp gramafonunda plak çalmaya baş- lamamıştı.

Ayazın, tipinin soğuşunda Kerim Kişi'nin burnuna tanıdık bir koku sindi. Petrol kokusu. Koku eski kürk- ten yükselmışti. Kerim Kişi içi koyun postu olan bu kür- künü ne zamandır giymiyordu. Şimdi eskiden olduğu gibi işe gittiği günlerde algıladı kendisini. Şuradan oto- büse binecek, petrol kuyularının bulunduğu madene inecek.

Kürkün postuna sinen petrol kokusu Kerim Kişi'nin gönlünü hüzünle doldurdu. Petrol kokusunda uzun yıllar- ın devinimi vardı. Ve kürkü naftalinlenip sandığa konan damatlık takımı gibi bir şey.

Şu anda petrol kuyuları da kara gömülmüş, ama her tarafı örten karın altında gerçek petrol kokusu yerli ye- rinde. Kerim Kişi bunu gönülden duyumsadı. Ne yazık artık o madenlerde bulunamayacak. Hiçbir zaman fıski- ran petrole elini tutup,, sonra burnuna götürüp kokla- mayacak.

Sokakta erken sabahın alacakaranlığı, kar, tipi ve ka- sırgadan başka kimse yoktu.

Daha ilk adımlarında ayazın soğuşu zayıf ve çelimsiz gövdesini etkilemeye başladı; içi ürperdi, korktu. Kurtlar- ını düşündü nedense. Kurtlar kar altında kalan yaralıyı, hastayı hemen duyar, tanır ve izlemiş... Korkmamalı, güçlü olmalı.

Dün Margarita Abramovna'nın bütün ciddiyetiyle pa- la bıyıklarını düzelttiğini anımsadı... Sırttı, yolunu sür- dürdü.

Tipi çok azgındı. Yine sol kolunu dirsekten büktü, alınının üstüne siper etti. Gözlerini yumdu. Kara battıkça yampiri yampiri yürüyordu. Sağ elindeki çikin ağırlaşmıştı.

Kerim Kişi, beş katlı yapının yanındaki park bahçesi-ne ulaşınca dek sol kolunu başının üstünden çekmedi, ancak tramvay durağına girince indirdi. Durakta ne tramvay vardı ne de onu bekleyen. Boynunu kürkünün içine çekti, dönüp bahçeye baktı. Karın ağırlığından, ayazın sertliğinden ve kasırganın acımasızlığından parkta gezi yolu boyunca dizilen ağaçların çoğunun dallarının kırılmış, kimisinin gövdesinin yarılmış olduğunu gördü. Sanki vahşi bir soykırım gerçekleşmişti. İçi sızladı, kalın kürkü üzerinden dizini dövdü.

"Eyvahlar olsun," dedi. Üzüntüsünden hiçkırkı, kürküne büründü, başını içine çekti, sindi. Ama bu kez olup biteni ne yaşlılığının ne de yufka yürekliliğinin hesabına geçti.

"Ağaçlar da insanlar gibidir. Onların da bir dayanma güçleri var. Dayanma, güç zaman gelir, tükenir."

Yine sol elini gözlerinin üstünde tuttu. Sabuncu tren istasyonuna doğru yürümeye başladı. Parçalanmış ağaçların acıklı görünümü aklına kazınmıştı. Besbelli yaşam boyu, daha doğrusu önündeki süre, her ne kadarsa, silinmeyecek. Bilgeh'teki ağaçları düşündü, kendi elleriyle ektiği ağaçları. Çoluk çocuklarıyçın, dost arkadaşlarıyçın... Bir armağan gibi.

Kerim Kişi'nin Bilgeh'teki yazlığı çukurdaydı, koruganlı. Ama bu yıl kış çok acımasız. Anlaşılan narı inciri don kıracak. Şeftali ve eriğe gelince kar onlara yarar. Böyle yarar hiç olmasın. Neymiş, şeftali yararlanacak diye narın kuruması, eksik olsun.

Kar kaplı yollarda zorluklarla uzun bir süre yürüdü, sonunda Sabuncu tren istasyonuna vardı. İstasyonda bekleyen yok denecek kadar azdı. Bekleme salonunu tenhalığından boş kiliseye benzetti.

Elektrikli trenin sesi, boş istasyona duyumsanır bir ılıklik yaydı.

Bindi.

Tren hareket edince Kerim Kişi sağ kolunu açamadığını anladı. Azık torbasını yanına koyacak ama olası değil, sağ kolunu açamıyor. Sol elle, sağ kolunu tuttu, torbayı dizlerinin üstüne yerleştirdi.

Tren yol aldıkça Kerim Kişi vagonun buzlanmış pencerelerine bakarak, dün Cavanşir'in elektrikli trenin çalışmadığını söylediğini anımsadı. Olsun, kırılmadı, o da evdekileri habersiz bırakıp kaygılandırmış herhalde. Herhalde değil, kesin kaygılanmışlar. Of... Lanetledi kendini. Habersiz çıktığından değil, yaşlanıp elden ayaktan düştüğünden, düştüğünü bilip içinden "Heyhat!" diye haykırdığından...

Uyukluyor mu ne? Öyle ya, uyumak üzeredir. Beşik gibi sallanan vagona uyumak çok hoş. Ama bir uyudu mu, yani şimdi uyursa bir daha hiç uyanamayacak, bunu biliyordu.

Sol eliyle, sağ kolunu ovmaya başladı. Parçalanmış ağaçları anımsadı, bilmem ne zaman avladığı ördeği. Ve Margarita Abramovna'nın yüzünde dolaşan buz gibi parmaklarını. Ansızın,

"Bu son kısım," dedi kendi kendine.

Trenden inerken kasırganın gücü sendeletti onu, neredeyse vagonla peron arasına sıkıştıyordu ayakları. Sonra yine vınladı rüzgâr, yine, yine. Sanki tüm evren altüst olacak şimdi.

Istasyonda, bu kışta kıyamette bir araç bulmak beklenmez tabii. Kerim Kişi yine sol kolunu dirsekten büküp yüzüne siper etti. Sırtını poyraza verip yalpalaya yalpalaya yürümeye başladı. Artık ayaklarına kolay kolay söz geçiremiyordu. Toprak yola saptı. Solda bahçeli evler, bağlar, yazlıklar, sağda zeytinlik, ara yerde çam fidanlılığı olmalı. Bu anda ne toprak yol seçiliyor, ne de ağaçlar. Varsa yoksa kar, tipi, kuduran kasırga; Kerim Kişi'ye göz açtırmayan fırtına. Birden ayaklarına kardan başka bir şeyin de dolandığını algıladı. Bir köpek. Nereden çıktı bu köpek? Nerede barınmış bu ana kadar? Köpek canlı birini gördüğünden çok kıvançlı, oynayarak, ona sürünerek yanında yürüyor.

Çıkını yokladı. Mutfakta ne bulduysa doldurmuştu çıkına. Dünden kalan tüm yiyecekler, salam, sosis ve benzeri şeyler. Korumalıydı çıkını.

Gözlerini açabilse, bir açabilse, bir ses çıkarabilse. Gücünü toparlayabilse, kendine gelse, ilk iş çıkını açıp bu köpeği doyururdu. Biraz kıpırdayınca gücünü yürümeye harcamaktan başka bir şey yapamadı. Oysa köpekten kurtuluş yoktu, çıkının yiyecek kokusuna, insan soluğunun sıcaklığına sarılmıştı, nereye gitse onunla sürüklenecek.

Kerim Kişi'nin koca bir erik ağacı vardı yazlık bahçesinde. Altında yüz kişiyi ağırlamak, barındırmak işten bile değil. Köye yaklaşınca önce bu koca erik ağacı görünür ta uzaktan.

Kerim Kişi ayağına dolaşan köpekle birlikte sırtı rüzgâra zorlukta yürürken, "İşte, artık buradan bizim erik ağacı görünmeye başlamıştır, bu demektir ki yolculuğumuzun bitimine az kaldı," diye düşündü.

Az sonra ayakları dibinde bir köpek yerine iki köpek oynayıyordu. Köpekler çıkının yemek kokusuna topian-

miş değillerdi, nitekim saldırma niyetleri yoktu kesinlikle. Herhalde çıkında kendilerine düşen bir payın olacağına inanmışlardı. Bu yüzden bu uzun bacakların sahibiyile birlikte ulaşacakları yere, ki orası sıcak bir yer olacak, rüzgâr almayacak ve yenecek bir şeyler de bulunacak güvenle yürüyorlardı.

Yazlığının eski demir cümle kapısı çevrede ünlüydü. Tarihsel bir mescit gibi, eski bir değirmen gibi, burasının anıtlarındandı. Cümle kapının bir kanadındaki küçük kapının eşiğine adam boyu kar yığılmıştı. Kerim Kişi son bir gayretle, tüm gücünü topladı, sol eliyle karı eşelemeye, küremeye başladı. Köpekler de ona katıldılar, eşiği kaplayan karı kazmaya koyuldular.

Kerim Kişi'ye bakılırsa bu girişebileceği son uğraş, yenmesi gereken son zorluk.

Nabran'ın kulübesinin girişi poyraza bakmaz. Bu yüzden kulübeye kar yığılmış değildi.

İtti bahçenin dış kapısını; açıldı kapı. İçeri girerken var gücüyle bağırıyordu,
"Nabran!"

Tam o sırada Nabran'ın iniltisini duymuştu.

Tüm vücudunu, ellerini, ayaklarını duyumsamasa da, hiçbir şey görmese de, uyuklarsa, kendinden geçse de, kesinlikle emindi ki bu bir hayal değil. Nabran yaşıyor. Ayrıca bunca süre onu beklemiş.

Bundan sonra olup bitenler pek aydın ve açık değil, düş gibi bulanıktır. Oynayarak ayaklarına dolaşan köpeklerin Nabran'ın kulübesine sokulmaları. Nabran'la kucaklaşması, çıkını açıp onları beslemesi...

Bir ara uykudan mı uyandı ne? Cavanşir'in sesini duydu, "Baba!.. Baba!.."

Ne hayal, ne düş; bunu kestirince yine her şey karardı.

Hekim karyolanın yanından kalkarken, bir Ayaz'a ve Ayaz'ın yanı başındaki küçük bacısı ve kardeşine, bir Cavanşir'e ve Fâzile'ye, bir de kapının eşiğinde duran Margarita Abramovna'ya baktı. Sonra da yeniden Kerim Kişi'ye... Koca yastığa gömülen ince, cılız yüzüne baktı.

"Satlıcan!" dedi. Ardından ekledi, "İyileşecek meraklanmayın, bir şeyciği kalmayacak."

Cavanşir babasının kapalı gözleriyle süzgülü yüzüne baktı. Korkudan içi ürperdi, "Ya birden geçip giderse?..."

Bu anda, bu haliyle Kerim Kişi, aynada Margarita Abramovna'nın gözlerine bakabilseydi, kadının biricik ve son müşterisini yitirmekten korktuğunu anlardı.

Gelgelelim hava durumuna; Bakū'de sadece iki gün sürdü kar fırtınası. Ardından hava açıldı. Güneş bulutlardan sıyrıldı, ortalık ısındı.

Nabran'ın keyfine diyecek yoktu. İki gün öncesindeki korkunç kar fırtınasında, küçük kulübesinde çaresizlikten inleyerek durduğunu bile unutmuştu.

Haziran 1973

Sonra ürperdi, sırtını köhne mescidin duvarına dayadı ve ceketinin yakasını kaldırdı.

Canı sigara içmeyi çekti. Çıkardı bir sigara cebinden, ama yakmadı. Topu topu iki tane sigarası kalmıştı, iki tane "Pamir". Onları da orada içecekti.

Ceketinin altında, pantolonunun kemerine sıkıştırdığı kitapları, aslında bir coğrafya kitabıyla iki tane defter, karnına baskı yapıyor, solumasını zorlaştırıyordu; bunun için kemerini biraz gevşetti.

Bugün rüzgâr oldukça sert. Esince, insanın iliklerine işliyor soğuk.

"Şimdi," dedi kendi kendine. "Bıyıklı adam yine çıka-

racak kafasını minarenin daracık penceresinden ve bağırarak, "Yine mi sen?" diyecek. "Ne bekliyorsun orada?"

O da, "Sana ne?" diye cevaplayacak. Sokak babanın malı mı?"

Bıyıklı adam kızacak ona, "Şimdi inerim aşağı," diyecek. "Canına okurum senin."

Bu kez o, "Erkeksen in," diyecek. "In de boyunun ölçüsünü gör!"

Tabii ki bıyıklı adam aşağı inmeyecek. Çünkü her iki bacağı da kesik. Bir rastlantı sonucu, onu bir kez sokakta görmüştü, tekerlekli sandalyesinde. Bıyıklı adam bilmiyordu onun gördüğünü. Bırak bilmesin, hava atsın, garip.

Ama nedense, bıyıklı adam mescidin minaresinin daracık penceresinden bakılmıyordu bugün.

Mescidin ayakkabı atölyesine dönüştürülmesi üç ay kadar oluyor. Önceleri, Sağır-Dilsizler Kurumu'ya, daha iyiydi; daha sessiz, gürültüsüz. Anlaşılan Sağır-Dilsizler Kurumu yeni binalarına taşınmışlar ki bunlar da yerlerini aldılar. Bıyıklı adamı da arşın yedinci katına yerleştirdiler, minarenin tepesine, Tanrı'ya yakın.

Amma soğuk ha... Hiç böyle soğuk görmemişti bu yıl. Kar yağacak gibi.

Paltosunu Vovagile bırakmıştı. Son moda uygundu paltosu. İki ay önce babası Moskova'dan alıp getirmişti. O paltıyla Senuber'e görünmek istemiyordu. Hatta bir ara para biriktirip kendisine bir kaban almak istedi, Senubergile gidince giysin... Sonra vazgeçti bu fikirden, çocukça bir davranış olurdu bu.

Kış gününün kısalığındandır. Daha saat beş bile olmamışken ortalık kararış. Bıyıklı adam minaredeki ışığını yakmıştı. Daracık pencere bu minarenin tek gözüydü, dünyaya bakan.

Senubergil de ışıklarını yakmış olmalılar, buradan gözüküyor, hem pencerelerinin perdeleri kalındır hem de ışıkları cansız.

Okulda da sınıfların ışıkları yakılmıştır herhalde. Çocuklar şimdi coğrafya dersinde. İzrail Solomonoviç, sırtı tahtaya asılan haritaya dönük duruyor, yüzü sınıfa... Çocukları birer birer kaldırıp sorular soruyor. Onlar da sorulan yeri haritada gösteriyorlar,

"Burası Kosta Rika."

"Burası Çanakkale Boğazı."

Burası da ne bileyim neresi. Sırtı dönük olduğu halde hepsini görüyor gibi. Sanki ense kökünde de gözleri var herifçiğünun.

Görürsün; İzrail Solomonoviç, kuşkusuz onun da karnesine bir tane "iki" konduracak. Sonra sen git, bu kırığıni düzelt, bakalım nasıl düzeltirsin.

Okulu kırmasının nedeni coğrafya dersi değildi. Okuldan kaçan kitabını niye taşıyorsun? Onun kitapları bu anda bile kemerinin altında duruyor. Aman be, sorun değil, çalışır durumu telafi eder.

İzrail Solomonoviç'in dersi, dördüncü dersti.

Kitabı bir kez okudun mu, ezberledin gitti.

O okulu Senuber için asmıştı. Senuber için...

Vova'yla birlikte birinci ders bittikten hemen sonra çıktılar.

Kendisinin değil, ama Vova'nın İzrail Solomonoviç'ten ödü kopar.

Önce Vovagile gittiler. Bu saatlerde onların evinde kimse bulunmaz. Paltosunu çıkarıp orada bıraktı, geze geze buraya kadar geldi. Ama şu Senuber'in anası da bir türlü evden çıkıp gitmesini bilmez.

Sabahtan beri Senuber'i görmek için burada duruyor, bekliyor. Havanın erken kararması da oldukça can sıkı-

ci. Bir de rüzgâr, kışın keskin soğuğu... Bu tek gözlü minarenin altında, Senuber için.

Kimse Senuber'e karşı hissettiklerini bilmez. Bir o bilir, bir de Senuber. Başka hiç kimse... Kimseye açmamış, açmaz da.

Önceleri ortada hiçbir şey yokken bile çocuklara yüzlerce yalan uydurur, anlatırdı. Tavladığı kızlar üzerine. Oysa şimdi kimseye bir şey söylemiyor. Hiçbir şey. Sanki başkaları öğrenirse onu ayıplar, ya da Senuber'ini çarlar.

Nihayet Senuber'in anası kapıdan çıktı.

O da mescidin duvar dibine sine sine, sokağın köşesine ulaştı, durdu. Başını uzatıp iyice çevreyi kolladı.

Senuber'in anasının ardı sıra, kapıdan bir adam çıktı. İki kişi konuşa konuşa sokağı yokuş aşağı indiler.

Az bekledi, sonra o da sokağın köşesini döndü ve taş döşemeli yoldan geçti. Senubergilin sokak kapılarından içeri girdi.

Üst kata yükselen tahta merdiven, karanlık dehliz, biraz toz, biraz da kireç kokulu hava... Bu hava her zaman olduğu gibi yine soluğuna bir tutukluk getirdi. İşaret parmağını kıvrıp, daire kapısını yavaşça tıklattı.

İçerden Senuber'in sesi duyuldu,

"Gir içeri, kapı açık, kilitlemedim."

Kapıyı itip içeri girdi. Girince de ardından sürgüledi. Sofada ilerledi, odaya doğru.

Senuber her zamanki yerinde oturmuştu. Sedirin bir köşesine, hem de her zamanki gibi, bacaklarını altına almış, narin parmaklarıyla dizlerine örttüğü şalın püskülleriyle oynuyordu. Yine de Senuber'in karşısında, taburenin üstünde küçük, fitilli bir gaz yağı maltızı yanıyor. Maltızın kokusu ve ısısı odayı doldurmuştu.

Ne zaman bu odayı düşünse, ne penceredeki kalın perdeleri, ne odanın ortasındaki dört köşe masayı, ne yıpranmış kahverengi deri kaplı sediri, ne köşede duran eski Alman malı radyoyu, ne üç kanatlı aynanın kenarlarına takılan çeşitli fotoğrafları, ne de yere serilmiş kilimi anımsardı; bir tek maltızın kokusunu ve ısısını...

Bu maltızın kokusu ve ısısı, onun beş aydan beri gönlünde gizlediği, kimseye açıklamadığı, kimseye açıklayamayacağı mutluluğunun örtüsüydü.

Bir kez, "Mutluluk Sarayı"* önünden geçerken, yeni nikâhlanan bir çifti görmüştü. Gelinin yüzünü çok ince beyaz bir tül duvar örtüyordu. İşte bu maltızın kokusu ve ısısı, tıpkı duvak gibi mutluluğunun örtüsüydü... Bunu böyle bilirdi.

"Yine köşede durdun, bekledin, değil mi?"

Senuber'in iri gözleri gülümseyerek, alttan yukarı onu süzdü. O tabii ki her zaman olduğu gibi, "Hayır," dedi. "Henüz geldim." Senuber de her zaman olduğu gibi alaylı güldü.

Kimi zaman, Senuber onu küçümser, ufalar, hatta aşağılar. Kâh yaştan söz açarak, kâh okuldan. Sonra bayram** yumurtası gibi haşlar onu. Bu durumlarda o bir yandan kaçacak fare deliği arar, bir yandan da kızar. Ama ne kadar kızsın, ne kadar bozulsın, ne kadar sıkılsın da Senuber'e kırılmaz, kırılmaz... Çünkü Senuber'in onu çok sevdiğini bilir ve bu yaptıklarının hepsinin nazlanma olduğunu.

Bu küçük odada kendini her yönüyle bir sorumlu erkek sayardı. Şimdiyse içinden, "İyi ki," diyordu. "Sınıfta İzrail Solomonoviç'in azarlamaları, evde kardeşiyle olan dalaşmaları hep bu odanın sınırlarının dışında kalır."

*) Bakü'de düğün salonu.

***) Azerilerin tek geleneksel bayramları olan Noruz kastediliyor.

Senuber, her zamanki gibi ellerini maltızın üstünde ısıttı. Sonra, "Gel," dedi. "Sen de ısıt ellerini."

Yaklaştı maltıza, ellerini fitilin alevine tuttu. Ocağın sıcağı tüm vücuduna yayıldı. Ardından Senuber, onun ellerini kendi ellerinin içine aldı, okşadı ve sonra onu kendine çekti.

"Yaklaşsana bana."

Her zaman olduğu gibi, o kilimin üzerinde diz çöktü. Senuber de onun başını göğsüne dayadı. Parmaklarını onun siyah ve sık saçlarını arasında dolaştırdı, yanağından öptü. Oysa hemen başını çekip ayağa kalktı, çünkü hep bu anlarda nedense, ki nedenini bilemiyordu, duygulanır, ağlayacağından korkardı.

Birden sorulacak bir soru geldi aklına, "Demin," dedi. "Ananla birlikte evden çıkan o adam kimdi?"

Senuber, "Ağahüseyn," dedi.

O, "Ağahüseyn de kim ola?" diye üsteledi. Senuber de yanıtladı.

"Akrabalardan, uzak..."

"Ne iş yapar?"

"Vatman."

"Size niye gelir?"

"Ben ne bileyim?" dedi Senuber, omuzlarını silkti. "Bu üçüncü kezdir geldiği..."

Sorgulamayı sürdürecekti ama vazgeçti. Çünkü Ağahüseyn'in adı, bu küçük odadaki loş elektrik ampulüyle, maltızın kokusu ve ısısıyla, Senuber'in iri gözleriyle uyuşmuyor, ters düşüyordu. Bu yüzden bir daha bu adı ağzına almak istemedi.

Şimdi sedire, Senuber'in yanına oturacak, bir elini onun omuzuna, öteki elini de yavaş yavaş, Senuber'in tavşan postu astarlı yeleğinin göğsünün üstüne koyacaktı ve kalkıp gidinceye dek böyle oturacaklardı.

Ceketini çıkarıp sedire kurulmak isterken, birden pantolonunun kemerine sıkıştırdığı kitap ve defterlerini anımsadı.

Paltosunu Vovagilde çıkarıp bıraktığında akıl etseydi, bunlardan da kurtulmuş olurdu. Şimdi burada kitap defter çıkarılmaz ki...

Senuber "Coğrafya" kitabını gördü. Kaçar mı? Coğrafya kitabının üstünde "8. sınıf için" yazılı. Ama Senuber onu dokuzda bilir. Aslında daha önce Senuber onun onuncu sınıfta okuduğunu sanıyordu.

Onlar okulun bahçesinde börekçiden börek alırken tanışmışlar. Senuber 132 sayılı okulda okuyordu, Azerbaycan okulunda. O da 134 sayılı okulda, Rus okulunda.*

Okul binaları bitişik, bahçeleri bir.

Börek alırken Senuber'in bozuk parası çıkışmamıştı. Satıcı Senuber'in manatını bozamamıştı. Bunun üzerine o Senuber'in ufak paralarını tamamlamış, ikisi de böreklerini alabilmişlerdi.

Bundan üç, dört gün sonra, Senuber onu bahçede bulmuş, borcunu ödemişti. Paraları sayarken, başını kaldırıp kızı seyretmişti. Çok güzel değildi Senuber, üstü başı da özensizdi... Olsun. Ama bin yıl kalsa aklına gelmezdi ki, bir gün bu börek alan kız onun ilk gözağrısı olacak. Evet, bunun bir ilk gözağrısı olduğuna inanırdı. İlk büyük gözağrısı.

Bir buçuk yıl kadar önce komşulukta oturan bir kadına vurulduğunu yadsımaz, doğrudur. O zaman evdeyken hep kulağı kırışte olurdu. Kadın balkona çıkıp çamaşır asarken ipi çekiştirir, makaraları gıcırdatırdı, anları ki

*) Azerbaycan'da iki türlü okul var. Birinde tedrisat Azeri Türkçesiyledir, ötekisinde Rusça.

sevgilisi balkona çıkmış. Hemen kendi balkonlarına çıkar, seyrederdi kadını. Bu istek giderek küllendi. Çünkü sonucu yoktu, gerçek bir sevgi yoktu ortalıkta. Bunu sonraları fark etti, Senuber'in evine geldiği ilk günden sonra.

Önce yalnız selamlaşarlardı, şöyle böyle. Sonra günün birinde, okulun bahçesinden birlikte çıktılar. Nasıl olduysa oldu, Senuber'i evine dek geçirdi. Senuber de onu evine çağırdı, "Evde kimse yok," diyerek.

Yukarı çıktı. Nasıl çıktığını kendi bile anlayamadı... Uçuyordu. Bu odayla öyle tanışmış oldu. İlk kez bu malzemenin kokusunu ve ısısını o gün özümsemişti. İlk kez Senuber'in iri gözlerini gördü. O zaman Senuber'e demişti ki, "Onuncu sınıftayım."

Hem de demişti ki, "On sekiz yaşımdayım."

Onuncu sınıfta olmadığını Senuber sonraları öğrendi, bir rastlantı sonucu. Ama sekizinci sınıfta olduğunu da bilmiyordu doğrusu. Dokuzuncu sınıf olduğunu sanıyordu. Ve on yedi yaşında olacağını. Ne bilecek, ancak on altı yaşında olduğunu. Senuber'i her düşündüğünde, kendini suçluluk duygusunun baskısı altında bulurdu, içi ürperirdi.

Eninde sonunda anlaşılacaktı Senuber'in hem yaşça ondan büyük olduğu, hem de iki sınıf daha üstte okuduğu. Evet, eninde sonunda Senuber'in öğreneceği kesindir, öğrenir; ama o zaman bu gerçeğin hiçbir önemi olmayacak, çünkü o zaman onunla evlenmiş olacaktı.

"Neden ceketini çıkarmıyorsun?"

"Çıkarmıyorum, işte."

Az sonra gidecekmiş, bir işi varmış... Laf olsun işte, böyle dedi. Oysa akşam saat dokuza dek kalmak istiyordu. Öğleüstü evden çıkarken, okul sonrası Vova'yla sinemaya gideceğini söylemişti.

"Ne işymiş bu? Ananla misafirliğe mi gideceksin?"

Senuber'in iri gözleri alaycı gülümsüyordu yine.

Soruya aldırmadı. Anlaşılan Senuber yine didişmek ister, yine onu küçük düşürmek, aşağılamak ister. Halbuki o bu akşam başka akşamlardan daha yumuşaktı. Hem bu akşam biraz daha önemliydi de. Neden? Nedenini bilmiyordu. Lafı değiştirdi.

"Ağahüseyn size niye gelir?" diye sordu. Ama nereden çıkarmıştı yeniden Ağahüseyn'i. Konuşacak başka bir konu yokmuş gibi.

"Ne bileyim ben!"

Senuber her zamanki gibi alt dudağını ısırırdı, ürperdi sanki, sanki oda soğumuştur birden.

"Sanırım anam onunla evlenecek."

"Anan evlenecek, ha?.."

"Sanırım."

Senuber'in kimsesi yoktu, bir anasından başka. Senuber'in anası demiryollarında çalışırdı, kondüktör olarak. İki gün evde kalır, üç gün sefere çıkar; ya da üç gün evde, bir gün seferde. Bugün de sefere çıkmıştı, yarın dönecek. İki gün sonra yine gidecek.

O, tek bir kez olsun Senuber'in anasıyla konuşmamıştı. Yakından doğru dürüst görmemişti bile onu. Ama neden sevmiyordu kadını ve şimdi de bu işe çok şaşırılmıştı.

"Ne demek evlenecek?"

"Ne demek, ne demek? Evlenecek işte. Evlenmek nedir, bilmiyor musun?"

Tabii ki evlenmenin ne olduğunu biliyordu. Ama bir korku sarmıştı içini. Senuber'in anası evlenince, o zaman yine görüşebilecekler miydi? Ağahüseyn gelir yerleşirse buraya? Evet, buraya, bu küçük odaya. Onların bu küçük odalarına...

"Sen korkma, adamın başını sokacak bir damı vardır elbet; yeni yapılardan birinde ev vermişler ona."

Senuber onun içini okuyordu her zaman. Nitekim Senuber'e, "Seni seviyorum," da dememişti, ama Senuber bunu da okumuştü.

Ne düşünse anında anlar Senuber. Neyi sevmediğini, hangi hareketten hazzetmediğini anında anlardı. Kimi zaman içinden bir ezgi tuttursun, Senuber hemen ezgiyi o güzel sesiyle mırıldanmaya başlardı.

Senuber yine elini onun siyah sık saçları arasına soktu, okşamaya başladı. Bu demekti ki, "Korkma, ben bu odadan gidecek değilim." Sonra kaygıyla ona baktı. Başını kendi göğsüne doğru çekti, başına bastı, yanağından öptü.

Tüm yaşamını bu duruşta geçirmeye hazırdı. Evini, okulunu, arkadaşlarını da unutup, hiçbir yere gitmeden, hiçbir şey yapmadan; yaşam boyu bu duruşta kalmak...

Bu parmaklar her zaman saçları arasında gezinsindi. Bu küçük yüreğin çarpıntısını her zaman duysundu. Bu gaz yağlı maltızı her zaman böyle yansındı. Tüm heyecanına karşın yine başını çekti, yine korktu, ağlar diye; bu heyecana yüreği dayanmaz.

Az sonra bir elini Senuber'in omzuna koydu. Senuber kendisi onun öteki elini alıp, tavşan postu astarlı yeleğinin göğsü üstüne yerleştirdi.

Senuber'in göğsüne eli dokundu mu yüreği hoplar yerinden. Yutkunur habire, sanki boğazına bir şey takılmış gibi tir tir titrer vücudu.

Senuber bunun farkında olduğundan alaylı güler. Oysa Senuber'in gülüşü karşısında o, "İşte budur, aşk dedikleri," der içinden.

Şimdiyse Senuber, onun, yelek üstündeki elini var gücüyle göğsüne bastırdı, yanaklarını tutup kendisine doğru çekti ve dudaklarından öpmek istedi. O ise başını Senuber'in elleri arasından çekip çıkardı, en çok bu tür davranışlardan utanırdı.

"Vallahi çocuksun sen! Çocuk! Bilmem senin neyine tutuldum?"

Senuber'in iri gözleri güldü yine, "Boyuna bosuna mı? Zırzopluğuna mı?"

Aldırmadı, ama başını da Senuber'in omuzuna yerleştirdi. Yüzünün kor gibi kızardığını biliyordu. Senuber'in bu kızartıyı görmesini istemiyordu. Nasılsa az sonra kızarıklığı da geçer, gerginliği de... Nasılsa biraz sonra Senuber'in yürek çarpıntısı onu bambaşka bir dünyaya alıp götürecekti. Bu bambaşka dünya zaten bulunduğu, küçük odadan, onların odasından, bu küçük odadaki maltız kokusu ve ısısından, tepeden tırnağa ve tüm varlığıyla duyumsanan Senuber'den ve de kendisinden başka bir şey değildi.

Küçük bir dünyaydı, ama gelişigüzel değil, onların özgün küçük dünyaları.

Bir de Senuber'i düşünürken, herhangi bir kadını düşünürcesine, düşünmek istemezdi. Örneğin Senuber'i hayalinde çıplak görmeye uğraşmazdı. Çıplak kızları gösteren filmlere üç beş kez gidip bakmıştı, hoşuna da gitmişti, ama Senuber'i çıplak görmek istemezdi. Kimi geceler Senuber düşünürken çıplak girse de, hemen uyanır uykusundan, seyremezdi. Senuber'in çıplak görünümünün belleğinden silmeye uğraşırdı. Futbolu düşünerek, gelecekte yazacağı senaryoları, yöneteceği filmleri düşünerek. Neden sonra yine uykuya dalardı.

Eğer bu ilk gözağrısı böyle yürümeseydi, eğer Senuber onun başını göğsüne bastırmasaydı, hiç yüreği hoplar mıydı?

Senuber duyarsa gülecek, alaycı alaycı, "Vallahi çocuksun!"

Olsun, varsın çocuk olsun. Nasılsa yüreğinin ta derinliklerindeki heyecan onun varoluşunun anlamı, yani yaşamı demekti... Bu böyledir.

Bunu Senuber de böyle bilir. Onun için üstüne üstüne gider, kimi zaman takılırdı. "Vallahi çocuksun! Bal gibi çocuksun. Hiç de on yedisinde değilsin sen. Olamazsın! Zıdırın tekisin! Biliyorum, tam tamına on dört yaşındasın. Yüzünü mahsusuktan her gün tıraş edersin, sakalların çıksın diye."

"Bilemedin akılım, ben on iki yaşındayım."

Hep ters yanıtlardı ki on yedisinde olduğu iddiası sarılmasın. Yine öyle yaptı, ama giderek içerliyordu. Ayrıca yine Ağahüseyn'in adı takıldı aklına; buna daha çok içerledi. Elini tavşan postu astarlı yeleğin göğsünden çekti, sürdürdü,

"Tam on birindeyim! Var mı diyeceğin?"

"Peki, peki. Asma suratını."

Senuber onun burnunu tutup sıktı. Öyle kıyasıya sıkıştı ki yüzünün kızartısı birdenbire soldu.

"Sahiden, baban kodaman mı senin?"

Senuber nereden öğrenmişse, babasının "büyük bir adam" olduğunu ve işine otomobille gidip geldiğini öğrenmişti.

"Adamdır işte..." dedi, ama bu yeterli değildi. Düşündü, ne kadar düşündüyse başka bir açıklama getiremedi.

Bir kez babası üzerine ciddi, dramatik, çok etkileyici bir öykü uydurup anlatmak istemiş, ama becerememiş-

ti. Zaten yaşı ve sınıfı üzerine yalan söylemiş, yenilerini katmak sıkıntıyı büyütecekti.

Babası tiyatro yönetmeni. Senuber bu kafayla onu da alaya almaz mı? Alır. Gel de sıkılma. Bu durumlarda, bu küçük odada kendini artık "esas erkek" olarak algılamıyor ve bu yüzden hep çekip gidiyor. Bir süre kendini, dünyaya zamansız geldiğini, kimsenin onu anlamadığını, herkesin ona ters düştüğünü düşünür. Duygusal bir yalnızlıkta bulur kendini. Sonra yine yavaş yavaş bu maltızın kokusu burnunda tüter, ısınıp duyumsar, Senuber'in iri gözlerini görür, onun narin kaburgalarını parmaklarının altında hisseder, derinden bir ah çeker.

İyi ki dünyada bu küçük oda var. İyi ki dünyada bu maltız var. İyi ki dünyada Senuber var, Senuber'in iri gözleri var...

"Ben gidiyorum!"

Senuber oturduğu yerden kalktı, kolunu tuttu.

"Biraz daha otur. Peki, peki anladık. Otur biraz."

Sözünün eriydi. Gidiyorum, demişti, gidecekti. En azından öyle sanıyordu.

"İşim var."

"Anladık dedik ya. Otur biraz. Sustum, konuşmuyorum. Otur biraz."

Yere düşen şalı yerden aldı. Gerçekten de oturmalıydı. Çünkü Senuber çocuk gibi yalvarıyordu. Buna şaşmıştı. Senuber böyle çocuklaşmaz. Şimdi çekip gitse, Senuber bu küçük odada kimsesiz kalacak.

Oturdu sedire.

"Sen benim bir tanemsin. Senden başka kimsem yok. Bir tanem benim." Senuber sedirin üstünde bacaklarını altına aldı. Sokuldu ona. Boyunna sarıldı, sürdürdü, "Bir tanem, yeter artık, asma suratını."

Yine "Esas Erkek" rolüne geçmişti. Senuber daha bir sıkı sarıldı, sarmaladı onu.

Bugün değişik bir gündü. Senuber tümünden kimsesizleşmişti sanki, ufalmıştı. Birden Senuber'in yaşamında kendisinin tek güçlü güvence olduğu sezdi, saçlarını öptü.

Senuber'in saçlarının kokusu onu mest eder. Bu yüzden Senuber'in saçlarını koklamaktan korkar. Kokladı mı, dünyanın en duygusal karasevdalı insanı olur. Ne yapsın, elinde değil.

Cebindeki sigaralardan birini çıkardı. Başını maltıza uzatıp sigarayı alevde yaktı, bu odada sigarasını hep böyle yakar.

Aslında sigaradan hoşlanmazdı. Hiçbir zaman dört başı mamur bir tiryaki olacağını sanmıyordu. Ama bu küçük odada, kimi zaman öyle durumlar oluyor ki, ne söyleyeceğini, ne edeceğini bilmez, işte, o zaman yakar bir sigara.

Senuber'in bugün gerçekten de tuhaflığı üstündeydi. Bir çekinir, bir hasretle kendini kaptırır, sarılır ona. Ona gelince, kendisini Senuber'in büyüğü, koruyucusu sayıyor, konumuna uygun düşebilecek, süslü, görkemli bir laf etmek istiyor, ama beceremiyordu.

Senuber'in saçlarından bir öpücük aldı ve "Biz evlendikten sonra," dedi. "Her zaman bu odada, birlikte oturacağız."

Gerçekten öyle istiyordu ve bunda da kararlıydı, dıretiyordu. Şimdiden kendi evinde eğretiydi, konuk gibi. Aslında çocukluğundan beri, okumak için evlerinden ayrılmayı düşünmüyor muydu? Sinema yönetmeni olmak üzere, okulunu bitirince, Moskova'ya gidecekti.

Boş ver. Okul bitsin, gitmez Moskova'ya. Bakû'de kalır. Ama kendi evlerinden ayrılacak. Bir yerlerde ça-

lışır. Ne bileyim, herhalde sürücülük yapar. Çünkü otomobil kullanmasını bilir. Evlenecek. Bu odada yaşayacaklar.

Önceleri tek bir sorun vardı; Senuber'in anasının nerede kalacağı sorunu. Bu onu çok düşündürüyordu. Yalnız ikisi, Senuber ve o, bu odada otursunlar. Başka hiç kimse. Senuber'in anası da bu "başkalar"ın arasındaydı.

Şimdi artık Senuber'in anası, kendi ayağıyla çekip gidiyor. Ağahüseyn'le evlenerek. Bildiği gibi yapsın.

"Hiçbir şeye dokunmayacağız bu odada. Böylece kalacak. Her şey yerli yerinde."

Senuber birden çekti kendini, ondan uzaklaştı. Ve bugüne dek görülmedik, umulmadık bir tepkiyle bağırdı,

"Allah kahretsin bu odayı!.. Bıktım bu odadan!.. İğreniyorum, tükürmüşüm orta yerine bu odamın!.."

Şaşkın şaşkın bakakaldı Senuber'e. Ne demişti ki? Senuber ise onun bu şaşkınlığının hiç farkında değildi. Hiç düşünemezdi, Senuber'in bu küçük odadan, onların odasından bunca nefret etsin.

Neden ama? Neden? Kafasını allak bullak eden bu soruyu Senuber'e sormadı. Yine de Senuber'in saçlarını öpmeye yeltendi, ama Senuber çekti başını.

"Dokunma bana, çekil başımdan," dedi. "En az anamdan on yaş küçüktür herif. Ben ne olacağım? Çekip giderler, keyiflerini sürdürmeye. Peki, ben ne olacağım? Bu dört duvar arasında kalıp ne yapacağım?"

Neler söylüyor Senuber? Ne demek ben bu odada ne yapacağım? Ya ben neyim?

Bir anda, benliğinin derinliklerinde aşağılandığını duyumsadı. Buna dayanmak olası değil. Ayağa kalktı ve odadan çıktı. Senuber hemen sustu. Sanki üstüne soğuk sular dökülmüştü.

Peşinden çıktı, "N'olur gitme!" dedi. "Artık hiçbir şey söylemeyeceğim. Saçmaladım, biliyorum. Yalnız kalmak istemiyorum. İstemiyorum. Gitme..."

O telaşla sofayı geçti. Vazgeçip orada kalabileceğinden korkuyordu. Kapıyı çarptı. Senubersizliğe dayanacaktı. Sigarasını attı. Merdivenleri indi.

Sulu kar yağıyordu dışarıda. Kauçuk tabanlı çizmele-ri sokağın kaygan taş döşemesi üstünde kayıyordu. Neredeyse düşecek, ama kaldırıma çıkmaz. Canı sıkıldı mı, her zaman kaba taş döşemeli bu sokağın tam ortasından yokuş aşağı iner. Bu görüntüsünü son derece sinematografik buluyordu. İşte o anda kendini beyazperdedeymiş gibi görürdü.

Şimdi yaşamın kofluğu üzerine düşünüyordu. Kimse-nin onu anlamadığından yakınıyordu.

Elleri pantolonun cebinde, sokağın orta yerinde, yokuş aşağı inerken birden yine maltızın kokusunu ve ısı-sını istekledi. Ama bu duygu onu her zaman olduğu gi-bi ısıtmamıştı. Senuber'in az önce söylediği sözlerden oldukça sarsılmıştı. Ne demek, ben bu dört duvar ara-sında tek başıma kalıp ne yapacağım? Peki, ya o? Peki o neci?

O yine talihsizliği üzerine düşünmeye konuldu.

Soğuk iliklerine işliyor insanın.

Arkadan gelen bir otomobil korna çaldı. Sürücü başı-nı camdan çıkarıp bağıırıyordu, "Ulan, sokağın orta ye-rinde ne işin var? Gebermek mi istiyorsun?"

Yana çekildi hemen, kaldırıma çıktı, sürücüyü yanıt-lamaya fırsat bulamadı. Otomobil çekip gitti. Gitti ama onun kafasındaki düşüncelerini değiştirdi. "İster misin şimdi geri dönüp Senuber'e gideyim, ayaklarına kapana-yım? Maltızın önüne kurulup oturan Senuber de bir iri

gözleriyle süzüp gülererek, "Ne oldu?" desin. "Hani çekip gitmiştin?"

Hayır, Vovagile gidecek, paltosunu alacak. Hayret, bir türlü paltosunu almayı canı çekmiyor. Neden? Çünkü Senuber yalnız, yapayalnız kalmıştı, o küçük odada.

Senuber'i hiç böyle görmemişti. Hiçbir şekilde düşü-nemezdi, Senuber'in o minnacık vücuduna bunca kin ve nefret doluversin, bu küçük odaya karşı, onların oda-sına karşı. Bunca nefret ha? Demek ki bu beş aylık süre-de, ona sezdirmeden bu küçük odaya karşı kin besle-miş. Şimdi tek başına maltızın önünde, sedirin üstünde, bacaklarını da her zamanki gibi altına almış, şalını dizle-rinin üstüne... Gözlerini maltıza dikmiş, narin parmakla-ryla şalın saçaklarını oynatıyor. Benzi sararmış, dudak-ları titreşir öfkesinden, hem de bu küçük odaya karşı. Neden? Ama neden?

Çok geçmeden, döneceğini, tekrar Senubergile gide-ceğini anladı. Senuber'in bu anda yapayalnız maltızın karşısındaki haline, hem de oldukça küçülen, kimsesiz-leşen haline dayanılmaz.

Vovagil karamel fabrikasının yanında oturuyorlar. Bu semt vanilya kokar. Bu koku ona dramatik öğeli filmleri anımsatır.

Toparladı kendini, hem moral hem de fizik yönünden kendini güçlü hissetti. Ne de olsa onun herkesten saklı bir küçük odası vardır ve bu odada Senuber vardır, Se-nuber'in iri gözleri... Bu iri gözler bir güler, bir buğula-nır... Ya kendisi? Nasıl birisiydi kendisi? Bir kez aç kal-mamıştı hiçbir zaman. Darda da kalmamıştı. Bir yıkım geçirmemişti. Ama bu duyguları içten duyabilirdi, yaşar-casına. Açlığı da, darlığı da, yıkımlara da... En azından öyle sanıyordu. Bazen kendini kıyımlara uğramış bir in-

san gibi varsayar. Ve böyle durumlarda onun sığınacağı, herkesten gizli olan küçük bir odası var ve bu odada Senuber var.

Yine parmaklarının altında Senuber'in göğüslerini, narin kaburga kemiklerini duydu ve yüreğinin çırpıntısını...

Köhne mescidin minaresindeki ışık sönmüştü. Bıyıklı adamı aşağı indirmişler anlaşılın. O da tekerlekli sandalyesini yürütüp evine gitmiş olacak. Şimdi çocuklarıyla birlikte yemeğini yiyor, belki de hiç çocuğu yoktur. Bir yakını falan vardır elbet.

Sağ elinin işaret parmağını bükerek sofa kapısını tıklattı. İçerden Senuber, "Gel, kapı açık," diyordu.

Azıcık kızardı. Çünkü Senuber, demek ki onun dönceğini biliyormuş, o da dönmüş.

Senuber yine bacaklarını altına almış, sedirin köşesine sinmişti. Saçaklı şal, yine dizlerinin üstünde, maltız yine sedirin karşısındaki taburenin üstünde yanıyor. Yine ince parmaklarıyla şalın püsküllerini oynatıyordu. Gözlerini kaldırıp ona baktı, sanki Senuber'in değil, başka birisinin bu gözler.

Odanın kapı eşiğinde durdu. Bir şeyler söyleyecek, ama ne söyleyeceğini kestiremiyor, bu yüzden canı sıkılıyor.

Senuber onu yanına çağırdı. Sesinde sabırsızca bir istek vardı. Daha önce böylesini duymamıştı. Bu ses korkuttu onu. Suçluymuş gibi başı önünde yürüdü. Senuber'in yanına, sedire oturdu. Senuber hemen sarıldı ona. Bu durumda iyice kendinden geçmek üzereydi ki Senuber'in hıçkırdığını duydu. Önce ne yapacağını şaşırdı.

Sonra, "Ne oluyor? Ne var?" diye sordu. Bunu da nasıl sorduğunu anlamadı.

Senuber'in hıçkırığı giderek güçlendi. İçin için ağlamaya başladı. Tüm vücudu sarsılıyordu.

Şaşkına döndü. Kimse yanında ağlamamıştı bugüne dek. Senuber'in saçlarını öpmeye koyuldu ve o anda anladı ki artık o da kendini zaptedemiyor. Bir şeyler boğazını tıkamış.

"Ne oldu sana?" dedi. "Ne oldu?"

Senuber konuşmadı, yalnız onun başını kendine doğru çekti. İhtirasla yüzünü öpmeye başladı. Senuber'in tuzlu gözyaşı yüzüne bulandı. Ve artık kendini gerçekten de tutamadı, hüngür hüngür ağlamaya koyuldu.

Senuber onun başını göğsüne bastırılmıştı. Siyah sık saçlarını okşuyor, yüzünü öpüyordu.

Bu kez başını Senuber'in göğsünden çekmedi, çünkü ağladığını görmesinden utanıyordu.

Senuber yalvarırcasına, "Benim," diyordu. "Benim senden başka hiç kimsem yok! Kimsem yok senden başka! Beni yalnız bırakmamalısın, her gün bana gelmelisin. Sensiz geçen bir günüm olmamalı... Benim bir taneyim!"

Birden Senuber onun başını göğsünden kaldırıp gözlerinin içine baka baka,

"İstersen," dedi. "Hemen şimdi senin olurum."

Bu cümlenin ne demek olduğunu anlamadı önce, ne demek, istersen hemen şimdi senin olurum? Senuber onun değil miydi? Sonra içi ürperdi... Sonra öfkeleni, Senuber'in budalalığına öfkeleni.

"İstiyor musun?"

Senuber, sanki bir özveriye göğüs germişçesine, önerisini yenilemişti.

O başını yine Senuber'in ellerinin arasından kurtardı. Ayağa kalktı. Ne yapması gerektiğini bilmeden, pencere-

ye doğru seğırtti. Bir tek söz söyleyebildi ancak, "Aptal-sın sen!"

Sırtı dönüktü Senuber'e, yüzüne bakmak istemiyor-du. Bir süre sonra, bir de, "Ne oldu sana?" diyebil-di.

Senuber onu arkadan kucakladı, "Hiç," dedi. "Ne ola-cak bana? Benim olmanı istiyorum. Ebediyen benim ol-manı istiyorum. Beni hiçbir zaman yalnız bırakmamı istiyorum. Anlıyor musun? Yalnızlıktan korkuyorum. Yalnız kalmaktan korkuyorum."

Döndü, Senuber'i kucakladı. Hiç öyle ayaktayken ku-caklaşmamışlardı. Bu duruşunu, değişik sinematografik açılardan değerlendirdi. Tıpkı tiyatro sahnesindeki ku-caklaşma sahnelerine benzetti.

Senuber küçülmüştü, cılızlaşmıştı. Hem de kuş gibi çırpınıyordu onun kolları arasında. Ama tiyatrodan oyun-cular kucaklaştıklarında böyle çırpınmazlardı.

"Neden yalnız kalacaktımın? Ben neyim? Neyim ben?"

Senuber zaten bu sözleri beklemekteydi, yine deliler gibi sarıldı, yüzünü gözünü öpmeye koyuldu. Daha önce hiç ne bu kadar kızmıştı, ne bu kadar cesurdu.

Senuber'i o da sıkı sıkıya kucakladı. Herkesten, her şeyden onu koruyormuşçasına, öyle sarıp sarmalamıştı ki, bir yerlerini kırar diye kendisi de korktu bir ara,

"Peki, ben neyim? Neyim ben?" yineledi sözünü, çün-kü dağarcığında başka bir şey bulamıyordu. Ha gayret, bir cümle daha... Yok!

Senuber, "Sen ebediyen benim olacak mısın?" diye sordu ve dikilerek onun kolları arasından ayrıldı. Gözya-şından parlayan gözleriyle onun gözlerinin içine baktı.

"Elbette!"

Başka birtakım sözler etsin, cümleler kursun isterdi, örneğin, "Sen bir tuhafısın," desin. "Bak neler söylüyor-

sun, başka ne olabilir ki? Ne olabilir başka" Ama olmadı işte, kuramadı.

"Kesinlikle beni yalnız bırakmayacaksın!"

"Elbette!"

"Her gün bana geleceksin. Hep oturup seni bekleye-ceğim."

Sustu.

Senuber'in söyledikleri gittikçe anlamsızlaşıyor, saç-malaşılıyor ve bu küçük odaya yakışmıyordu.

Senuber onu sedire çekip yanına oturttu, elini alıp tavşan postu astarlı yeleğinin göğsüne koydu. Bu, Senu-ber'in şükran belirtisiydi, ödülüydü...

Benzi solmuştu Senuber'in. Bu solgunluk onun narin vücudunu daha bir küçültmüştü. Minik çenesinin altın-daki damarlar mor mor kabarmıştı, iri gözleri daha da belermişti ve soğuk soğuk terliyordu. Neredeyse ken-dinden geçecek, bayılacak... Gerçekten ciddi bir durum mu var? Dikkat etti, Senuber'in yüreği de yavaş atıyor, sanki duracak. Birden, "Ya Senuber ölürse," dedi kendi kendine. Olacak şey miydi? Ödül koptu.

Telaşla, "Ne oldu sana?" diye sordu. Senuber biraz ürkek, onun gözlerinin içine baktı, "Hiç, ne olsun?"

Elini Senuber'in göğsünden çekti, alının terini sildi.

Senuber gözlerini ondan ayırmayarak sordu, "Sen dü-şünürken Rusça mı düşünürsün?"

Senuber de kimi zaman öyle tuhaf sorular sorar ki.

"Bazen Rusça, bazen Azerice."

"İnanmıyorum. Sen hep Rusça düşünürsün. Ben bili-yorum. Azerice konuşuyorsun ama Rusça düşünüyor-sun."

Senuber gülerken onu kucakladı ve konuşmasını sür-dürdü, "Sen Rusça romanlar okursun, biliyor musun na-

sıl romanlar? Şu Hint filmleri gibi olanlardan, bana Azerice anlatırsın. Ha?"

"Çok tuhafsin, doğrusu." Gülesi geldi.

Senuber kentte gösterilen her Hint filmine üç beş kez gider, hepsini de gelir ona anlatırdı. Anlatırken gözleri dolar, o da canını dişine takarak dinler.

"Anlatacaksın, değil mi?"

"Evet," dedi ve güldü.

Senuber biraz rahatladı. Gözlerini maltıza dikti, daldı. Senuber'in hangi düşüncelere daldığını hiçbir zaman sezemez, kestirse tutturamazdı.

Birden ayağa kalktı Senuber.

"İster misin sana yemek pişireyim?"

Sabah evden çıkarken bir şey yememişti, oldukça aç olduğunu şimdi duyumsadı. Ama Senuber'in yemek üzerine konuşması alışılmamış sözlerdi. Bu cümleleri hep anasından duyardı. "Yemek yiyecek misin? Yemek pişireyim mi sana?" Evet, aynen anası. Bunca süre Senuber'le birlikte oldukça, anası da yanı başlarındaymış sanki... Ne ilgisi var?

Yemek pişirmenin gizemi Senuber'i canlandırdı. Yüzünün sararması geçti. Güvencesizliği, kimsesizliği ortadan kalktı. Sanki şu fersiz elektrik ışığı da odayı daha fazla aydınlatmaya başladı... Oda da büyüdü, ansızın. Ama yine de onların odasıydı, onun ve Senuber'in. İşte, öyle de kaldı.

"Hemencecik sana yemek pişireceğim. Karnını doyuracağım. Oturur, birlikte yeriz."

Senuber onun tepkisini beklemeden sofaya geçti. Karton bir kutudan altı yedi patates, bir iki tane de soğan aldı. Bir çırpıda soydu ve tavaya koydu. Sofadaki küçük dolaptan bir şişe ayçiçeği yağı getirdi, tavaya döktü

ve tavayı maltızın üstüne yerleştirdi. Az sonra yağın koku ve tavanın cızırtısı odayı doldurdu.

O ikinci sigarasını çıkarıp tabureye yönelik eğildi ve tavanın altından maltızın ateşine uzanarak yaktı. Sigarasından derin bir soluk aldı.

Ayçiçeği yağında patates kızartan Senuber'e baka baka, kendini dünyanın en mutlu insanı sayıyordu. Ayağa kalktı, bu küçük odada, onun ve Senuber'in odasında volta attı. Maltızın yanında durdu. Dudaklarını Senuber'in saçlarında gezdirdi. Senuber de yüzünü ona yaklaştırdı,

"Hemencecik pişer..." dedi.

***

Yatağına uzanınca her iki kolunu, yastığın üstünde, başının altına yerleştirdi. Bitişik odadan babasının horultu sesi duyuluyordu. Anası da uyumuştü, kardeşi de, ninesi de. O uyuyamıyordu.

Aslında uyumak istemiyordu. Gözlerini yumsa, Senuber gelir önünde durur. Hem de ayçiçeği yağında patates kızartırken. Zaman zaman ona bakar, o da dudaklarını Senuber'in saçları arasında gezdirir. Saçlarının kokusunu içine aldıkça uyumak istemiyor. Bu koku onu geleceğe götürür... O gelecek ki dünyanın en mutlu iki insanı, yaşamlarını birbiriyle paylaşacaklar. Bu iki mutlu insan kendi küçük odalarında oturup, ayçiçeği yağında kızarmış patates yiyecekler ve daima birbirlerini sevecekler.

Birlikte oldukları en keyifli gün işte bugündü, ona göre. Şimdi Senuber de giymiş geceliğini, yatağına uzanmış, çiçekli yorganına bürünmüş, onu düşünüyor-dur.

Nedense gelecekteki birleşik yaşamlarından hiç söz açmamışlardı şimdiye dek. Kimi zaman sedire kurulup Senuber'in saçlarını öperken, yüreği kabardığında, bu konuyu ele almak isterdi. Ama hep Senuber güler ona, o da sözünü değiştirmek zorunda kalırdı. Oysa bugün Senuber kendisi girdi konuya; gelecekte ikisinin birlikte nasıl yaşayacaklarını anlattı. Ona neler neler pişireceğini, işten dönmelerini nasıl bekleyeceğini, akşamları maltızın üstünde su ısıtıp onun siyah sık saçlarını yıkayacağını, hastalanırsa sırtına nasıl şişe çekeceğini...

Nasıl olmuş da uyumuş sonunda. Düşünde uçakta gördü kendini. Hep uçtu. Kâh yükseldi, kâh alçaldı. Ama bunun düş olduğunu da bildi. Bu anda evinde, yatağında yattığını da, hiçbir yere uçmadığını. Uçan yüreğiymi.

Ertesi gün okulda, çocuklar ona, "İzrail Solomonoviç birinci derste sizi görmüş, seni ve Vovo'yu," dediler. "Onun dersinde tüydüğünüzü çakmış."

Vova korkusundan ecel terleri döktü. Kendisiyse aldırmadı. Çünkü dünyanın en mutlu, en başına buyruk adamıydı. Kimseden çekinmiyordu. Korkmuyordu. Yalnız bekliyordu. İki gün sonrasını bekliyordu. Senuber'in anası yeniden sefere çıkacak. O zaman yine Senubergile gidecek, yine kendilerine ait, küçük odalarındaki sedirin üstüne, maltızın karşısına oturacaklar. Yine elini, tavşan postu astarlı yeleğin göğsüne koyacak, yine dünkü gibi muhabbet edecekler. Gelecekteki mutlu günlerini, küçük odalarındaki birleşik yaşamlarını aynadaymışcasına görecek ve birbirlerini sevecekler.

Akşam anası ona, "Sana bir şeyler oldu, oğlum," dedi. "Gözüme bir başka görünüyorsun."

O da anasının yüzüne baktı, "Ne olsun ki bana? Hiçbir şey yok!" demişti, ama nedense bağırarak söylemişti bunları.

Zaman da geçmek bilmez. Ne yapmalı?

Senuber'in okuluna hiç gitmemişti. Gerektiğinde onu bahçede beklerdi; sözünü söyler, ayrılırdı. Hiç birlikte çıkmamış, gezmemişlerdi. Sinemaya bile.

Bir kez Senuber iri gözlerini kısıp, "Biliyorum, benden utanıyorsun," demişti. "Benimle birlikte görünmekten. Sana yakışmıyorum, ne?" Kıp kırmızı kesilmişti.

Sonraları birkaç kez Senuber'i gezdirmek istemişse de, Senuber önce gülmüş, ardından da,

"Hele şuracıkta evceğizimizde yan yana oturmamız bana yetiyor," demişti, çıkmamıştı.

Bugün öğleüstü, gözleri okulun bahçesinde Senuber'i aradı durdu, ama bulamadı. Demek okula gelmemiş Senuber.

Salı günü coğrafya dersinde, İzrail Solomonoviç sınıfa girer girmez, onu kaldırdı. Kalın camlı gözlüğünün ardından hışımla süzdü onu ve "Evvvelki gün neredeydin?" diye sordu.

"Okuldan kaçmıştım!"

Kimse böyle bir yanıt beklemiyordu. Herkes sustu. Sinek uça kanatlarının sesi duyulacaktı. İzrail Solomonoviç hayretle baktı ona, sesini çıkarmadı. O da oturdu yerine.

***

Senuber'in anası kapıdan çıkarken, o yine mescidin duvarı dibine sine sine sokağın köşesine yaklaştı, durdu. Birden bıyıklı adam minarenin penceresinden başını çıkardı ve yüksek sesle bağırды.

"Yine mi sen?" dedi. O da başını yukarı kaldırdı. Bıyıklı adam her zamanki gibi gözlerini belertti. Bu kez bıyıklı adamla dalaşacağına, elini kaldırıp, selam anlamın-

da salladı. Bıyıklı adam önce durumu kavramadı, sonra memnun oldu, başını sallayıp gülümsedi ve çekildi.

Senuber'in anası gözden yitince köşeyi döndü, taş döşemeli sokağı geçti. Senubergilin sokak kapılarından içeri daldı. Bir çırpıda dehlizdeki tahta merdivenleri tırmandı, parmağıyla kapıyı tıklattı.

"Gir içeri, kapı açık!"

Kapıyı itti, girdi. Ardından sürgüyü sürdü. Sofayı geçip odaya doğru yürüdü, "Aaa... Bu ne hal?" derken donup kaldı.

Senuber odanın orta yerinde ayakta duruyor... Üstünde şimdiye dek onda görmediği yeşil bir fistan var... Yeşil fistan pırl pırl parıltılar içinde, sanki alev alıp ya-nıyor...

Senuber bütün yüzüyle gülüyordu, iri gözleri dahil.

Yeşil fistanıyla Senuber, oda dolusu mutluluk içine dalıp yitmişti. İki eliyle kalçalarını okşuyor, görünüşünden besbelli haz duyuyordu. Ne tabure duruyor sedirin önünde, ne de onun üstündeki maltız. Bu oda da onların odası değil artık. Yıkıp durulanmış, yabancı bir odaydı. Tahta döşeme bile bilmem ne zamandan beri ilk kez silinip fırçalanmış...

"İki gündür yoksun ortalıkta? Hangi cehennemdesin?"

Senuber gözlerini zorla yeşil fistanından ayırdı, ona baktı ama umursamadı, yine kendisiyle uğraştı. O ise olağanüstü bir durum karşısında olduğunu anladı, ödü koptu. Aslında kapıyı açıp sofaya girdiğinde bunu sezmişti. Bir şeylerin değiştiğini. Maltızın kokusunun ve ısının eksikliğinden.

Senuber odanın ortasında, yerinde dönmeye başladı; yeşil fistanının eteklerini savura savura patlattı.

"Kocaya varıyorum, kocaya! Ağahüseyn benim için geliyormuş bize. Nişanlandık. Yazın okulu bitirir bitirmez evleneceğiz."

Hemen gidip Ağahüseyn'i öldürmesi gerektiğini düşündü. Ama neye yarar, iş işten geçmiş.

Demek öyle... Demek bundan böyle yalnız ve kimse-siz olan oydu. Yapayalnız, bu koskoca dünyada.

"Sen... Sen seviyor musun?"

Sordu, ama nasıl ve ne sorduğunu kendisi de pek anlayamadı. Sesini bile tanıyamadı. Yabancı bir ses gibi geldi ona.

"Enayi, anlasana!.. Evleniyorum!"

Senuber bir kahkaha attıktan sonra yine dönerek yeşil fistanının eteklerini savurdu,

"Dün gece sinemaya gittik... Müthiş bir film. Esas çocuğu araba çığner. Her iki bacağını keserler. Sevgilisi durumu bilmez. Çocuğun onu terk ettiğini sanır, sonra..."

Duymuyordu Senuber'in anlattıklarını. Bu anda yalnız Senubergilde bulunduğunu biliyordu, bir de onun sinemaya gittiğini, ama neler söylediklerini anlamıyordu. Aslında hiçbir konuyu düşünemiyor, kavrayamıyordu. Kafası durmuştu.

Geçen süreye karşın, kapının eşiğinde durmuş, Senuber'e bakıyor ve aslında Senuber'i de görmüyordu. Her taraf yeşile bürünmüştü... O, yeşili buğulu bir camın arkasından seyrediyordu. Her taraf pırl pırl parlayan yeşil ışınlarla dalgalanıyordu.

"Az sonra yine gelecek... Bugün de tiyatroya götürecek. Artık burada yalnız başıma oturmuyorum. Ne zaman istesem gezmeye çıkariyor beni. Yarın gidip onun yeni evini göreceğiz. Yeni yapılan blok apartmanlarda-

dır evi. Tramvay İşletmesi'nin işçileri için yapmışlar. İçinde hamamı bile var."

Yine bir şey duymuyor. Yine buğulu camın arkasından yalnız yeşil ayırılıyor. Buğu yoğun, yeşiller dalgalanıyor.

Bu böyle olmaz. böyle durup bakmakla olmaz. Bir şeyler yapmalı. Ne yapabilir? Hiçbir şey elinden gelmez... Öylece kapının eşliğinde durup bakmaktan başka. "Aaaa!.. Ne oldu sana öyle? Yoksa ağlıyor musun?"

Senuber yaklaştı, elini tuttu.

Daha fazla dayanamamıştı, öbür eliyle gözlerini kapadı.

Olacak gibi değil, farkındaydı, rezil kepaze olmuştu.

"Yeter!.. Ölümü öp, yeter! Çocuk olma!.. Ben seni hiç böyle bilmezdim. Çocuksun vallahi. Seni..."

Senuber onun ellerini okşaya okşaya, durmadan yine liyordu,

"Yeter, anladık! Öpeyim seni, ister misin?... Yeter! Yeter dedik! Biz yine görüşürüz. Sen daha okuyacaksın, okulunu bitireceksin. Sonra üniversiteye gireceksin, onu da bitireceksin. Yıllar geçecek. O zaman yine görüşeceğiz seninle... On yıl sonra yine görüşeceğiz. İnan, doğru söylüyorum, yine görüşeceğiz. On yıl sonra, sen kocaman bir adam olacaksın."

Senuber'in yüzüne bakmaya cesaret etmeden geri döndü. Ayakları birbirine dolaşarak sofayı geçti. Titreyen elleriyle kapının sürgüsünü açtı, karanlık koridora girdi. Kapı ardınca kapandı.

Tahta merdivenleri inip bir süre karanlık dehlizde durdu. Kendinden utanıyor, çok utanıyordu. Bu yüzden karanlıkta duraksaması. Cebindeki üç sigaradan birini çıkarıp yaktı. Derince bir soluk aldı, tuttu içinde. Bir

anlık gözleri karardı, başı döndü azıcık. Attı sigarasını yere, ayağıyla çiğnedi. Sokağa çıktı.

Elleri cebinde, kaldırımında, yokuş aşağı inmeye başladı. Birden arşın yedinci katından bıyıklı adamın sesini duydu.

"Gidiyor musun?"

Dönüp minareye doğru baktı. Bıyıklı adam yine minarenin daracak penceresinden başını çıkarıp ona bakıyordu.

Bıyıklı adam gülümsedi ve başını salladı, "Rasgele," anlamında. O da elini kaldırdı, "Sağ ol" dercesine ve oldukça rahatladığını duyumsadı.

On yıl sonra... Evet, on yıl sonra, ona göre gerçekten de Senuber'le görüşebilecekti. Ama o zaman ne bu sokak, ne küçük odaları böyle içten ve sevimli olacak, ne de maltız öyle yanacak.

On yıl sonra bu koskoca dünyada belki de bir dizi Senuber'i olur, ama o tabii ki tek bir Senuber'i olmasını yeğlerdi.

On yıl sonra dudaklarını Senuber'in saçları arasında gezdirirken, yüreği hop oturup hop kalkmayacağını içgüdüleriyle keşfetti ve bu duyguya sahip çıktı.

On yıl sonra belki Senuber'i görür ama şimdiki gibi mi? Hayır. Sokakta karşılaşır, selamlaşır geçerler. Belki de hiç selamlaşmazlar. Belki o, bugünleri anımsar ve güler. Tepeden bakar geçmişe.

Hayır, her şeye karşın, on yıl sonra bu günlere gülmesini istemiyordu, tepeden bakmayı ve hafife almayı da.

Ansızın on yıl büyüdüğünü sandı. O artık o değildi anlaşılan.

Binbir düşünce geçti kafasından. Bunların hepsini bir düzene sokmak ve değerlendirmek gerekir. Deniz kıyısı

parkının bir bankına ilişip oturmak istedi. Oysa yarın İzrail Solomonoviç'in dersi var. Doğru dürüst hazırlanması gerekir. İzrail Solomonoviç'in şakası olmaz.

Cebindeki sigaraları çıkarıp attı, geceleri anası ceplerini karıştırır da...

Vovagile doğru yola koyuldu ki paltosunu alıp evine gitsin.

Aralık 1970

B-12328

Cavanshir, genç kızların peşinde koştuğu, bir yağız delikanlı; kendini ağırdan satıyor, kızlarla dalga geçiyor, telefonları kısa kesiyor, ama sakladığı bir acemiliği var. Bir gün arkadaşıyla birlikte büyükenerek Şuşa'nın gezi parkında gezerken, otuzlu yaşlarında, güzel, alımlı bir kadına rastlıyor ve nutku tutuluyor. Yanına varacak cesareti toplasa bile, ancak "Affedersiniz," diyebiliyor. "Büyük Tiyatro nerede?.."

Medine birçok şey anlatıyor ona; Şuşa'nın havasının Nice'le, Davos'la, İsviçre'yle karşılaştırılamayacak kadar daha "latif" olduğunu, Şuşa'nın havasındaki temizliğin ve saflığın insanın içindeki duygular kadar değişmez bir öz taşıdığını, burada sevginin arınıp ölümsüzleştiğini. Medine bunları anlatıyor ve sonra Cavanshir'i güzelliğe çağırıyor. Her gün ona rastlamak isteyen ve birkaç kelime konuşmak için olmadık bahaneler uyduran Dürdane'ye çalım satarken, birdenbire eli ayağına dolaşan bu kibirli delikanlı ne yapsın şimdi?..

Yapıtları Batı'da ve Balkan ülkelerinde de çevrilen ve "Her uzaklık, kendi yakınlığını içinde taşır," diyen Elçin, bir bakıma mesafeler yazarı, Bir yandan bir karakterine "Yalnızlıktan korkuyorum, her gün bana gelmelisin, sensiz geçen bir günüm olmamalı," dedirtirken, diğer yandan insanlar arasındaki, insan ile tuttuğu iş arasındaki, bir kuşak ile öbür kuşak arasındaki, kadın ile erkek arasındaki, en önemlisi de toplumsal statüler arasındaki mesafelerin açılış kapanışlarına eğiliyor bütün öykülerinde.

